

ТЕОРИЈСКИ РАДОВИ

- Др Божидар Бановић
Зоран Ђокић
- Љиљана Дапчевић-Марковић
- Мр Драгана Коларић
- Драган Петровић
- Проблеми кривично-правне заштите ауторских и других сродних права у Републици Србији*
- Организација управе према уставној повељи државне заједнице Србија и Црна Гора из 2003. године*
- Појам и систематизација кривичног дела тешке телесне повреде у Кривичном закону Србије*
- Морал у Кривичном праву, посебно у питањима везаним за корупцију*

СТРУЧНИ РАДОВИ

- Герхард Данцел
- Благоје Милинић
Срећко Богићевић
Миладин Нешић
- Горан Драшковић
- Др Крсто Липовац
Павле Ковачевић
Стојадин Јовановић
- Дијана Петровић
Петар Дујковић
- Развој образовања полицијских службеника средњег ранга у Баварској (ток и структура, циљ, садржај, методе и специфичности образовања)*
- Опасности полицијске делатности у контроли саобраћаја*
- Међународно правно регулисање спречавања злоупотребе опојних дрога*
- Правни основи уређења материје безбедности саобраћаја на путевима у републици Србији*
- Обука кадрова МУП - Искуства ВШУП*

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПОЛИЦИЈЕ

- Владета Милићевић
- Модерна полиција ("ПОЛИЦИЈА", 1936.)*
Приредио: мр Радомир Зекавица

ИЗ СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

- Драган Живаљевић
Ратко Ивановић
- Пример развоја ГИС у светској пракси - Сан Дијего, САД*

ПРИКАЗИ

- Др Милан Милошевић
- Милан Клисарић
- Др Жељко Никач: Транснационална сарадња у борби против криминалитета: Еуропол и Интерпол*
- Мр Обрад Стевановић: Руководјење у полицији*

Др Божидар БАНОВИЋ,
Виша школа унутрашњих послова
Зоран ЂОКИЋ,
МУП Републике Србије

ПРОБЛЕМИ КРИВИЧНО ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ АУТОРСКИХ И ДРУГИХ СРОДНИХ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ¹

Увод

Светска заједница, у последње време, посвећује изузетно велику пажњу проблему заштите права интелектуалне својине. Штитећи права стваралаца: аутора, проналазача, иноватора, књижевника, уметника и свих других који својим интелектуалним напорима воде човечанство путевима прогреса и напретка, савремене државе штите и своје економије. Наиме, плодови интелектуалног рада, данас у много већој мери него икада, доносе огромне профите читавим индустријама које почивају на продуктима људског ума. Сваки проналазак, техничка иновација, компјутерски софтвер, музичко, филмско, књижевно или уметничко дело и други интелектуални производи, доносе осим моралне и одређену материјалну сатисфакцију и то не само ствараоцу, већ и моћним компанијама које комерцијализацијом интелектуалних дела остварују профит. Истовремено и државе остварују велику добит кроз наплату дажбина које представљају јавни приход. Неке од најпрофитабилнијих индустрија данашњице су управо музичка и филмска индустрија и индустрија компјутерског софтвера.

Интелектуална својина је веома чест објекат драстичних повреда права и неовлашћеног коришћења интелектуалних дела, које попримају карактеристике организованог криминала. При томе се висина противправне имовинске користи, прибављене извршењем кривичних дела у овој области, мери у милијардама америчких долара годишње, на светском нивоу.

Јасно је да постоји оправдан и веома јак интерес савремених држава да штите права интелектуалне својине. Њихова ефикасна заштита, не само да је предуслов превенције злоупотреба културних и економских добара, већ подстиче креативност појединца, који тиме развија свест о исплативости свога делања. У противном, он губи мотив да реализује своје идеје. Омогућавањем да појединац оствари и заштити своја интелектуална дела, држава стимулише развој своје привреде, а такође пуни буџет убирајући порезе. Права интелектуалне својине су ексклузивна права титулара, која делују према свима (*erga omnes*). Ова права имају за циљ да спрече друге да их неовлашћено користе, а да би се легално користила, потребно је да за то постоји правни основ, дакле сагласност носиоца права, која се најчешће даје уговором..

У савременим правним системима тежи се хармонизацији и хомогенизацији норми којима се остварује заштита права интелектуалне својине. У том циљу, већина држава је потписала и ратификовала међународне уговоре и споразуме и уградила у своје национално законодавство универзална решења којима се штите ауторска и сродна права, права извођача, произвођача фонограма (тонских снимака) и радио дифузних организација, рачунарски програми и базе података, жигови (заштитни знаци), географске ознаке порекла робе, индустријски дизајн (модел и узорци), патенти, топографије интегрисаних кола и друга права такозване индустријске својине.

¹ Рад је преузет из зборника радова са XV семинара права одржаног у Будви од 4-6. јуна 2003. године, под називом "Стратегија државног реаговања против криминала"

Кривично-правна заштита има посебно значајну улогу у заштити права интелектуалне својине, а по својој природи уједно је и најефикаснији вид заштите. Страх од кривичног прогона и казне која следи након ефикасно спроведеног истражног и судског поступка, као и страх од могуће заплене предмета кривичног дела и средстава за извршење, делују превентивно, одвраћајући потенцијалне учиниоце од извршења кривичних дела. На скоро свим производима, који у себи садрже ауторско право или предмет другог сродног права или права интелектуалне својине, јасно је означен власник тог права и постоји упозорење да је неовлашћено коришћење кажњиво по закону.

У нашем правном систему постоји више закона и подзаконских аката који садрже норме везане за заштиту права интелектуалне својине. Но, само постојање закона и других прописа, не значи да заиста постоји реална и ефикасна заштита права интелектуалне својине. Неупоредиво је значајније да се ови прописи ефикасно примењују у пракси, јер без тога и најбоља правна норма је само мртво слово на папиру.

Релевантни међународни прописи и документи

На међународном плану, у погледу правне регулативе, постоји низ релевантних докумената (конвенције, споразуми, уговори и сл.) чије одредбе на свеобухватан начин регулишу коришћење и заштиту права интелектуалне својине. Усклађивање закона и других правних аката са одредбама поменутих међународних докумената, неопходан је услов за приступ Србије и Црне Горе Светској трговинској организацији (World Trade Organization) и Светској организацији за интелектуалну својину (World Intellectual Property Organization), као и другим релевантним међународним организацијама. Осим тога хармонизирана правна регулатива требало би да представља солидну основу за много ефикаснију праксу заштите права интелектуалне својине на домаћим просторима.

Један од најзначајнијих међународних докумената је Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (Agreement On Trade-Related Aspects Of Intellectual Property Rights-TRIPS). усвојен од стране Светске трговинске организације 15.04.1994. године.²

TRIPS захтева ефикасне акције против сваког акта повреде права интелектуалне својине, укључујући и ефикасне мере и средства којима се спречава повреда права. Средства која треба примењивати у спровођењу заштите у складу са одредбама TRIPS-а су:

ефикасна судска грађанско-правна заштита, којом носилац права добија накнаду материјалне штете настале повредом права;

ефикасна кривично-правна заштита, у циљу кажњавања учинилаца кривичних дела и спречавања даљих повреда, уз обавезну заплenu предмета кривичног дела и средстава за њихово извршење;

примена специјалних мера на граници, са циљем да се носиоцу права омогући потребно време за покретање судског поступка;

примена мера, средстава и санкција против злоупотребе техничких средстава, као што су неовлашћено копирање, декриптовање комерцијалних телевизијских програма и сателитских сигнала.

примена привремених мера од стране судова, у циљу спречавања повреде права интелектуалне својине, а нарочито ради спречавања уласка кривотворене и пиратизоване робе у трговачке канале;

² Види Интернет < <http://docsonline.wto.org/zip/rad09FDB/WTODOCS> > доступан 24.04.2003.

Интернационална алијанса за заштиту права интелектуалне својине (ИПА - International Intellectual Property Alliance) ³ је коалиција приватног сектора формирана 1984. године у Сједињеним Америчким Државама, са циљем да заступа интересе индустрије засноване на коришћењу ауторских права и развија стандарде за ефикасну заштиту ауторских и других сродних права, ондосно спречавање њиховог неовлашћеног коришћења и злоупотребе. Ради се о коалицији шест значајних трговачких асоцијација, које репрезентују око 1100 компанија које производе и дистрибуирају, широм света, материјале који садрже ауторска и друга сродна права, као што су : сви типови компјутерског софтвера, позоришни филмови, телевизијски програми, кућни видео, музичке плоче, ЦД и аудиокасете, уџбеници, белетристика, референтне и професионалне публикације и часописи (у писаном и електронском облику).

Процена ове организације је да су годишњи губици услед неовлашћеног коришћења и злоупотребе (пиратерије) материјала из Сједињених Америчких Држава заштићених ауторским правима око 20 милијарди долара. При томе, јефтина и приступачна технологија за умножавање (копирање) ових материјала смањује могућности ефикасне заштите ауторских и других сродних права, садржаних у поменутих материјалима.

ИПА и њене чланице прате прописе који се односе на интелектуалну својину и њихову примену у преко 80 земаља света, сарађујући при томе са владом Сједињених Америчких Држава, иностраним владама и приватним сектором. Циљ ове организације није само спречавање пиратерије, већ стварање адекватног правног амбијента који ће омогућити технолошки и културни развој и охрабрити локалне инвестиције и запошљавање.

Обим пиратерије на територији Србије и Црне Горе, који се процењује и до 90% као и раширеност појаве кривотворења разних производа, а посебно непредузимање потребних мера на сузбијању ових појава, довели су до стављања Србије и Црне Горе на Special Watch list за 2003. годину од стране Интернационалне алијансе за заштиту права интелектуалне својине, што се може негативно одразити на могућност пријема наше земље у Светску трговинску организацију и Светску организацију за заштиту права интелектуалне својине, а у најгорем случају прети нам и увођење трговинских санкција.

Специјалним извештајем број 301 за 2003. годину (2003 Special 301 Report – Serbia & Montenegro)⁴, ова организација је, након сагледавања стања у овој области, дала препоруке мера и активности које наша Влада мора хитно да спроведе:

Ратификација свих међународних конвенција које регулишу ову област,

Измена савезног Закона о ауторском и сродним правима из 1998. године, који треба да обезбеди потпуну заштиту и ефикасне механизме примене тог закона,

Уграђивање у борбу против пиратерије регулативе о оптичким медијима и контрола производње и промета оптичких медија,

Формирање посебног Владиног тела које би спроводило борбу против пиратерије као приоритетан задатак и осигурало ефикасне кривичне истраге и судске поступке,

Измене прописа и спровођење административних мера којима би се затворили киосци, уличне тезге и сва друга малопродајна места преко којих се пиратерија шири,

Пограничне мере за заустављање увоза и извоза пиратских производа, а посебно носача слике и тона, при чему се пре свега мисли на оптичке компакт дискове,

Обука органа откривања и гоњења у материји заштите ауторских права и ефикасној примени свих аспеката Закона.

³ Види Интернет <<http://www.iipa.com/aboutiipa.html>> доступан 24.04.2003.

⁴ Види Интернет <<http://www.iipa.com/rbc/2003/2003SPEC301SERBIA.pdf>> доступан 24.04.2003.

Уколико се стање не поправи, односно ако наведене мере и активности не буду спроведене, или се њима не постигне жељени ефекат, као крајња консеквенца, могуће је и увођење економских - трговинских санкција.

Кривично – правна Заштита ауторских и других сродних права у домаћем законодавству

Оцене дате у Специјалном Извештају број 301 ПРА у правој мери и на прави начин одражавају стање заштите ауторских и других сродних права на нашим просторима. Наиме, мере које се у дужем временском периоду спроводе (контроле и подношење прекршајних пријава од стране тржишне инспекције и финансијске полиције, контроле и покретање поступака од стране Управе царина, провере и подношење кривичних пријава од стране Министарства унутрашњих послова, кривични погон од стране надлежних јавних тужилаштава и кривични и грађански поступци вођени пред надлежним судовима), нису много учиниле на спречавању злоупотребе поменутих права. Посебан проблем је недопустива спорост процеса измене закона и других прописа, у правцу њиховог усклађивања са правилима TRIPS споразума. Тек након објављивања Специјалног извештаја број 301 учињени су убрзани напори да се у области заштите ауторских и других сродних права најзад нешто покрене са мртве тачке. У фебруару 2003. године, Влада Републике Србије образовала је Комисију за борбу против пиратерије. Задаци ове комисије су:

Предлагање мера у борби против пиратерије

Иницирање усклађивања и законске и подзаконске регулативе, што подразумева измену постојећих и доношење нових, па и врло специфичних прописа и мера

Развијање специфичних механизма за примену прописа

Предлагање мера за покретање и унапређење међуресорне сарадње републичких органа и организација у примени прописа

Праћење реализације предложених мера и надзор над њиховим спровођењем

Сарадња са другим комисијама Владе, пре свега са Комисијом за приступање Светској трговинској организацији и Комисијом за приступање Европској унији, што би у олакшало и помогло рад ових комисија у погледу усклађивања наших прописа са стандардима и прописима у одређеним областима (пре свега у аудио и визуелној области).

Ефикасна заштита ауторских и других сродних права најбољи је показатељ стабилности правног и економског система једне државе, а тиме и њене подобности за озбиљне инвестиције у њену привреду. Руководећи се овим начелом, Комисија за борбу против пиратерије предузела је све потребне активности у правцу иницирања измене постојећих и доношења нових закона и стварања предуслова за ефикасну примену прописа. Једна од најважнијих иницијатива ове Комисије дата је у вези измена и допуна Кривичног закона Републике Србије. Средином априла 2003. године, Народна скупштина Републике Србије донела је Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије,⁵ којим је између осталог измењен Члан 183 ај. промењено име и садржина поменутог члана. Сада ово кривично дело носи назив "Неовлашћено коришћење ауторског и другог сродног права" (пре измена "Неовлашћено коришћење ауторског права"). Такође, у наше кривично законодавство, по први пут, уведена је нова група кривичних дела "Кривична дела против безбедности рачунарских података" у новој Глави 16а.

⁵ Службени гласник РС број 39/03

Из образложења предлога закона јасно је да је ова измена уведена како би се појачала кривично-правна заштита не само ауторских, него и других сродних права, спречила појава и ширење "пиратерије", односно неовлашћеног коришћења ауторских и сродних права у области издаваштва, филмске индустрије, музичке продукције, компјутерског софтвера и сл., која је последњих година достигла изузетно велике размере. Нелегално прештампавање, преснимавање, умножавање, изнајмљивање и продаја заштићених ауторских дела (књига, филмова, музичких дела, компјутерских програма и др) причинило је огромну штету, не само власницима ауторских права, продуцентима, дистрибутерима, већ и значајну штету Буџету Републике Србије за износ неуплаћеног пореза на промет и других дажбина које представљају јавних приход. Процене су да буџет Републике Србије годишње губи преко 50.000.000 еура само на име избегнутог пореза на промет у области музичке и филмске продукције. Резултати које је криминалистичка полиција постигла на спречавању и сузбијању ове појаве указују на постојање организованог криминала у овој области, као и на велики обим ове појаве.

Тиме су углавном испуњени стандарди TRIPS споразума, који се односе на кривично-правну заштиту права интелектуалне својине. У Члану 61 тог споразума, наводи се да ће "Чланице предвидети кривичне поступке који се морају применити у случајевима намерног кривотворења жига или неовлашћеног умножавања у комерцијалне сврхе дела заштићеног ауторским правом. Предвиђене казне обухватиће казну затвора и/или новчане казне, као превенцију у складу са висином казни која је предвиђена за кривична дела одговарајуће тежине. У конкретним случајевима треба предвидети и казну заплене, одузимања и уништења дотичне робе, као и свих материјала и прибора којима је основна намена вршење таквих кривичних дела. Чланице могу одредити да се кривични поступци и казне примене у другим случајевима повреда права интелектуалне својине, посебно ако су извршени с намером и на комерцијалном нивоу." У поменутом Извештају број 301 Интернационалне алијансе за заштиту права интелектуалне својине, инсистира се на оваквом обиму кривично-правне заштите у овој области. У нашим конкретним условима то значи да:

кривично гоњење мора да се предузима по службеној дужности, а никако по приватној тужби,

запрећене кривичне санкције не смеју бити симболичне, већ морају бити строге, дакле примерене друштвеној опасности дела и обесхрабрујуће по потенцијалне извршиоце,

предмети кривичних дела морају бити заплени, одузети и уништити у складу са законом, а морају се заплени и средства за извршење кривичних дела.

Општа је оцена да наше позитивно законодавство, до недавно, није пружало довољан степен кривично правне заштите права интелектуалне својине. Кривична дела којима се штите носиоци права, до последњих измена и допуна Кривичног закона Републике Србије, прописивала су изузетно благе кривичне санкције, које нису адекватне друштвеној опасности дела, дакле нису пружала довољан степен заштите и нису предвиђала оно што је светски стандард у овој области, а то је обавезно одузимање предмета кривичног дела и средстава за извршење дела.

Кривично правне норме којима се штите ауторска и сродна права у Републици Србији и које прописују кривично гоњење по службеној дужности, садржане су у Основном кривичном закону⁶ и Кривичном закону Републике Србије. Кривично гоњење за повреде ауторског и

⁶ до 12. априла 2003 године ово је био Кривични закон Савезне Републике Југославије, а чл. 1 Закона о изменама и допунама Кривичног закона Савезне Републике Југославије променен је назив овог закона, са образложењем целисходности и друштвене оправданости, с обзиром на тренутак у коме се врше измене постојећег закона

других сродних права било је могуће и по приватној тужби, у складу са одредбама савезног Закона о ауторском и сродним правима.⁷

1. Кривично гоњење по службеној дужности

1.1. Старо законско решење

Кривично дело "Неовлашћено коришћење ауторског права" из члана 183а Кривичног закона Републике Србије, уведено је у овај Закон изменама и допунама 1994. године у Глави шеснаестој – кривична дела против имовине.⁸

Наведеним изменама и допунама по први пут је у нашем кривичном праву омогућено кривично гоњење, по службеној дужности, за повреду ауторског права. Чудно је то да је ово кривично дело било прописано републичким, а не савезним Кривичним законом, обзиром да је материја заштите ауторских и сродних права била у законодавној надлежности тадашње савезне државе. Законски текст овог кривичног дела гласи:

Члан 183а

Неовлашћено коришћење ауторског права

"Ко неовлашћено објави, репродукује, пренесе, прикаже или на други начин искористи емисију, видеограм, фонограм или друго ауторско дело заштићено законом, казниће се новчаном казном или затвором до једне године."

Кривично дело Неовлашћено коришћење ауторског права састоји се у неовлашћеном, дакле без сагласности власника ауторског права (било да је то сам аутор или, што је у пракси веома чест случај, неко друго физичко или правно лице на које је ово право пренето неким правним послом) коришћењу ауторског дела заштићеног законом. Добра страна наведеног законског решења је то што се за ово кривично дело омогућава кривично гоњење по службеној дужности.

Предмет (објекат) овог кривичног дела је имовина, односно ауторско дело, заштићено законом (Законом о ауторском и сродним правима). Уводним одредбама Закона о ауторском и сродним правима истакнуто је да се њиме уређују права аутора књижевних, научних и уметничких дела (ауторско право), права интерпретатора, произвођача фонограма, видеограма, емисија и база података као права сродна ауторском праву, начин остваривања ауторског и сродних права и судска заштита тих права.

Према одредбама овог закона ауторско дело је оригинална духовна творевина аутора, изражена у одређеној форми, без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштено јавно саопштавања његове садржине.

Ауторским делом сматрају се, нарочито: писана дела (књиге, брошуре, чланци и др.), говорна дела (предавања, говори, беседе и др.), драмска, драмско-музичка, кореографска и пантомимска дела, као и дела која потичу из фолклора, музичка дела, са речима или без речи, филмска дела (кинематографска и телевизијска дела), дела ликовне уметности (слике, цртежи, скице, графике, скулптуре и др.), дела архитектуре, примењене уметности и индустријског обликовања, картографска дела (географске и топографске карте), планови, скице, макете и фотографије, рачунарски програми (у изворном, објектном и извршном коду).

⁷ Службени лист СРЈ број 24/98

⁸ Службени гласник РС број 47/94

Извршилац овог кривичног дела може бити било које кривично одговорно лице. Радња извршења одређена је алтернативно, као:

- неовлашћено објављивање,
- неовлашћено репродуковање,
- неовлашћено преношење или

на други начин искоришћавање емисије, видеограма, фонограма или другог ауторског дела заштићеног законом.

Овим кривичним делом непрецизно су били одређени могући начини извршења, тј. неовлашћеног коришћења ауторског дела. Наиме:

санкционисано је неовлашћено коришћење ауторског дела у целини, али не и делимично;

нису одређени важни начини извршења овог кривичног дела, као што су извођење, представљање, пренос извођења или представљања, стављање у промет, емитовање, давање у закуп, увожење противно спољнотрговинским прописима и др, а што је требало прецизно одредити, уместо уопштеног подвођења ових, у пракси веома честих начина извршења, под одредницу "на други начин искоришћавање...".

Лоша страна оваквог законског решења, била је и изузетно блага казна запређена за ово кривично дело (новчана казна или затвор до једне године), која није адекватна значају и друштвеној опасности дела.⁹

Најзад, по мишљењу аутора овог текста, кључни пропуст законодавца код прописивања овог кривичног дела је то што није предвидео као споредну санкцију меру безбедности обавезног одузимања предмета насталих извршењем кривичног дела или предмета који су употребљени или су били намењени за извршење кривичног дела.

Ово кривично дело, у пракси се често појављује у стицају са кривичним делом Неовлашћена употреба туђе фирме из члана 165 Основног кривичног закона. Дакле, апсолутно је могуће постојања стицаја ових кривичних дела, у ситуацији када учинилац у намери да обмане купце, означи неовлашћено произведене примерке ауторског дела туђом фирмом, туђим жигом или заштитним знаком или туђом посебном ознаком робе.

Такође је могућ стицај овог кривичног дела са кривичним делом Недозвољена трговина из члана 147 Кривичног закона Републике Србије. Сам предмет у којем је садржано неко ауторско дело има карактер робе која може бити предмет недозвољене трговине, а предмет кривичног дела из члана 183а је само ауторско право. Овде је веома важно спознати разлику између робе и њеног садржаја. Књига, видео или музичка касета, оптички компакт диск са филмским, музичким или мултимедијалним садржајем или компјутерским софтвером итд. је роба, а сам садржај је предмет права интелектуалне својине, тачније ауторског права. За конкретну кривично-правну ствар, да би постојало кривично дело неовлашћеног коришћења ауторског права, релевантна је чињеница да је ауторско дело коришћено неовлашћено. Да би се пак радило о кривичном делу недозвољене трговине, битно је утврдити непостојање овлашћења за трговину, тако да је могуће да предмет недозвољене трговине буду и производи који су апсолутно легални са аспекта ауторских права.

Могућ је и стицај овог кривичног дела са кривичним делом Избегавање плаћања пореза из члана 172. Закона о пореском поступку и пореској администрацији¹⁰, односно стицај је био

⁹ У пракси наших судова за ово кривично дело изрицане су симболичне казне. У новије време то је углавном била условна казна, или новчана казна у висини до 10.000,00 динара, која је веома стимулативно деловала на вршење вишеструког поврата у извршењу овог кривичног дела.

могућ и са кривичним делима чије су оредбе ступањем на снагу тог закона брисане из Кривичног закона Републике Србије, а то су Пореска утаја из члана 154. и део кривичног дела Злоупотреба овлашћења у привреди из члана 139. став 1. тачка 3. када је ово дело извршено ускраћивањем средстава која представљају јавни приход, а у намери прибављања противправне имовинске користи за правно лице у вези са извршењем пореских обавеза или у вези са плаћањем других дажбина. У ситуацији када легално регистровани произвођач неовлашћено искористи нечије ауторско дело, а истовремено то не прикаже кроз пословне књиге, чиме, у намери да у потпуности или делимично избегне плаћање пореза, даје лажне податке који су од утицаја на утврђивање пореза, или такве чињенице не пријави, он чини оба кривична дела у стицају. Дакле сама роба, за чију је производњу неко регистрован је предмет опорезивања, а ауторско дело садржано у тој роби је предмет неовлашћеног коришћења ауторског права. Могуће је да предмет кривичног дела Избегавање плаћања пореза буду и производи који су легални са аспекта ауторства.

1.1. Ново законско решење

Најновијим изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије, члану 183а промењен је назив у "Неовлашћено коришћење ауторског и другог сродног права". Кључна измена извршена је у правцу проширења зоне инкриминације, прецизнијег одређивања радње извршења кривичног дела, поштравања санкција, као и инкриминисања организованог вршења овог кривичног дела у смислу претње казном затвора од три до осам година како за непосредног извршиоца, тако и за организатора.

Прва верзија Предлога Закона о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије предвиђала је и увођења споредне санкције – мере безбедности обавезног одузимање средстава за извршење кривичног дела, као и одузимање и уништавање предмета кривичног дела у складу са законом. Из ауторима непознатих разлога ова санкција није предвиђена, иако је то било неопходно, као због тога што то препоручују сви релевантни међународни документи, тако и због лишавања могућности извршилаца да манипулишу предметима и средствима за извршење кривичног дела, а имајући у виду посебно специфичан карактер и природу поменутих предмета и средстава.

Нови законски текст овог кривичног дела гласи:

Члан 183а.

Неовлашћено коришћење ауторског и другог сродног права

(1) Ко неовлашћено, у целини или делимично, репродукује, прикаже, изведе, представи, пренесе извођење или представљање, умножи, стави у промет, емитује, да у закуп, или на други начин искористи ауторско дело или предмет сродног права заштићеног законом, казниће се затвором до пет година.

(2) Ко стави у промет или да у закуп примерак ауторског дела, снимак интерпретације, емисију, фонограм, видеограм, односно базу података, за које зна да су неовлашћено објављени, снимљени или умножени и тиме прибави противправну имовинску корист за себе или другог, казниће се затвором од једне до пет година.

(3) Ако је дело из става 2. овог члана извршено организовано, организатор и непосредни извршилац, казниће се затвором од три до осам година.

¹⁰ Службени гласник РС број 80/2002

Усвојеним изменама и допунама члана 183а, појачана је кривично-правна заштита ауторског и других сродних права. Мишљења смо да ће усвојене измене члана 183а. Кривичног закона Републике Србије, уз његову ефикасну примену у пракси, значајно допринети увођењу реда и правне сигурности у област заштите ауторских и других сродних права.

Основним обликом овог кривичног дела, у ставу 1. забрањена је казна затвора до 5 година за неовлашћено коришћење ауторског дела или предмета сродног права заштићеног законом. У односу на раније законско решење радња кривичног дела је потпуније и прецизније одређена, тако што су санкционисани сви могући облици повреде ових права, било да се оно злоупотребава у целини или делимично.

Тежи облик овог кривичног дела постоји када учинилац стави у промет или да у закуп примерак ауторског дела или предмета сродног права, за које зна да су неовлашћено објављени, снимљени или умножени и тиме прибави противправну имовинску корист за себе и другог. Ово кривично дело најчешће се врши из користољубивих мотива. Сама чињеница да је предмет ауторског или другог сродног права неовлашћено коришћен, дакле без сагласности власника тог права, доказује да је имовинска корист противправно прибављена. За постојање овог кривичног дела увек је потребан директни умишљај, који постоји у сваком случају када се ауторско или друго сродно право неовлашћено користе.

Квалификовани облик овог кривичног дела постоји када је оно извршено организовано. Прописана је одговорност организатора и непосредног учиниоца. Према најновијој дефиницији Интерпола, пиратерија спада у организовани криминал. Пиратеријом се баве међународне организоване групе, а одређена сазнања указују да се међународни тероризам делом финансира од продаје пиратских производа. Чињеницу да је реч о организованом криминалу, потврђују до сада реализовани случајеви откривања илегалних фабрика за производњу оптичких компакт дискова са музичким и филмским садржајем или компјутерским софтвером, базама података и мултимедијалним садржајима. Организованост ових криминалних група огледа се у броју припадника, временском континуитету деловања, заједничком циљу вршења кривичних дела а то је стицање финансијске или друге материјалне користи. Пиратерија је један од најпрофитабилнијих видова криминалитета данашњице. Процене су да доноси неупоредиво већи профит од нарко-криминала. На 50.000 еура уложених у трговину опојном дрогом, хероином, нелегални профит је од 50 до 100.000 еура у зависности од тржишта на које се дрога пласира. Уколико се исти износ уложи у производњу пиратских оптичких компакт дискова, зарада је 450.000 еура. На постојање организованог криминала у овој области указују следећи аргументи:

Пиратска продукција одвија се уз употребу најсавременијих, високо софтифицираних техничких уређаја, веома велике вредности. Опрема је обележена одређеним, међународним кодовима који недвосмислено идентификују уређај и опрему на којој је направљен оптички компакт диск;

Пиратска продукција веома брзо неовлашћено производи најновија ауторска дела, некад и пре него што се у продаји појави легално издање (пример музичког албума "Show" – извођача Eminem, чији су се пиратски музички компакт диск и касета појавили пре него што је дистрибуирано легално издање.)

Производња "стампера" и "глас мастера" (матрица са снимљеним музичким или филмским, односно мултимедијалним садржајем или компјутерским софтвером) почива на високој и веома скупој технологији. Посебно разрађеним каналима организованог криминала набављају се примерци најновијих ауторских дела, производе се илегално матрице и затим врши неовлашћено умножавање у огромним тиражима, који у толикој мери преплаве тржиште, да је готово немогуће пласирати легалне производе.

Извоз пиратских производа на инострана тржишта, а посебно на западноевропско тржиште, доноси лавовски део незаконите зараде. Пиратска продукција одвија се у највећој мери у Украјини, Русији, Кини, Бугарској, итд, а у новије време и у Србији и Црној Гори.¹¹ За пласирање пиратских производа на западно тржиште користе се кријумчарски канали који су већ разрађени за кријумчарење цигарета, дроге и оружја. Кријумчарење на западно тржиште је посао високог ривика, али њиме се остварују неупоредиво веће зараде, које се крећу и до 1000%.

Кроз пиратску продукцију, улагањем у скупу опрему и у пословање наизглед легалних предузећа, често се пере новац из других нелегалних послова, на пример из трговине опојним дрогама. С друге стране, одређена сазнања указују да је један од огранака терористичке организације Ал Каида, финансиран управо новцем од пиратерије.

Висина запређене казне затвора и могућност трајног одузимања и уништења предмета кривичног дела и трајно одузимање средстава за њихово извршење, требало би потенцијалне учиниоце да одврати од вршења овог кривичног дела. Уништење предмета кривичног дела није предвиђено нашим Кривичним законом као споредна санкција, али ова мера се може прописати посебним законом, као што је, на пример, одређено чланом 32. Закона о производњи и промету опојних дрога.

У вези стицаја са другим кривичним делима, већ је дато објашњење приликом разматрања датих о старој законској одредби овог кривичног дела. Теоретски, није могућ стицај овог кривичног дела са неким од кривичних дела против безбедности рачунарских података, али скромна техничка знања аутора овог текста тренутно не дозвољавају да се шире елаборира ово питање.

Сузбијање компјутерског криминала захтева одређена техничка, често врло специфична знања, те ће тек пракса на откривању и гоњењу ових кривичних дела показати све проблеме са којима се треба суочити и разрешити их. Ипак, анализирањем ових кривичних дела, дошли смо до закључка да је могућ стицај са кривичним делом Неовлашћени приступ заштићеном рачунару и рачунарској мрежи из члана 186ђ Кривичног закона Републике Србије. Наиме, могућа је ситуација да се учинилац, кршећи мере заштите, неовлашћено укључи у рачунар или рачунарску мрежу и тиме уједно неовлашћено прибави нечије ауторско дело или предмет сродног права, које затим неовлашћено користи. Самим неовлашћеним приступом рачунару или рачунарској мрежи, свршено је кривично дело из члана 186ђ, а неовлашћено коришћење ауторског или другог сродног права постоји уколико је тако прибављено ауторско дело или предмет другог сродног права и неовлашћено коришћено.

2. Кривично гоњење по приватној тужби

Кривично-правна заштита у овој области, осим у одредбама члана 183а КЗ РС, постојала је и у члановима 182. до 185 савезног Закона о ауторским и сродним правима, али ради се о кривичним делима за која се гоњење предузимало по приватној тужби, а не по службеној дужности. Овакво законско решење се у пракси показало као веома лоше. Оштећени реално нема могућности да прибави релевантне доказе за ово кривично дело, а често не може ни да открије учиниоца. У пракси појединих јавних тужилаштава и судова тумачено је да треба примењивати одредбе *lex specialis*-а, дакле да се повреде ауторских и сродних права кривично гоне по приватној тужби за кривично дело из члана 183 Закона о ауторским и сродним правима, којим оштећеном није дата адекватна заштита. На основу таквог, по мишљењу аутора

¹¹ Види специјалну Watch листу Интернационалне алијансе за заштиту права интелектуалне својине за период 1990.–2002. Интернет <<http://www.iipa.com/rbc/2003SPEC301USTRHISTORY.Pdf>> доступно 24.03.2003.

овог текста, погрешног тумачења, одбациване су кривичне пријаве, односно није спровођено кривично гоњење по службеној дужности за кривично дело из члана 183а Кривичног Закона Републике Србије. Сматрамо да је такво тумачење погрешно, јер уколико се оштећени определио да поднесе кривичну пријаву надлежном јавном тужилаштву, он се недвосмислено определио за кривично гоњење по службеној дужности, јер је то за њега знатно повољније, те га не треба упућивати на гоњење по приватној тужби.

У предлогу новог Закона о ауторским и сродним правима, предложено је гоњење ових кривичних дела по службеној дужности, али уз знатно ужу зону инкриминације и запрећене блаже казне у односу на кривично дело из члана 183а Кривичног закона Републике Србије. Међутим, кривично-правна материја, према новој организацији савезне државе, сада је у искључивој законодавној надлежности република, тако да је даље разматрање о предложеним решењима Закона о ауторском и сродном правима беспредметно. Но, уколико се покаже да су та решења боља у односу на сада важећа у Кривичном закону, онда их свакако треба искористити приликом предстојеће, најављене реформе нашег кривичног законодавства, за коју сматрамо да је заиста нужна.

Закључак

Заштита права интелектуалне својине уопште, а ауторских и сродних права посебно, представља веома актуелан проблем, како на глобалном, међународном, тако и на локалном, националном нивоу. Међународна заједница, кроз релевантне међународне документе, успоставила је стандарде заштите поменутих права и на тај начин дала смернице за унапређење њихове заштите на националном нивоу. Заштита ауторских и других сродних права подразумева адекватну правну регулативу, у складу са међународним стандардима, и доследну праксу у њеном спровођењу.

Наша држава не може се похвалити ни једним аспектом заштите ауторских и других сродних права. Неовлашћено коришћење предмета у којима су ова права садржана и други видови њихове злоупотребе достигли су забрињавајући ниво на овим просторима, а постојећи правни амбијент, до скоро, погодовао је таквом стању. Кривично – правна заштита ауторских и других сродних права одликовала се ниским запрећеним казнама а кривично гоњење препуштано је приватној иницијативи оштећеног, што је значајно подстицало ширењу криминалне делатности у овој области и њеном испољавању кроз делатност организованих криминалних група, уз њихово повезивање са иностраним криминалним групама и организацијама.

Актуелним изменама и допунама домаћег кривичног законодавства, уз значајну помоћ релевантних међународних институција, створен је знатно повољнији правни оквир за спречавање и сузбијање криминалних делатности на пољу заштите ауторских и сродних права. Значајно је проширено поље инкриминације, кривично-правна заштита сада обухвата и права сродна ауторским, значајно су пооштрене санкције, а инкриминисано је и организовано вршење криминалне делатности.

Међутим, велика је штета што у текст закона није унесена одредба о обавезном одузимању и уништавању предмета ових кривичних дела и свих материјала и прибора за њихово вршење, тим пре што то произилази из изричите одредбе поменутог TRIPS споразума, а могућност њеног прописивања предвиђена је одредбама Основног (савезног) кривичног закона. Ова санкција сигурно би у великој мери деловала превентивно на потенцијалне извршиоце, који су до сада, и када су проглашавани кривично одговорним, успевали да избегну одузимање ових предмета.

Наиме, савезни кривични закон у одредбама о мерама безбедности предвиђа могућност одузимања предмета који су били употребљени или били намењени извршењу кривичног дела или су настали његовим извршењем, ако су својина учиниоца, а ако нису, само у случајевима

када то налажу интереси опште безбедности или разлози морала. Значи да се ради само о могућности, а не и обавези одузимања ових предмета и то само ако су својина учиниоца. У случајевима злоупотребе ауторских права учиниоци су успевали да докажу да ови предмети нису њихова својина, већ да припадају другим лицима или предузећима, најчешће из иностранства, на основу фиктивних уговора о пословној сарадњи или фиктивних уговора о страном улагању, односно на основу друге спољнотрговинске документације. На тај начин предмети кривичног дела, и поред доказаног и пресуђеног случаја, остајали су у поседу учинилаца и они или њихови саучесници и даље су њима располагали, најчешће их стављајући у промет и остварујући противправну имовинску корист. Обзиром да савезни кривични закон у чл. 69. ст. 3. прописује да се законом може предвидети обавезно одузимање предмета кривичног дела, неопходно је одредбу о обавезном одузимању и уништавању прописати као споредну санкцију за кривично дело из чл. 183а Кривичног закона Републике Србије.

На крају треба напоменути да је најновији извештај Интернационалне алијансе за заштиту права интелектуалне својине (ИПА), према сазнањима аутора овог текста, знатно повољнији за нашу државу него претходни Специјални извештај број 301. Разлози за то могу се наслутити и из претходно реченог.

Наиме, неколико успешних акција полиције у којима је откривено више десетина хиљада пиратских издања на компакт дисковима, уз истовремено подношење кривичних пријава надлежним јавним тужилаштвима, као и мере органа локалне самоуправе (комуналне и тржишне инспекције) на сузбијању уличне трговине пиратским издањима, посебно у Београду, донекле су променили слику о домаћем тржишту као рају за пиратерију. Осим тога, измењен је и допуњен Кривични закон Републике Србије у делу који се односи на заштиту ауторских и других сродних права, а у скупштинску процедуру је ушао и сет закона којима ће се, у складу са међународним стандардима, регулисати материја интелектуалне својине, као што су Закон о ауторским и другим сродним правима, Закон о жиговима, Закон о патентима, Закон о географским ознакама порекла робе, Закон о топографији интегрисаних кола.

Готово је сигурно да ће врло брзо уследити нове измене и допуне Кривичног закона Републике Србије, којима ће се за кривично дело из чл. 183 а прописати и обавезно одузимање и уништавање предмета кривичног дела и одузимање средстава за извршење дела. Ово ће у знатној мери допринети спречавању пиратерије у нашој земљи, а уз друге превентивне и административне мере, које такође треба прописати и спроводити, овај проблем ће бити сведен на ниво у којем је присутан у другим, а пре свега у развијеним европским земљама.

Љиљана ДАПЧЕВИЋ – МАРКОВИЋ,
Виша школа унуташњих послова

ОРГАНИЗАЦИЈА УПРАВЕ ПРЕМА УСТАВНОЈ ПОВЕЉИ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА ИЗ 2003. ГОДИНЕ"

Резиме: У раду је дато позитивно правно одређење организације управе на нивоу државне заједнице Србија и Црна Гора. Анализирани су одредбе Уставне повеље које се односе на Савет министара и надлежности министарстава у обављању послова управе Државне заједнице. Такође је, због свог значаја за континуитет обављања ових послова, анализиран и начин даљег усклађивања законодавне регулативе у областима заједничким за државну заједницу Србија и Црна Гора.

Кључне речи: Уставна повеља, државна заједница Србија и Црна Гора, управа, органи управе, Савет министара, надлежност, делокруг послова.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора усвојена је од стране оба већа Савезне скупштине 4. фебруара 2003. године, а након што су је претходно усвојиле Народна скупштина Републике Србије, на седници од 27. јануара 2003. године, и Скупштина Републике Црне Горе на седници од 29. јануара 2003. године.¹

На основу чл. 67. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, Савезна скупштина је на седницама Већа грађана од 4. фебруара 2003. године и седници Већа република од истог датума, донела Одлуку о проглашењу Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора.²

На основу чланова 8. и 61. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, а полазећи од тога да су "људска и мањинска права темељ сваке демократске заједнице", Народна скупштина Републике Србије, Скупштина Републике Црне Горе и Савезна скупштина донеле су Повељу о људским и мањинским правима и грађанским слободама, која је саставни део Уставне повеље, исказујући тиме своје "опредељење за демократију, мир, толеранцију, поштовање људских права и социјалну правду."³

У преамбули Уставне повеље истакнута је равноправност две државе ћранице, државе Црне Горе и државе Србије, која укључује Аутономну Покрајину Војводину и Аутономну Покрајину Косово и Метохију, која се у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности

¹ "Сл. лист Србије и Црне Горе" бр. 1/2003.

² "Сл. лист Србије и Црне Горе" бр. 1/2003.

³ "Сл. лист Србије и Црне Горе" бр. 6/2003.

тренутно налази под управом међународне администрације, на основу Полазних основа за преуређење односа Србије и Црне Горе од 14. марта 2002. године.

Државна заједница Србија и Црна Гора заснована је на принципу равноправности две државе чланице: државе Србије и државе Црне Горе.

У чл.3. Уставне повеље назначени су следећи циљеви Државне заједнице Србија и Црна Гора:

поштовање људских права свих лица у њеној надлежности;
очување и унапређење људског достојанства, равноправности и владавине права;
укључивање у европске структуре, а нарочито у Европску унију;
усклађивање прописа и праксе са европским и међународним стандардима;
стварање тржишне економије, која се заснива на слободи предузетништва, конкуренцији и социјалној правди и
успостављање и обезбеђивање неометаног функционисања заједничког тржишта на својој територији кроз координацију и хармонизацију економских система држава чланица, у складу са принципима и стандардима Европске уније.

У покушају да дамо одреднице управе државне заједнице Србија и Црна Гора поћи ћемо од субјективно - органског одређивања управе⁴, и то нормативистичког приступа, који полази од навођења управних органа и организација у највишим правним текстовима, у конкретном случају то је учињено њиховим експлицитним навођењем у Уставној повељи. Анализом садржине делатности ових органа управе одредићемо управу у њеном материјалном значењу. Коначно, из свега наведеног, намеће се, као преовлађујући, позитивно правни метод при анализи управе Државне заједнице

ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ УПРАВЕ ПРЕМА УСТАВНОЈ ПОВЕЉИ

Под органима управе државне заједнице Србија и Црна Гора подразумевамо органе управе Државне заједнице формиране ради предузимања управних и других активности у оквиру права и дужности државне заједнице Србија и Црна Гора.

Органи управе државне заједнице Србија и Црна Гора су министарства и самостални су у вршењу Уставном повељом утврђених надлежности. Они су организовани као инокосни органи на чијем челу се налази министар. Начин руковођења министарствима је заснован на монократском принципу. Уставна повеља не познаје колегијалне органе управе (комитете и комисије), што је у претходном периоду Уредбом о организацији савезних министарстава (чл. 2. ст. 2.) било предвиђено. При формирању органа управе Државне заједнице пошло се од ресорне варијанте реалног принципа, што се у Уставној повељи исказује кроз одређивање садржине и врсте послова, односно области за коју су поједина министарства образована (одбрана, инострани послови и др.)⁵

⁴ Детаљније о томе: З. Томић, "Управно право", Београд, 1998. стр.38.

⁵ Опширније о принципима формирања органа управе: З. Томић, "Управно право", Београд, 1998, стр. 209. и даље.

Иако Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора не говори изричито о принципу поделе власти на законодавну, извршну и судску,⁶ из самог навођења појединих органа државне заједнице и њиховој надлежности, очигледна је примена овог принципа.

Органи власти Државне заједнице су Скупштина, Председник, Савет министара и Суд. Уставна повеља посебно одређује надлежности Савета министара, као и надлежности, начин избора, одлучивања, одговорност и мандат ресорних министара. Уставном повељом предвиђено је пет заједничких ресора на нивоу Државне заједнице, и то: спољни послови, одбрана, међународни економски односи, унутрашњи економски односи и људска и мањинска права. Уочљива је интенција сужавања државне управе Србије и Црне Горе и то како по врстама органа управе (заступљена су само министарства), тако и по надлежностима, а што је у складу са променама у самој концепцији заједничке државе. Да подсетимо, Уставом СРЈ и Уредбом о образовању савезних министарстава, других савезних органа и организација и служби Савезне владе,⁷ одређено је да у савезној држави постоје савезна министарства, савезне управе и савезни инспекторати, при чему су само министарства самостални органи управе, док су управе и инспекторати органи управе у саставу министарстава. Савезна министарства су била задужена за следеће ресоре: иностране послове, одбрану, унутрашње послове, финансије, правду, привреду, саобраћај и везе, трговину, за рад, здравство и социјалну политику и за развој, науку и животну средину. У оквиру појединих министарстава образовани су или органи управе у саставу или савезне управне организације.⁸

Уставном повељом одређене су надлежности Савета министара (чл.33 Повеље):

- утврђује и спроводи политику Србије и Црне Горе сагласно заједничкој политици и интересима држава чланица;
 - координира рад министарстава;
 - предлаже Скупштини Србије и Црне Горе законе и друге акте из надлежности министарстава;
 - именујеи разрешава шефове дипломатско - конзуларних представништава Србије и Црне Горе и друге функционере, у складу са законом;
 - доноси подзаконске акте, одлуке и друге опште акте за извршавање закона Србије и Црне Горе;
- обавља и друге извршне функције, у складу са Уставном повељом.

Саветом министара председава и његовим радом руководи Председник Србије и Црне Горе (члан 26. Повеље). Председник, такође, предлаже Скупштини Србије и Црне Горе кандидате за министре Савета министара и кандидате за заменика министра спољних послова и заменика министра одбране. Уставном повељом је одрђено да су два кандидата за министра из исте државе чланице као и Председник Државне заједнице, а три су из друге државе чланице. Такође је одређено да су кандидати за министра спољних послова и министра одбране из различитих држава чланица, као и њихови заменици.

Савет министара одлуке доноси већином гласова, а у случају једнаког броја гласова, одлучујући је глас Председника, уколико је за одлуку гласао бар један министар из друге државе чланице (члан 36. Уставне повеље).

⁶ Устав СРЈ усвојен 27. априла 1992. год., у ~л. 12. одређује да је власт у Савезној Републици Југославији организована на начелу поделе власт на законодавну, извршну и судску.

⁷ "Сл. лист СРЈ" бр. 41/ 2001.

⁸ Опширније о томе: Р. Марковић, "Управно право", Београд, 1995, стр.93.

Савет министара је за свој рад одговоран Скупштини државне заједнице. Мандат министара траје четири године и може престати и пре овог времена на следеше начине: оставком, изгласавањем неповерења, разрешењем или распуштањем Скупштине Србије и Црне Горе.

За разлику од последњег Устава СРЈ који је предвидео да савезна министарства извршавају законе, друге прописе и опште акте Савезне Скупштине и Савезне владе, решавају у управним стварима и врше управни надзор, Уставна повеља у делу који се односи на надлежности Савета министара није посебно апострофирала решавање у управним стварима и вршење управног надзора, док се извршавање закона, других прописа и општих аката може наслутити из других надлежности.

Закон за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора детаљније разматра питање успостављања институција Србије и Црне Горе и даље судбине неких савезних органа и организација. Тако нпр. Закон у члану 13. одређује савезне органе који даном ступања Уставне повеље постају органи и организације државе чланице Србије:

- Народна банка Југославије;
- Савезна управа царина;
- Савезни санитарни, ветеринарски и фитосанитарни инспекторат;
- Савезни девизни инспекторат;
- Агенција за осигурање депозита, санацију, стечај и ликвидацију банака;
- Савезна комисија за спречавање прања новца;
- Савезна комисија за хартије од вредности и финансијско тржиште.

Закон за спровођење Уставне повеље такође набраја у члану 15. органе и организације који настављају да обављају послове до одређивања њиховог коначног статуса, као и органе и организације који даном ступања Уставне повеље престају да раде (чл.16. Закона). Овај закон такође одређује које ће послове министарства државне заједнице Србија и Црна Гора наставити да обављају, а који су били у надлежности савезних органа и организација који су престали да раде, као и обавезу преузимања запослених "који су на дан ступања на снагу Уставне повеље били распоређени на радна места на којима се обављају послови који се преузимају, односно који су непосредно радили на тим пословима" (чл.19. Закона)

ПИТАЊЕ ОДНОСА ИЗВРШНЕ И ДРУГИХ ОБЛИКА ВЛАСТИ

Питање односа извршне и других облика власти Уставна повеља регулише полазећи од парламентарног система поделе власти на законодавну, извршну и судску.

Председника државне заједнице Србија и Црна Гора и министре Савета министара, као и кандидата за заменика министра спољних послова и заменика министра одбране бира Скупштина Србије и Црне Горе. Савет министара "утврђује и спроводи политику Србије и Црне Горе, сагласно заједничкој политици и интересима држава чланица", док Председник Србије и Црне Горе "представља Србију и Црну Гору у земљи и иностранству", али и "председава Саветом министара и руководи његовим радом" (чл. 26. Уставне повеље), чиме је начињен помак у функцији Председника и дата му активна улога у утврђивању и спровођењу политике Србије и Црна Горе, а истовремено и успостављена његова одговорност Скупштини Србије и Црне Горе и у том домену.

За разлику од Устава СРЈ из 1992. године који је Савезној влади дао врло широке правне, организационе и персоналне ингеренције (нпр. да образује и укида савезна министарства,

да утврђује њихову организацију и делокруг послова, да поставља и разрешава функционере, да усмерава рад министарстава и поништава и укида њихове акте), Уставна повеља није предвидела тако широке надлежности. Поједине персоналне ингеренције су дате у ресору спољних послова - да "именује и разрешава шефове дипломатско-конзуларних представништава Србије и Црне Горе и друге функционере, у складу са законом (члан 33. ст.4. Уставне повеље).

Када су у питању правне ингеренције Савет министара "предлаже Скупштини Србије и Црне Горе законе и друге акте из надлежности министарстава" (чл. 33. ст. 3.) и "доноси подзаконске акте, одлуке и друге опште акте за извршавање закона Србије и Црне Горе". (чл.33. ст 5.)

НАДЛЕЖНОСТ МИНИСТАРСТВА У ОБАВЉАЊУ ПОСЛОВА УПРАВЕ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА

Као што је већ напоменуто Уставном повељом одређено је пет ресора на нивоу државне заједнице Србија и Црна Гора, и то: инострани послови, одбрана, међународни економски односи, унутрашњи економски односи и људска и мањинска права.

Министар спољних послова спроводи и одговоран је за спровођење спољне политике Србије и Црне Горе, преговара о међународним споразумима и предлаже Савету министара кандидате за шефове дипломатско- конзуларних представништава. Министар спољних послова такође координира утврђивање спољне политике са надлежним органима држава чланица.

Министарство одбране координира и спроводи утврђену одбрамбену политику и руководи Војском у складу са законом и овлашћењима Врховног савета одбране, који је врховни командант Војске Србије и Црне горе. Министар одбране предлаже Врховном савету одбране кандидате за именовање и поставља, унапређује и разрешава дужности офицере, у складу са законом (чл.41. Повеље).⁹

Уставном повељом је такође предвиђено да Министар спољних послова и Министар одбране имају своје заменике, који не могу бити из исте државе чланице као и министри чији су заменици. Након периода од две године, министри спољних послова и одбране замењују функције са својим заменицима (чл. 42. Повеље).

Министарство за међународне економске односе задужено је за преговарање и координацију имплементације међународних споразума, укључујући уговорне односе са Европском унијом и координацију односа са међународним економским и финансијским институцијама, а након консултација са надлежним министрима држава чланица (чл.43. Повеље).

Министар за унутрашње економске односе је одговоран за координацију и хармонизацију економских система држава чланица, а ради успостављања и неометаног функционисања заједничког тржишта, укључујући слободно кретање људи, роба, услуга и капитала (чл. 44.).

⁹ Опширније о Војсци Србије и Црне Горе: В. Вугделић, "Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора из 2003.", "Безбедност" бр. 2/2003.

Министарство за људска и мањинска права задужено је да прати остваривање људских и мањинских права и да са надлежним органима држава чланица координира рад на спровођењу и поштовању међународних конвенција о заштити људских и мањинских права (чл. 45.).

ЗАКОНОДАВНА РЕГУЛАТИВА

Питање даљег важења савезних закона и других прописа регулисано је тако да они настављају да се спроводе, осим у деловима који су у супротности са одредбама Уставне повеље, чиме се успоставља правни континуитет.

Устави држава чланица треба да буду усклађени са Уставном повељом и ратификованим међународним уговорима државне заједнице Србија и Црна Гора у року од шест месеци од ступања на снагу Уставне повеље.

Законе држава чланица и друге прописе треба ускладити са Уставном повељом и ратификованим међународним уговорима и законима Државне заједнице до 31. децембра 2003. године.

Институције Србије и Црне Горе дужне су да законе и подзаконске акте из области које су у надлежности Државне заједнице ускладе са Уставном повељом у року од једне године од дана ступања на снагу Уставне повеље. Акти који нису из области у којима је уставном повељом утврђена надлежност Заједнице, примењиваће се после ступања на снагу Уставне повеље као општи акти држава чланица, док их њихови надлежни органи не ставе ван снаге.

Скупштина Србије и Црне Горе образоваће посебну комисију која треба да се стара о усклађивању прописа Србије и Црне Горе са Уставном повељом и која треба да сачини одговарајући програм усклађивања прописа водећи рачуна о хитности регулисања појединих односа и о утврђеним роковима (чл. 20. Закона).

Када већ говоримо о законској регулативе сматрамо да то питање завређује пуно пажње и то посебно у овом тренутку када је интересовање за квалитет наших закона изузетно присутно у међународној заједници, а нарочито када су у питању правила која треба да регулишу проблеме који често прелазе наше границе. Поменућемо само неке: нпр. контрола границе, питања организованог криминала, укључујући трговину људима, питање миграција, област издавања и заштите путних исправа. Тако квалитет прописа наше земље постаје предмет бриге других земаља, те, стога, побољшање квалитета прописа представља значајан услов за приближавање ЕУ. Закони који су оптерећујући и који не прате реалност погоршавају већ постојећу примену закона без обзира на политичку подршку коју могу да добију.

Можда на овом месту треба поменути искуство Немачке, Јапана и Португалије које су формирале тзв. високе независне комисије за промену регулативе. Ове комисије су независне, нису припојене нити једном министарству. Извештаје подnose директно влади, савету министра или председнику владе. Ове комисије могу да поново разматрају предлоге закона, да одржавају јавне расправе, прикупљају потребне информације и предлажу решења. Њихов мандат је од три до пет година и окупљају познате и угледне

чланове. Ове комисије уживају подршку влада и савета министара у земљама у којима су основане.¹⁰

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Приоритетни задатак на путу стварања нове државне заједнице засноване на демократским принципима, владавини права, уставним гаранцијама слобода и права грађана и принципу поделе власти представљало је доношење Уставне повеље Србије и Црне Горе.

Од одговора на питање какву државну заједницу желимо и какву смо јој будућност одредили, зависиће и наша оријентација у организацији и креирању рада установљених институција, а пре свега Савета министара и свих министарстава појединачно. Питање које се намеће јесте да ли желимо управу која ће бити значајан чинилац политичког и правног система Државне заједнице и која ће генерисати даљи друштвени развој у правцима које смо означили приоритетним.

Сигурно да ће и нас, као и многе земље у транзицији, походити разни ветрови и утицаји, те ће у тим сталним турбуленцијама бити потребно много снаге да се остане на зацртаном курсу. Улога Савета министара и министарстава ће бити утолико значајнија, што су и њихове позиције у општем систему власти државне заједнице стабилније, а то ће се обезбедити професионалним тимовима, способним да формулишу стратегијске изазове и успоставе политички неутралну и ефикасну управу.

ЛИТЕРАТУРА:

- Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора;
- Закон за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора
- Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама
- Р. Марковић, "Управно право", Београд, 1995.
- Р. Лукић, Б. Кошутић, Д. Митровић, "Увод у право", Београд, 2000.
- С. Лилић, "Извршна власт и управа у парламентарном и председничком систему", Београд, 1994.
- З. Томић, "Управно право", Београд, 1998.
- В. Вугделић, "Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора из 2003.", "Безбедност", 2/2003.
- Е. Пусић, "Управни системи-И", Загреб, 1985.
- С. Поповић, "О проблемима у вези са начелом владавине права у упоредном и југословенском праву", Зборник радова са саветовања правника у Будви, 2002.
- Агенција за унапређивање државне управе, "Квалитет закона и прописа", Београд 2001.
- Агенција за унапређење државне управе, "Министарство за будућност", Београд, 2002.

¹⁰ Опширније о томе; студија Агенције за унапређење државне управе "Квалитет закона и прописа", Београд, 2001.

**Мр Драгана КОЛАРИЋ,
Полицијска академија**

ПОЈАМ И СИСТЕМАТИЗАЦИЈА КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ СРБИЈЕ

Резиме: Аутор у раду разматра спорна питања везана за примену кривичног дела тешке телесне повреде. Разматрана питања аутор је у раду груписао у три групе. Прва група питања посвећена је уводним напоменама и прегледу различитих схватања појма кривичног дела тешке телесне повреде, са посебним освртом на Кривични закон Србије. Други, по обиму и начину регулисања, централни део рада посвећен је систематизацији кривичног дела тешке телесне повреде у Кривичном закону Србије. На крају рада дат је завршни коментар који представља резиме резултата до којих је аутор дошао у проучавању овог деликта.

Кључне речи: Кривични закон, кривично дело, тешке телесне повреде.

УВОД

Према принципу *nullum crimen, nulla poena sine lege* свако кривично дело и његова казна одређени су законом. Сходно томе и кривично дело тешке телесне повреде одређено је у члану 53. Кривичног закона Србије као тешка повреда тела или тешко нарушење здравља.

Као што је познато, заштита телесног интегритета остварује се низом докумената које је донела међународна заједница, а које је прихватио велики број држава и низом аката донетих на унутрашњем плану.

Од међународних докумената поменућемо Универзалну декларацију о правима човека из 1948. године и Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године.

Тако, члан 3. Универзалне декларације истиче да свако има право на живот, слободу и безбедност личности.

По одредби члана 6. ст. 1. Пакта о грађанским и политичким правима свако људско биће има право на живот, а по члану 9. ст. 1. свако има право на слободу и личну безбедност.

Устав СРЈ (Службени лист СРЈ бр. 1/92) низом одредби штити телесни интегритет човека. Најважнија од свих је одредба из члана 22. којом се јемчи неповредивост физичког и психичког интегритета човека, као и његово лично достојанство и сигурност. Сличне одредбе садржи и Устав Републике Србије (Службени лист РС бр. 1/90) и Устав Републике Црне Горе (Службени лист Републике Црне Горе бр. 48/1992).

Заштиту и поштовање ових права, прокламованих Уставом СРЈ, Уставом Србије и Уставом Црне Горе, обезбеђује тек кривично законодавство. Тако се, на првом месту, може говорити о кривичним делима против живота и тела.

У теорији кривичног права постоје разни покушаји да се прецизније дефинише основни појам телесне повреде, а у оквиру њих и тешке телесне повреде. Те дефиниције можемо поделити на судско-медицинске и кривичноправне. Одмах треба истаћи да се

појам телесне повреде у медицинском и кривичном смислу не поклапају, јер је медицински појам шири. (Томковић,1982:21)

У кривичноправном смислу под појмом телесних повреда имају се подразумевати повреде телесног интегритета или нарушавање здравља другог лица. Повреда телесног интегритета је оштећење тела човека, узето у његовој биопсихичкој јединствености, док нарушавање здравља значи изазивање неког телесног или душевног обољења, односно погоршање већ постојећег обољења. (Лазаревић, 1995а:230)

Неки аутори, приликом одређивања телесних повреда, праве разлику између телесних повреда у ширем смислу које обухватају злоставу и телесних повреда у ужем смислу. Под злоставом подразумевају поремећење телесног благостања и обратно проузроковање телесног нерасположења. Тако злостава је гурање, тучење, вучење за косу или браду итд. (Живановић, 1923:30)

Наше је мишљење да разни облици злостављања као што су шамарање, вучење за косу, поливање водом, хватање за руке, гурање и сл., немају карактер телесних повреда, иако значе деловање на телесни интегритет другог лица. За кривично дело телесне повреде неопходно је да је наступила последица, а то је нарушавање телесног интегритета или проузроковање физичког или душевног обољења, што овде није случај.

Пре него што истакнемо судско-медицинску дефиницију телесних повреда, осврнућемо се на одређивање категорије "здравља човека". Здравље човека је медицинска категорија и дефиницију истог даје Устав светске здравствене организације који под тим појмом подразумева: "стање комплетног физичког, менталног и социјалног благостања а не само одсуство болести и неспособности". (Николић,1997:97)

У судскомедицинској науци под појмом оштећење здравља подразумева се мањи или већи поремећај објективног и субјективног, физичког, функционалног и психичког доброг стања или боље речено благостања организма. Тај поремећај грађе или функције организма може бити природног или насилног порекла у односу на учешће активног човечјег чињења или нечињења. (Николић,1997:98)

Очигледно, судско-медицинско дефинисање телесних повреда не може задовољити захтеве кривичног права јер њим није обухваћен елеменат противправности као саставни део појма телесне повреде у кривичноправном смислу.

У закону је предвиђено више облика телесних повреда и то: тешке телесне повреде (члан 53) и лаке телесне повреде(члан 54).

Тешке телесне повреде су најтеже повреде телесног интегритета или тешко нарушење здравља другог лица. Оне не представљају теже квалификоване облике телесних повреда, већ самостална кривична дела. (Лазаревић,1995а:232)

СИСТЕМАТИЗАЦИЈА КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ

Основна и опште усвојена класификација у кривичном праву јесте његова деоба на општи и посебни део. Деоба кривичног права на општи и посебни део остварена је у другој половини 18. века, тачније у Кривичном законнику Француске 1791. године. Одредбе општег дела кривичног законодавства утврђују опште услове за примену кривичних санкција за сва кривична дела тј. опште услове кажњивости. Посебни део изучава питања која се односе на посебне услове кажњивости тј. утврђује услове за примену одређених кривичних санкција за одређена кривична дела. Кривична дела предвиђена посебним делом даље се разграничавају према групном заштитном објекту. Тако, кривична дела против живота и тела с обзиром на свој заштитни објекат (живот и телесни интегритет) представљају посебну групу деликата. Такође, у оквиру појединих група може се извршити систематика, односно груписање тих кривичних дела према њиховом ужем групном заштитном објекту. Кривична дела против живота и тела, према последицама дела, поделили смо у две групе: дела повреде и дела угрожавања. (Лазаревић,1995а:200) У

оквиру прве групе разликујемо: дела која се састоје у лишавању живота (убиство, убиство на мах, убиство из нехата и убиство детета при порођају), дела која се састоје у уништењу плода (недозвољен прекид трудноће) и дела којима се повређује телесни интегритет (тешка телесна повреда и лака телесна повреда). Сва остала кривична дела, осим кривичног дела навођење на самоубиство и помагање у самоубиству које је специфичне природе, могу се сврстати у другу групу.

У теорији кривичног права телесне повреде се различито класификују, углавном према природи и тежини проузроковане последице. Основ за таква разграничења телесних повреда пружа и наше кривично законодавство, које их класификује у две основне групе: тешке и лаке телесне повреде. Основно кривично дело тешке телесне повреде састоји се у тешкој телесној повреди или тешком нарушењу здравља. Кривични закон Србије познаје следеће облике тешких телесних повреда:

- Обична тешка телесна повреда
- Особито тешка телесна повреда
- Тешка телесна повреда квалификована смрћу
- Тешка телесна повреда на мах и
- Тешка телесна повреда из нехата.

Обична тешка телесна повреда

Обична тешка телесна повреда је посебна врста тешке телесне повреде и постоји кад је код другог наступила тешка телесна повреда или тешко нарушење здравља. Радња није ближе одређена, а последица је делимично прецизирана формулацијом "ко другог тешко телесно повреди или му здравље тешко наруши" (члан 53. ст.1). Дакле, наш законодавац није описао обичну тешку телесну повреду, нити је одредио критеријуме који би указивали на постојање ове врсте телесне повреде. Теорији кривичног права и судској пракси остављен је деликатан задатак да методом елиминације-разграничењем конкретног случаја, утврди да се не ради о обичној тешкој телесној повреди или лакој телесној повреди.

У одређивању обичне тешке телесне повреде полазну тачку представља дефиниција особито тешке телесне повреде, јер је она у неку руку супсидијарна према особито тешкој телесној повреди. У члану 53. ст. 2. наведене су теже последице, које када постоје, чине особито тешку телесну повреду. Те последице су:

- опасност за живот повређеног,
- уништење или трајно и у знатној мери ослабљење неког важног дела тела или важног органа,
- проузроковање трајне неспособности за рад повређеног,
- трајно и тешко нарушење здравља и
- унакаженост.

У случају позитивног утврђења једне од ових тежих последица дело ће се квалификовати као особито тешка телесна повреда. У случају негативног утврђења, тј. непостојања наведених тежих последица, вештак ће телесну повреду квалификовати као обичну тешку телесну повреду ако она, по својој природи и замашности, прелази елементе лаке телесне повреде.

Више телесних повреда, које је појединац у једној прилици нанео једном оштећеном сматра се једним кривичним делом телесне повреде, чија се ближа квалификација одређује по најтежој појединачној повреди или по укупном значају свих или више појединачних повреда. Тако ће и више лаких телесних повреда, нанесених у оквиру истог догађаја чинити тешку телесну повреду, ако њихово укупно дејство указује на ову квалификацију. (Лазаревић, 1995b:172)

У једној одлуци Врховни суд Србије је заузео становиште да прелом сваке кости осим прелома зуба треба квалификовати као обичну тешку телесну повреду.¹

Користећи судску праксу, која се мора узети као важно мерило, наводимо случајеве који су се све квалификовали као обична тешка телесна повреда: лом ручног палца (на десној руци, у конкретном случају), повреда кажипрста леве руке, лом надлактице, повреда плућа, прелом седмог и осмог ребра, потрес мозга, повреда бубњића једног уха са последицом умањења слуха на том уху 2-3%, ударац шаком са последицом прскања бубне опне услед чега је дошло до умањења слуха 20%, итд. (Златарић, 1948:103)

Особито тешка телесна повреда

Ова повреда описана је у закону и има различите облике, који се сви састоје у тешком телесном повређивању или тешком нарушењу здравља као и код обичне тешке телесне повреде. Зависно од врсте и тежине настале повреде, она се може појавити у неколико облика:

- особито тешка телесна повреда услед које је доведен у опасност живот повређеног.

Опасност за живот треба да је конкретна тј. таква да је због тежине нанете повреде, односно нарушења здравља, могла наступити смрт повређеног лица. То су они случајеви када су тежина повреде телесног интегритета, односно опасност проузрокованог обољења такви да би у даљем развоју, у одсуству благовремене интервенције по потреби за последицу имали смрт повређеног. (Лазаревић, 1995а:232) Овај облик телесне повреде постојао би нпр. кад је услед нанете повреде дошло до јаког спољашњег или унутрашњег крварења, или је проузрокована тешка фрактура лобање, тешко повређено срце, бубрези или мозак и сл.

Опасност мора бити стварна и може постојати како услед нанете повреде тако и услед обољења које је у узрочно-последичном односу са нанетом повредом. По једном мишљењу неопходно је да је опасност наступила али је потом отклоњена. (Таховић, 1961:102) Чињеница да ли је та опасност отклоњена, према другима, нема утицаја на постојање ове повреде. (Бачић, Шепаровић 1997:86)

Чини нам се оправданим да је та опасност пре или касније отклоњена. Прво, због тога што се појам конкретне опасности везује за моменат настанка повреде, и друго, што је тешко замислити да таква опасност траје дуже време, а да се ипак ради о овом облику. Наиме, конкретна опасност значи да је јачина повреде или нарушења здравља таквог интензитета да угрожава живот повређеног или оболелог, али је ефикасна помоћ која је пружена отклонила ову опасност. У случају неотклањања опасности, тј. наступања смрти дело се квалификује по члану 53. ст. 3.

- уништење или трајно и у знатној мери ослабљење којег важног дела тела или неког његовог важног органа.

Да би постојао овај облик тешке телесне повреде законодавац је поставио одређене услове који се односе на интензитет повреде и објекат напада. Потребно је да се ради о важном делу тела или важном органу и да радња учиниоца произведе последицу у виду уништења или трајног и у знатној мери ослабљења.

Као део тела сматра се сваки део тела, унутрашњи или спољашњи, који представља извесну природну целину и има самосталну функцију у склопу целог организма нпр. нога, рука, шака, вилица и др. Органима се пак имају сматрати делови тела који у организму врше једну или више одређених функција (нпр. органи вида, слуха, мириса, органи за варење, дисање, полни органи и др.). Према неким схватањима под органом се сматрају само делови тела који врше функцију чула. (Бачић, Шепаровић 1997:86) Мислимо да је

¹ Одлука КЖ-3898/63, Врховни суд Србије

такво схватање преуско, и да у смислу особито тешке телесне повреде у обзир долазе сви важни делови тела који врше одређену функцију.

Потребно је да се ради о важном делу тела или важном органу. Закон не каже на које се важне делове тела или органе овде мисли. Остављено је да то суд цени, али природно је да у овом погледу већ постоје извесна схватања. Наиме, важност дела тела или органа просуђује се према важности коју има у животу човека и према важности функције коју обавља у саставу организма. У процени се мора поћи од објективно-медицинске процене важности функције тог дела тела или органа, али се мора вредновати и посебан значај који тај део тела има за повређеног у конкретној ситуацији. Тако нпр. прсти леве руке не морају значити, са чисто медицинског становишта, важан део тела, али за лице које је професионални виолиниста они имају посебан значај.

Под уништењем дела тела или органа треба сматрати одвајање истог од тела или његово довођење у такво стање да више не врши своју функцију. Трајно и у знатној мери ослабљење постоји када је функционална моћ важног дела тела, односно важног органа умањена у великој мери, тако да је за њихово потпуно оспособљавање потребно дуже време.

- особито тешка телесна повреда која је проузроковала трајну неспособност за рад повређеног лица.

Неспособност за рад може бити апсолутна и релативна. Апсолутна неспособност је неспособност за сваки рад, док под релативном неспособношћу подразумевамо неспособност за онај рад којим се повређени бавио пре доношења повреде. Законодавац, код овог облика, има у виду вршење оних делатности које је повређени професионално обављао до доношења телесне повреде али је јасно да је ово дело остварено и у случају наступања потпуне неспособности за рад. Даље, ради се о "трајној" неспособности што значи да нема могућности за њен повратак или је немогуће превидети време њеног трајања. На постојање овог дела нема утицаја чињеница да је данас професионална рехабилитација у стању да повређеног оспособи за друго занимање. Овде је узет економски критеријум као основ за квалификацију дела. Спорно је да ли законодавац мисли да код повређеног треба да наступи умањење опште способности за рад или професионалне неспособности за рад. Кривично-правна наука стоји на становишту да се овај елемент бића кривичног дела особито тешке телесне повреде остварује ако је наступила последица трајне професионалне неспособности за рад повређеног.

Ово становиште кривично-правне науке нарушава принцип "једнакости вредности здравља" код сваког човека. Он значи да се иста врста и тежина телесне повреде и њена последица морају једнако и медицински и правно оцењивати што ће рећи независно од занимања повређеног. Примена критеријума "професионална неспособност" за рад повређеног и њено квалификовање као особито тешке телесне повреде задире не само у повреду начела једнакости грађана пред законом него се долази и у колизију са поставкама лекарске етике и правде. Тешко је са гледишта једнакости грађана пред законом, лекарске етике и правде бранити чињеницу да рецимо доношење повреде оштећеном виолинисту или пијанисту које се састоје у губитку или укочености малог прста треба квалификовати као особито тешку телесну повреду, а исте те повреде када је занимање оштећеног службеник, хигијеничар, поштар као обичну телесну повреду или чак лаку телесну повреду. (Николић, 1997:104)

Са друге стране могли бисмо бранити економски критеријум аргументацијом да је повређено лице лишено могућности стицања основних приход за живот, а да није "криво" што је изабрало баш то занимање. Таквом лицу је ускраћена могућност стицања средстава путем рада и ако се то има у виду онда се тешко може навести други критеријум.

Од бивших југословенских Република једино КЗ Словеније у члану 135. предвиђа као последицу особито (посебно) тешке телесне повреде трајну неспособност повређеног

за сваки рад. Словеначки законодавац је оваквом одредбом избегао квалификацију телесне повреде у зависности од природе занимања повређеног, а прихватио квалификацију према тежини проузроковане последице. Прихватајући апсолутну неспособност за рад као последицу особито тешке телесне повреде овај закон, са једне стране, олакшава рад судова, али са друге стране, искључује могућност проглашења неспособности за свој рад као особито тешку телесну повреду. Због таквог сужавања елемента "трајна неспособност за рад" овакво решење није прихватљиво а не одговара ни досадашњем становишту судске праксе у тумачењу овог елемента.

- особито тешка телесна повреда која се састоји у трајном и тешком нарушењу здравља.

Већ смо поменули да се према дефиницији Светске здравствене организације здравље посматра као стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само као одсутност болести и неспособности. Здравље човека је нарушено кад је изазвано неко органско или психичко обољење услед кога функције организма не могу нормално да се обављају. (Лазаревић, 1995а:234)

Под тешким нарушењем здравља подразумевамо изазивање телесне или душевне болести у већем степену, или погоршање већ постојеће болести. То је поремећај, у већем степену, органског или душевног здравља, који настаје услед неког органског или душевног обољења које је проузроковано нанетом телесном повредом. Под трајним нарушењем здравља подразумевамо проузроковање обољења које траје дуго, за које се не може са сигурношћу предвидети време за излечење. Не мора се, међутим, радити о болестима које се, медицински посматрано, сматрају неизлечивим. (Лазаревић, 1995а:234)

Закон, као и код већине других облика, не одређује када постоји трајно и тешко нарушење здравља. Ради се о квантитативном појму који ближе одређује суд и вештак у сваком конкретном случају полазећи од медицинског значаја проузрокованог обољења и његовог значаја за повређеног с обзиром на његово старосно доба, опште здравствено стање и друге околности.

- особито тешка телесна повреда у виду унакажености.

Овај облик кривичног дела телесне повреде из члана 53. ст. 2. КЗ Републике Србије постоји кад нанете повреде за последицу имају унакаженост тела повређеног. Ни један облик особито тешке телесне повреде не изазива толике дилеме, у кривично-правној теорији и судској пракси, као тешка телесна повреда у виду унакажености.

Проблем се намеће већ код одређивања појма унакажености који је доста споран и отвара низ других питања: да ли могућност накнадне хируршке интервенције има утицаја на квалификацију дела, да ли се унакаженост односи само на видљиве делове тела, да ли је потребно да унакаженост изазове згражавање других лица итд.

Према једном схватању унакаженост (нагрђеност) је деформација тела или појединих његових делова, која за свагда мења целокупан спољни изглед повређеног лица. (Живановић, 1924:41)

Неки аутори праве разлику између деформације и унакажености. Деформација је изобличавање ког дела тела на тај начин што се стварају знатне промене у симетрији и облику, што изазива грозоту и страву. По својој природи деформација је трајна. Она постоји нпр. ако се уништи или оштети нос, једна или обе ушне шкољке, усне, очни капци итд. Унакажење је мењање трајно и видљиво естетских и изражајних црта које доводе до неповољне промене изгледа неког

видљивог дела тела, нпр. лица (ожилџи, набори, лакше атрофије, разроност, стално сузење, уништење обрва и трепавица итд.). Без значаја је да ли се такви недостаци могу сакрити или на други начин затајити помоћу вештачких средстава. (Таховић, 1961:103)

Према трећима, унакаженост се састоји у изобличењу у спољашњем изгледу човека која већ на први поглед побуђује гађење и сажаљење код других особа. (Бачић, Шепаровић 1997:87)

Неповољни ефекти код унакажености такође се различито схватају. Неки их називају гађењем или стравом, а други мењањем естетских и изражајних црта лица. По нашем мишљењу разликовање између деформације и унакажености уствари представља разликовање по степену унакажености, што може имати утицаја једино на одмеравање казне а не и на квалификацију дела.

Што се тиче питања да ли је потребно да унакаженост изазове згражавање других лица, чини нам се да такав утисак није неопходан. У вези са тим Врховни суд Србије је заузео следеће становиште: "За постојање кривичног дела тешке телесне повреде из члана 53. ст. 2. КЗ Републике Србије није нужно да унакаженост која је проузрокована том повредом на лицу оштећеног, као видљивом делу тела, изазове згражавање и других лица".² Појмови згражавање, одвратност, гађење, сажаљење, туга и сл. су неодређени и индивидуални за сваког човека. Што код неког изазива сажаљење код другог може одвратност или гађење и сл.

Унакаженост треба да се односи, пре свега, на видљиве делове тела (лице, врат, шаке), али је релативно који се делови тела сматрају видљивим. Кад ово кажемо имамо у виду савремени начин живота и рада где се откривају и они делови тела са којима то није био случај раније (леђа, ноге и сл.). Унакаженост мора обухватити и те делове тела. То је и логично ако се имају у виду разне човекове активности као што су масовно бављење спортом, манекенством и сл. Према томе, мишљења смо да појам унакажености као последице кривичног дела особито тешке телесне повреде треба проширити са унакажености (деформације) видљивих делова тела на било који део тела.

Могућност да се унакаженост отклони или ублажи каснијом хируршком интервенцијом не утиче, по правилу, на постојање овог облика тешке телесне повреде. Врховни суд Србије заузима слично становиште и истиче да је за квалификацију тешке телесне повреде на основу унакажености без утицаја чињеница да се стављањем протезе уместо извађеног ока може отклонити унакаженост.³

Неки кривични закони уз реч унакаженост додају и квалитет "трајна".⁴ Тиме се ствара и нов задатак за лекаре вештаке, да процене не само да ли извесна промена спољашњег изгледа спада под појам "унакажености", већ и да установе да ли је ова унакаженост трајна. Законодавства која су уз појам унакажености додала атрибут "трајна" вероватно су имала у виду могућност да се разним медицинским захватима произведено стање унакажености може поправити односно отклонити. Такво резонување је у супротности са основним принципом да се квалификација телесне повреде врши у време доношења. Појам "трајности" треба схватити тако да се ради о тешкој промени спољашњег изгледа (не само видљивих делова), а која ће код уобичајеног тока лечења остати као трајна. (Томковић, 1982:122) Због тога и мислимо да се о унакажености може једино говорити као о трајној промени по својој природи и да сам појам унакажености садржи у себи и елемент трајности.

² Симић, И., Петровић, М., (1998). Коментар кривичног закона Републике Србије-практична примена, Београд: Службени лист, стр. 51.

³ Лазаревић, Љ. 1995. Коментар Кривичног закона Републике Србије, Београд: Савремена администрација.

⁴ Казнени закон Републике Хрватске, члан 99. и Казнени законик Републике Словеније, члан 135.

На основу изложеног, прихватамо следећу дефиницију унакажености: "Унакаженост као елемент овог дела је тешком телесном повредом проузрокована изразита промена на спољњем изгледу тела која интензивно нарушава његову естетику."⁵

Тешка телесна повреда квалификована смрћу

Овај квалификовани облик кривичног дела тешке телесне повреде и одговорност за њега ће постојати ако је услед повреда наведених у ст. 1. и 2. члана 53. повређени умро. Према тежини последице и запређеној казни ово је натежи квалификовани облик тешке телесне повреде.

За квалификацију овог облика кривичног дела потребно је да су испуњени одређени објективни и субјективни услови.

Објективни услови су: извршење обичне или особито тешке телесне повреде и узрочна веза између нанетих повреда и последице - смрти повређеног. Дакле, смрт повређеног треба да произилази из нанете телесне повреде, односно тешког нарушења здравља. Код овог облика смрт не наступа као последица радње, него као последица неког обољења које је проузроковано повредом. Као што је већ поменуто, ради се о два узрочна ланца. Први, који постоји између предузете радње извршења и обичне или особито тешке телесне повреде, и други, између тако настале повреде или обољења и смрти повређеног лица. Смрт је овде само "узредна", даља последица овог кривичног дела.

Према одлуци Врховног суда Србије да би учинилац кривичног дела тешке телесне повреде из члана 53. ст. 1. или 2. КЗ Србије, био кривично одговоран и за тежу последицу, смрт повређеног, која је инкриминисана у ст. 3. тог члана, нужно је да је таква последица у непосредној узрочној вези са задобијеном тешком телесном повредом, односно тешко нарушеним стањем здравља које је из те повреде проистекло. Ако би, међутим, до смрти дошло услед дејства других, нових узрока, узрочни ланац између првобитно нанете тешке телесне повреде и смрти повређеног са кривично правног становишта био би прекинут.⁶

Субјективни услови су: умишљајно извршење радње којом се остварују обележја кривичног дела обичне или особито тешке телесне повреде и нехатно поступање у односу на последицу.

Према томе, у конкретном случају мора се утврдити:

- да је учинилац нанео повређеном тешку телесну повреду одређену у ст. 1 или неку од повреда одређених у ст. 2;
- да је смрт наступила услед претрпљене повреде, наиме да је утврђена узрочна веза између повреде и смрти;
- да је повреду из ст. 1. или 2. проузроковао са умишљајем (директним или евентуалним) и
- да је учинилац поступао у односу на смрт из нехата.

Како кривично дело тешке телесне повреде обухвата и тешко нарушење здравља, то дело из ст. 3 може настати и на тај начин што је услед тешког обољења, односно тешког нарушавања здравља као последица дела из ст. 1. и 2. наступила смрт оболелог лица, а смрт се може приписати нехату учиниоца.

У теорији и пракси кривичног права постоји низ дилема када је у питању однос између тешке телесне повреде квалификоване смрћу и убиства. О овом питању нешто више ћемо говорити у наредној глави.

⁵ Симић, И., Петровић, М., *op.cit.*, стр. 51.

⁶ *Ibidem*, стр. 51.

Тешка телесна повреда на мах

Кривично дело тешке телесне повреде на мах представља лакши, привилеговани облик телесних повреда из ст. 1. до 3. члана 53. Постоји, ако је обична тешка телесна повреда, особито тешка телесна повреда или тешка телесна повреда квалификована смрћу, учињена на мах а учинилац дела је, без своје кривице, доведен у јаку раздраженост нападом или тешким вређањем од стране повређеног.

За овај облик телесне повреде битно је:

- да је извршено у стању јаке раздражености;
- да је учинилац дела у такво стање доведен без своје кривице и то нападом или тешким вређањем и
- да је тешка телесна повреда извршена на мах.

Стање јаке раздражености (афективно стање)

Под појмом "јака раздраженост" у смислу овог члана подразумева се тако јака раздраженост која проузрокује посебно душевно стање у коме учинилац без икаквог расуђивања, у моменту када је изазван, изврши тешку телесну повреду.⁷ У питању је посебно афектно стање које карактерише велики интензитет србце и узбуђености.

С обзиром да се ради о субјективном елементу, треба га процењивати према конкретној личности, односно њеним субјективним карактеристикама, јер један исти узрок, у виду напада односно тешког вређања, може код различитих појединаца изазвати различите последице. Ипак, код сувише велике преосетљивости где, између повода (изазова) и ступња раздражености нема одговарајућег размера, неће се моћи говорити о овом кривичном делу. (Бачић, Шепаровић 1997:68)

Јака раздраженост, као изузетно душевно стање, када је у питању ово кривично дело мора испуњавати одређене услове.

Прво, мора постојати у време извршења кривичног дела, непосредно после изазова и под утицајем афекта проузрокованог тим изазовом. Према правном становишту Врховног суда Србије да би постојало кривично дело на мах, потребно је да постоји временски континуитет између претходног тешког вређања или напада и радње извршиоца. Тај се временски континуитет неће прекинути постојањем краћег временског интервала између поменутих понашања оштећеног и извршиоца само у случају када је тај интервал такав да, по разумној оцени, суштински не доводи до прекида континуитета између деловања оштећеног и деловања извршиоца.⁸

Друго, за постојање овог привилегованог облика законодавац тражи да код учиниоца постоји "јака" раздраженост, а не свака раздраженост.

У теорији и пракси је спорно да ли се код тешке телесне повреде на мах ради о нормалним афективним стањима или су у питању тзв. патолошки афекти. Под патолошким афектима подразумевају се изванредна узбуђења, која су патолошка било начином свога постанка било својим током и испољавањем ненормалних, психичких збивања било својим патолошким последицама.⁹

Једни сматрају да се мора радити о нормалним афектним стањима, о нормалној срби у већем обиму, па и закључују да помучне свести не сме довести до

⁷ Ibidem, страна 42.

⁸ Детаљније у Симић, И., Петровић, М., (1998). Кривични закон ...

⁹ Детаљније у: Јефтић, Д. (1960). Судска психопатологија, Београд - Загреб, стр. 40; цитирано према: Лопичић, Ђ. (1989). Кривично дело убиства на мах, Београд, стр. 101.

неурачунљивости, па ни до смањене урачунљивости јер би се у том случају примениле одредбе члана 12. ст. 1. и 2. КЗ СРЈ.¹⁰

Према другима афективно стање јаке раздражености, премда се креће у границама нормалних афеката, узбуђења, беса и сл. ипак, као јака раздраженост из извесних патолошких разлога може достигнути степен помућења свести са последицом смањене урачунљивости, што значи да је могућа примена одредби о тешкој телесној повреди на мах и одредби о смањеној урачунљивости.¹¹

У процени оваквих афективних стања, њиховог интензитета и утицаја на извршиоца суду ће требати помоћ стручњака (психијатра, евентуално психолога, јер ради се, по правилу, о нормалном афективном стању).

Прихватамо мишљење да ће квалификација по члану 53., у односу на смањено урачунљивог учиниоца бити оправдана само онда ако су објективне околности дела такве да би долазило у обзир и да је учинилац потпуно урачунљив. (Бачић, Шепаровић 1997:68)

Да је учинилац доведен у стање јаке раздражености без своје кривице и то нападом или тешким вређањем

Елемент бића кривичног дела тешке телесне повреде на мах представља и захтев да је учинилац у стању јаке раздражености доведен без своје кривице и то нападом или тешким вређањем од стране повређеног. Ако је учинилац дао повода за напад, па је у стање јаке раздражености доведен својом кривицом, неће постојати услови за привилеговану тешку телесну повреду.

Под нападом се сматра, пре свега она делатност којим се угрожава или повређује телесни интегритет неког лица, али се у кривично правној теорији сматра да напад код овог кривичног дела може бити усмерен и на неко друго добро, ако се тиме изазива стање јаке раздражености. (Лазаревић, 1995а:215) Напад мора да буде озбиљан и по нормалној процени подобан за изазивање јаке раздражености.

Под тешким вређањем подразумева се интензивно изазивање психичког бола и тешка повреда осећања, која код учиниоца изазивају снажан револт, какав се са моралног становишта по друштвеној оцени сматра сасвим оправданим.¹²

Постоји јединствено гледиште да под тешким вређањем у смислу ове инкриминације се подразумева не само увреда и клевета у кривично-правном смислу речи, него и свака друга радња која наноси повреду части код учиниоца кривичног дела. (Лопичић, 1989:101) Као пример у литератури се наводи случај када један брачни друг затекне другог *in flagranti* (у прељуби).

КЗ Црне Горе (проверити) поред напада и тешког вређања помиње још и "тешко злостављање" као нови облик напада оштећеног на извршиоца са циљем попуњавања празнине која постоји између напада и вређања.

Појам злостављања је уопште у кривичном праву доста широк. Злостављање може бити психичко и физичко. У смислу ове инкриминације злостављање треба схватити као свако деловање на тело, а које нема елементе повреде (шамарање, ударање, гурање,

¹⁰ Таховић, Ј. (1962). Коментар кривичног законика, Београд: стр. 268.

¹¹ Златарић, Доленц и др; цитирано према: Бачић, Ф., Шепаровић, З., (1997). Кривично право ...

¹² Детаљније у: Симић, И., Петровић, М., (1998). Кривични закон...

пљување, поливање и др.) а изазива телесни и психички бол.¹³ Атрибут "тешко" злостављање наглашава јачи интензитет те злоставе која изазива много већи телесни и психички бол.

Објекат напада, тешког вређања или злостављања може бити како сам извршилац, тако и лице са којим је извршилац у блиским односима, па и свако друго лице, под условом да је напад или тешко вређање таквог интензитета да је код извршиоца створио, изазвао јаку раздраженост. За разлику од објекта напада пасивни субјект може бити само повређени, што значи да напад или тешко вређање могу долазити само од њега а не и неког трећег лица.

Да је тешка телесна повреда извршена на мах

Да би постојала тешка телесна повреда на мах потребно је да је дело извршено на мах, тј. непосредно после напада или тешког вређања и за време док код учиниоца траје стање јаке раздражености. То значи да између напада или тешког вређања и нанете повреде мора постојати примерен временски интервал. Колико је тај интервал фактичко је питање које се цени према свим околностима дела, а посебно према индивидуалним психичким карактеристикама при чему се морају имати у виду нормална афективна стања. У принципу, овај временски размак траје врло кратко. Међутим, постоји јако раздражено стање које се постепено развија а затим долази до експлозије, јер афективна стања имају свој почетак, развој, кулминацију и пражњење. Према томе, погрешно би било сматрати да "на мах" значи у истом тренутку чим је предузет напад односно тешко вређање или одмах по престанку истих. Битно је само да постоји једно стање континуитета у коме се тешка телесна повреда појављује као реаговање, под утицајем стања јаке раздражености, на напад или тешко вређање.

Неће постојати овај облик тешке телесне повреде ако је учинилац дела дошао у стање јаке раздражености накнадним сазнањем о нападу или тешком вређању па је под утицајем таквог стања извршио тешку телесну повреду код овог кривичног дела тешка телесна повреда треба да представља непосредну реакцију на нескривљени напад или тешко вређање.

Кривично дело тешке телесне повреде на мах ће постојати без обзира да ли је наступила последица из ст. 1. 2. или 3, с тим да закон одређује знатнију разлику у казни са обзиром да ли је нанесена повреда из ст. 1 или нека од повреда из ст. 2, односно проузрокована смрт повређеног.

Тешка телесна повреда из нехата

Тешка телесна повреда из нехата може се појавити у односу на обичну тешку и особито тешку телесну повреду. У односу на тешку телесну повреду квалификовану смрћу не може, јер уколико је до проузроковања смрти дошло услед умишљаја, постојаће убиство а не тешка телесна повреда квалификована смрћу.

Овај облик постоји само у односу на обичну или особито тешку телесну повреду и при томе може постојати и свесни и несвесни нехат.

ЗАКЉУЧАК

Даншња инкриминација кривичног дела тешке телесне повреде је скоро идентична са инкриминацијом тешких телесних повреда из Кривичног законика од 1951. године, и инкриминацијом предвиђеној у изменама Кривичног законика од 1959. године.

¹³ Шепаровић, З. (1985). Границе ризика, Загреб, стр. 138; цитирано према: Лопичић, Ђ. (1989) Кривично дело убиства ...

Анализирајући стране кривично законодавство може се извести закључак да већина кривичних закона регулише кривично дело тешке телесне повреде са малим варијацијама. Отуда и Кривични закони Србије и Црне Горе следе тај пут, из чега се види да су наше инкриминације овог дела на савременом нивоу инкриминације тешких телесних повреда код европских држава. Међутим, и поред тога неспорно постоје одређене примедбе које се могу упутити нашем али и другим решењима. Овог пута задржали смо се на инкриминацији тешке телесне повреде у Кривичном закону Србије и Црне Горе.

Појам телесних повреда, па самим тим и тешке телесне повреде није одређен законом што ствара одређене тешкоће у пракси. Ту велику празнину попуњава теорија на чијем подручју се сусрећемо са различитим дефиницијама телесних повреда, од којих су најважније оне које ово питање посматрају са кривичноправног и судско-медицинског становишта. Разграничење ова два појма не представља проблем ни у теорији ни у пракси. Много више дилема ствара проблем разграничења појединих облика телесних повреда у склопу неких, мање или више, сличних последица. Тако, као посебан проблем се јавља разграничење између лаке телесне повреде и обичне тешке телесне повреде, са једне стране, и обичне тешке телесне повреде и особито тешке телесне повреде са друге стране. Ствар се још више компликује услед тога што закон не одређује обележја лаке и обичне тешке телесне повреде. Тај начин "суптилног ступњевања"¹⁴ је већ испитан у пракси, на примеру Словеније, па нам се чини сасвим прихватљив и оправдан.

Код особито тешке телесне повреде, законодавац би требао јасније да одреди употребљене формулације: важан део тела, важан орган, трајна неспособност за рад, унакаженост. У оваквим случајевима велики значај игра судска пракса, па смо ми на одговарајућим местима истицали начелна правна мишљења и ставове судова у нашој земљи, као и поједине пресуде.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бачић, Ф., Шепаровић, З., (1997), Кривично право-посебни део. Загреб: Информатор.
2. Лазаревић, Љ. (1995), Кривично право-посебни део. Београд: Савремена администрација.
3. Лазаревић, Љ. (1995), Коментар Кривичног закона Републике Србије. Београд: Савремена администрација.
4. Лопичић, Ђ. (1989), Кривично дело убиства на мах. Београд:
5. Николић, Д. (1997) Тешке телесне повреде-правни и судскомедицински аспект. Зборник са Копаоника-Право и медицина, Београд: Српско удружење за кривично право.
6. Симић, И., Петровић, М., (1998), Коментар кривичног закона Републике Србије-практична примена. Београд: Службени лист.
7. Таховић, Ј. (1961), Кривично право-посебни део. Београд:
8. Таховић, Ј. (1962), Коментар кривичног законика. Београд:
9. Томковић, Б. (1982), Кривична дела телесних повреда, Титоград.
10. Златарић, Б. (1958), Кривични законик у практичној примјени, Загреб:

¹⁴Хорватић, Ж. (1977). Кривична дела против живота и тела у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, 10, стр. 41.

11. Живановић, Т. (1923), Основи кривичног права-посебни део, I књига, Београд: Геца Кон.

NOTION AND SISTEMATIZATION OF SERIOUS BODY INJURY AS CRIMINAL OFFENCE IN THE SERBIAN CRIMINAL CODE

Abstract: In this paper the author deals with some discussible issues concerning enforcement of serious body injury as criminal offence. These issues are classified in three groups. The first group deals with introductory considerations and review of different ideas about the notion of serious body injury as criminal offence with special regard to the Serbian Criminal Code. The second and the main part of the paper, because of its volume and the way of considering these issues, deals with sistematization of serious body injury as criminal offence in the Serbian Criminal Code. In the third part the author gives final commentary representing a summary of results in studying this criminal offence.

Key words: The Criminal Code, criminal offence, serious body injuries

THE CONCEPT AND SYSTEMATIZATION OF A BAD PHYSICAL INJURY CRIME IN THE SERBIAN CRIMINAL LAW

Summary - The auhor discusses questions that are in dispute with the implementation of a bad physical injury crime. The main questions have been divided into three groups. The first group of questions include the introduction notes and the review of different meanings of the concept of a bad physical injury crime with a special view on the Serbian Criminal Law. The second, and the most important part of the paper includes the systematization of a bad physical injury crime, in the Serbian Criminal Law. The last part of the paper holds the final comments and summary, layed down by the author in his research on the matter.

Key words - Thje Criminal Law, crime, bad physical injury.

Драган ПЕТРОВИЋ, Адвокатска канцеларија “Петровић”

MORAL U KRIVIČNOM PRAVU, POSEBNO U PITANJIMA VEZANIM ZA KORUPCIJU

Rezime: U uvodnom delu rad se bavi odnosom prava i morala kao dve oblasti društvenih pravila kojima se regulišu društveni odnosi. Istorijski pregled krivičnog pravnog zakonodavstva u funkciji borbe protiv korupcije koji sledi, sadrži razvoj pravne misli od Rimskog carstva do današnih dana i to u smislu, otkrivanja, zatim krivičnog progona i adekvatnog sankcionisanja korupcije kao krivičnog dela, što predstavlja samo jedan pravac u suprostavljenoj korupciji. Drugi pravac je neprekidno dodiravanje već dva pomenuta skupa društvenih pravila, prava i morala, čija veza predstavlja Rthorn pravne nauke.

Ključne reči: korupcija, pravo, moral.

Odnos prava i morala (pojmi podela)

Odnos prava i morala predstavlja jedno od ključnih pitanja razumevanja društvenih odnosa. Posmatrajući njihov međusobni odnos često se postavlja pitanje koji je od ova dva skupa društvenih pravila, stariji. Da li je to pravo ili moral? Postoje različita gledišta, ali ipak sa većom sigurnošću može se reći da je moral starija kategorija od prava i to baš zbog toga što su postajali periferiji razvoja ljudskog društva u kome su društveni odnosi bili uređeni moralom ali ne i pravom. U to vreme, prava u vidu pozitivnog prava, nije ni bilo, pa se ovi odnosi u tim periferijama ne mogu posmatrati i sa stanovišta morala i sa stanovišta prava. Treba uzeti u obzir i to da se određeni društveni odnosi, zbog svoje suptilnosti i tananosti, ne mogu biti predmet prava (na primer prijateljski odnosi i ljubav).

I ako je pravo samostalno normativni sistem ono kao i druge društvene norme ne ostvaruje svoju specifičnu funkciju i zadržano već u međusobnom delovanju sa drugim faktorima društvene kontrole. U tom pogledu je bitan odnos prava i morala. To pitanje se pre svega postavlja kod odnosa krivičnog dela, odnosno onoga što je krivično i pravom zabranjeno i moralnog prestupa. I pored toga što se moral i krivično pravo međusobno pročišćavaju (određeno ponašanje je i krivično delo i moralni prestup), i pak između krivičnog prava i morala postoji razlika u načinu ostvarivanja i primene pravni i moralni norme. Dok se kod jednih to ostvaruje pri nudom, kod drugih se pojavljuje dobrovoљnost. Krivično-pravne i moralne norme se razlikuju i prema načinu nastanka. Bitna razlika je i u tome što krivično pravo teži da bude racionalno normativni sistem a to ne predstavlja slučaj kod morala.

U tom odnosu između ova dva oblika društvenih pravila treba tražiti odgovor na pitanje, šta je korupcija?

Pojam korupcije i historijski razvoj

Pitanje prave prirode korupcije koji se vezuje za čoveka od samog njegovog nastanka svoje rešenje dobija ne samo kroz pozitivno pravnu regulativu već i kroz moralne kategorije a to znači prvenstveno u sopstvenom samounutrašnjem sagledavanju, jer smo svi posebni i jedinstveni kao ličnosti, i to kao slobodni ljudi koje mogu, na prvom mestu, da razvijaju i menjaju seme sebe, da li u pozitivnom da li u negativnom pravcu.

Sa teorijskog stanovišta različitosti su pristupi u definisanju korupcije.

Definisanje korupcije koju je dao Vito Tanzi može se smatrati kao najsigurnije. Prema ovoj definiciji, korupcija postoji ukoliko dolje do namernog narušavanja principa nepristrasnosti pri donošenju odluka u cilju prisvajanja neke pogodnosti.¹

Definisanje Svetske banke je takođe veoma zastupljena.² Tu se korupcija predstavlja kao zloupotreba javnih ovlašćenja radi ostvarenja privatne koristi. Ovakva definisanja korupcije vezana je za javna ovlašćenja, tako da se korupcija vezuje za državu, wene poslovne, državne i teritorijalne jedinice i tu postoje javnog sektora. Mada je prva definisanje korupcije superiornija, definisanje Svetske banke omogućava bolje shvatanje korupcije javnog sektora koja je i zuzetno značajan element državnog aparata.

Istorijski gledano korupcija se pojavljuje u svim epohama razvoja ljudske civilizacije.

Već u prvim vekovima Rimске države postojala je obaveza magistrata i ostalih činovnika da polnoćeraju odgovarajućim postupcima u roku od godinu po završetku službe za sve nepravilnosti koje su se pojavile vezane za istu. Naravno veliki problemi vezani za korupciju javljaju se u vreme poslednjih godina Republike, kada dolazi do velikih reformi granica Rimске imperije. Postupak nazvan *questionis* (sudski istraga) bio je pokušaj sprečavanja takve pojave. Postupak je vođen za krupne prestupe koji su bili vezani za političke sporove *pecium repetundae* – pri tome mištanarajućim pravnim postupcima zbog pokušaja da se onemogući kandidovanje na izborima za magistraturu – izborima za prestupe. Označavajućim delom "prijava poklona" i *znude* (*crimen repetundarum*) je imao za cilj da spreči masovno podmićivanje, i znudjenje sve zloupotrebe koje su se u to vreme mogle pojaviti tokom vršenja službe. Zbog masovnih protesta i žalbi iz carskih vremena zakon *lex Calpurnia* formiran je stalni odbor *Cenata* pod predstavništvom Pretora. Podnoženje tužbi za povraćaj nezakonito oduzete imovine i naknade štete došlo je svoju novu formu u vidu krivičnog postupka pod uticajem Kaj Graha (*Chaius Grachus*), i to donošenjem zakona *lex Acilia*. Nešto kasnije zakonom *Lex Servilia* učinio se zloupotrebu ne samo što je morao dati zvršiti naknadu učine štete i to dvostrukom vidu već je gubio i politička prava.³

U periodu ranog feudalizma o zloupotrebi vlasti i polnoćerajućim na odredbe u Solijskom zakonu (posebno čl. 50 i 51) koji je nastao krajem petog veka koji govori o zloupotrebi koju čine grofovi. Isto tako i Rimski, Burgunski i Ostrigotski zakoni govore o postojanju raznih povreda zakona a jedna od njih je i podmićivanje sudijske. Ovi zakoni su predviđali i smrtnu kaznu. Tokom razvijenog feudalizma prijetna je tendencija povratka vrednosti Rimskog prava kao što je naprimer pokušaj francuskih legista – učinić pravni zakon, da definišave krivični delo, pravila o krivičnim postupcima i smrtnu kaznu. Tokom razvijenog feudalizma kao najsigurniji izvor krivičnih delova koja govore o zloupotrebi te epohe, uzima se Dušanov zakonik kao i saksonski vapski ogleđalo iz triestog veka. Razdoblje poznog feudalizma obelježeno je nemoćnošću države da iznađe načine za suzbijanje zloupotreba svih

¹ Grupa autora, „Korupcija u Srbiji“. Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd, 2001.

² <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/>.

³ Prof. Dr. Milić Tomanović: Zloupotreba službenog položaja u robovlasničkom feudalizmu kapitalističkim zemljama. Krivična dela korupcije. Pravni fakultet, Beograd 1999.

oblika koje su bile pri sutnetada. Francuska 1716. године osniva poseban sud ~i ja je stvar na nadležnost bila da sudi u vezi svih zloupotreba koje bi se ticale krajevih finansijskih. Međutim postoje to su proneverne, i znude, preročne naplate i razne prevare bile toliko raširene da su poprimali status običaja 1717. godine dolazi do općte amnestije posebni medij koji mještinski specijalni sud. To je prvi put u istoriji da je država javno priznala svoju nemoguću borbu sa ovim problemima.

Pojavom kapitalizma i prihvatavem ideja Francuske buržoazske revolucije u Evropi se već pomenuta krivična dela dobijaju mesta u novim krivičnim zakonima tadašnje Evrope. U Francuskoj su to Krivični zakon pod nazivom "Zakon javnih službenika u vršewu poverene i vlasti", zatim Krivični zakonik iz 1810. године. Taj period razvoja Francuske države obelodan je i ogromnom zlopotrebom od strane državnih službenika koja je bila omogućena na jedan način Ustavom i Zakonom jer je sudovima bilo zabranjeno da vode postupak protiv službenika. Zato je Ustavom iz 1870. godine ukinuta administrativna garancija za službenike.

U Немачком pravu tog perioda isti se Немачки krivični zakonik iz 1871. godine. Koji razlog koji je vodi opšćenosti ovog zakona da propisanost kazni bude i zuzetno stroga jeste i postojanje zadržane zlopotrebe službenika. Prema sudskoj statistici tog perioda u vršenju od 1882. do 1914. godine zabeleženo je da je broj osuđenih lica iznosi oko 1400 lica godišnje.⁴

U Reuniku Matice srpske, mi to predstavljamo novac ili neku drugu vrednosnu stvar kao dar, nagradu kojom se neko pridobija da udovolji davaočevim (najčešće) i na nepotenti, nezakonit način). Starija reč od ove reči je dikecija, koja označava mi to, podmišljavanje. Naš odnosno shvatamo ka da ni je svaka nagrada mi to i zato je u običajno i votu napravljena ta razlika između, poklon, darivanje i avaj. Prve pisane dokumente o istoriji srpskog prava o krivičnim delima službenosti možemo pratiti tek od države Немачка, односно od dvanestog veka.⁵

U te prve zakone spadaju Savijski kanonik iz 1219. godine zvan i Krimija, zatim prevod Jutinijanovog zakona.⁶ Na samom kraju ranog perioda srpske državnosti nalazi se Zakonik cara Stefana Dušana – Dušanov zakonik. članom 110. sudijama koje su putovale po zemlji bilo je zabranjeno da uzimaju "na silu i zvesne koristi ili drugo što, osim ako bi im ko nešto od svoje vođe poklonio". članom 188 zloupotreba pri naplati globe je bila sankcionisana. Globali su smeli vršiti naplatu samo one globe koja je u naredbi sudija određena. Tokom Prvog srpskog ustanaka postojao je Karaorjevićev krivičnik (pronajen tek 1903. godine) koji je sadržavao 38 članova među kojima su i odredbe o zlopotrebama službenog položaja i primavumita. član 32. zabranjuje starešinama i kapetanima ili kaplarima da za primeni mi to otpuste vojničku. Kazna se sastojala u povraćaju novca vojnicima i gubeću službe. Godine 1829. 3. marta, knez Miloš donosi uputstvo koje je u stvari uredba o politici u Srbiji. Tačkom 12 Uredbe se zabranjuje primavumita ili globewe nekoga. Krivičnik (kaznični) zakonik iz 1860. godine koji je imao za osnovu Pruski krivični zakonik, sadrži 29 članova koji

⁴ Prof. Dr. Miliš Tomanović.: Zloupotreba službenog položaja u robovlasničkim feudalističkim zemljama. Krivična dela korupcije. Beograd: Pravni fakultet, 1999.

⁵ Grupa autora, „Korupcija u Srbiji“. Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd. 2001.

⁶ I ovaj čuveni zakonik Istorijom Carstva vezuje se za nas jer car Justijan je rođen u okolini Skopja i srpski meštinski Upravda.

reguliraju krivična delanja zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja i primenjuju. U slučaju primenjuju zabranu kazna je bila za krivična delanja koja su se dogodila na dokazano vreme od 2 do 10 godina. Krivični zakon iz 1929. godine je prvi zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju. Neposredno posle drugog svetskog rata, donet je specijalni Zakon o suzbijanju zloupotrebe službenog položaja. Krivični zakon razlikuje dva oblika primenjuju: 1. pasivno podmišljavanje (iznemogućavanje ili prosto podmišljavanje) 2. pasivno podmišljavanje u nemogućnosti (preko podmišljavanje). Zanimljivo je da ovaj zakon sadrži i odredbe o sudu jskom podmišljavanju. U komunističkoj Jugoslaviji je do 1977. godine krivično zakonodavstvo je bilo jedinstveno. Krivični zakon iz 1955. je u glavni dvadesetčetiri podnaslovom "Krivična delanja protiv službenosti" zajedno sa krivičnim delima označenim u zakonu kao delima zloupotrebe službenosti, u članu 325. označeno je i delo primenjuju. Novi Krivični zakon je zbog efikasne borbe protiv korupcije sadrži posebnu glavu – glava dvadesetdva – pod nazivom "Posebna krivična delanja korupcije", i ona sadrži jedanest novih članova. Velika je verovatnoća da će se ovaj Krivični zakon u skorijoj budućnosti dopuniti sa novim članovima koji su sadržani u osnovnom dokumentu Saveta Evrope za borbu protiv korupcije, koji nosi naziv Krivično-pravna Konvencija protiv Korupcije – Criminal Law Convention On Corruption, od 27. januara 1999. godine, s obzirom da je naša zemlja nedavno postala punopravni član Saveta Evrope. Ta delanja su: primenjuju i davanje mita u domaćim (interim) odnosima, podmišljavanje stranih lica, trgovanje uticajem, krivična delanja korupcije u odnosu na međunarodne institucije ili supranacionalne institucije, krivična delanja prava materijalne koristi (prave novca) i ostala krivična delanja u vezi korupcije. Konvencija daje mogućnost zemljama potpisnicima da na određene propisane oblike koje su dužni kodifikovati i sankcionisati, stave rezervu ukoliko je to u suprotnosti sa njihovim nacionalnim zakonodavstvom.⁷

Uviđajući svu slojevitost problema korupcije Savet Evrope osni va posebnu Multidisciplinarnu grupu (GMC) koja daje tokom svog rada i definišu korupciju: "Korupcija predstavlja podmišljavanje kao i svaku drugu radnju od strane lica koji imaju poverena odgovornosti funkcija u javnom ili privatnom sektoru ili kao nezavisnom agentu ili licu koje ima status takve vrste, koja je izvršena u cilju sticanja neposredne koristi za sebe ili druge". Multidisciplinarna grupa (GMC) je prepoznala dva koncepta konvencija borbe protiv korupcije. Od kojih je prva "Klasična konvencija" koja obuhvata krivično-pravne aspekte, dok je druga takozvana "Okvirna konvencija" koja treba da obezbedi efikasnu primenu preuzetih pravila. Savet Evrope je tokom vremenom odustao od ova dva koncepta i odlučio da donese jedinstvenu Krivično-pravnu konvenciju koja je već spomenuta, Criminal Law Convention On Corruption, od 27. januara 1999. godine.⁸

Stvaranjem Evropske unije izražena je potreba za ujedinjenjem pravne regulative u svim oblastima pa i one kojom se drže članice (tj. od krivičnih delanja korupcije). Rešenja koja sada imaju zadržavaju se na usaglašenju propisa iz krivično-pravne oblasti država članica ali tokom vremenom pištavanje i mesne nadležnosti mora biti rešeno, i to baš iz razloga što u njoj ovoga krivičnog delanja deluju na teritoriji cele Evropske unije.

Iz svega ovoga vidi se da je osnovni oblik borbe protiv korupcije na prvom mestu, weno otkrivanje, zatim krivični postupci i na kraju adekvatno sankcionisanje.

⁷ Prof. Dr. Miliš Tomanović.: Zloupotreba službenog položaja u robovlasniškim feudalnim kapitalističkim zemljama. Krivična delanja korupcije. Pravni fakultet, Beograd 1999.

⁸<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/html/173.htm>.

U pravnoj nauci postoje tri razli~ita shvatawa prilazu borbe protiv korupcije. Prvi je represivni oblik koji predstavlja suprostavljawe ne~emu { to je nastalo i daje svoje negativne rezultate. Drugi oblik je preventivni i on predstavlja prihvatni oblik dru{tvenog delovanja ~iji je zadatak da onemogu}i nastanak korupcije. Tre}i oblik je me{oviti i on usvaja metode i represije i prevencije jer svaka dr`ava poseduje odr`ene pravne norme koje odr`uju pona{awe pojedina i ~ije nepo{tovawe povla~i dejstvo represivnih mera koje su takod`e posebno opisane. Ovaj me{oviti oblik borbe je najpotpuniji, ali u slu~ajevima gde je korupcija pustila duboke korene i gde je stvorena navika takvog pona{awa, postoji potreba da metod represije bude primaran, naravno uz preventivno delovanje.

Krivino delo korupcije mo`e se izvr{iti jedino samim { qajem Umri { qaj treba da sadr`i svest u~inioca o svim okolnostima dela, kao i voju u~inioca da izvr{i delo, pri ~emu svest o radnji izvr{ewa dela obuhvata svest o poverli zakona, svest o pribavljanju sebi ili drugome kakve koristi ili da drugom nanese {tetu, pri ~emu svest o mogu}oj posledici predstavlja i osnovni motiv koji pokre}elice da prouzrokuje radnju u kojoj dolazi do korupcije.

U vremenu u kome `i vi mo`kada osnovne vrednosti gube svoj smisao, svest o {teti odnosno o posledici koja mo`e nastati prilikom izvr{ewa krivino delo korupcije je sve manje pristupa na{em dru{tvu. Prihvatawa na~elada }e sve bitilak{e ako se neko podmiri dovodi do promene samog smisla ~ak i postoje}ih obli~ajnih normi. Samira ~ast, gubi svoj smisao, postaje eufemizam za mitoi i ma potpuno drugo zna~ewe од оног који и ма у свом и звор ном обли ку. Pojam koji je predstavljao vrli nu postaje oznaka za krivino delo. Sagledavawe takvog stava zatim uo~avawe odr`enih oblika kriminaliteta koji ranije nisu postojali kao i otkrivawe svih vi dova korupcije i kriminaliteta i njihove povezanosti sa organima vlasti predstavlja jedan od koraka u suprostavljanju korupciji. Drugi korak je u nepravidnom dodirivanju dva ve} spomenuta skupa dru{tvenih pravila, a to su pravo i moral.⁹ Takozvani stencija i zme}u ova dva pojma mora da postoji da bi se na jedan humani pristojan na~in uradilo qudsko pona{awe jer }emo onda lako do}i u situaciju da se jo{ jednom potvrdi ono staro rimsko pravilo corruptissimus re publica plurimae leges – najpokvarenija dr`ava i manajvi {e zakona.

Naalost i pak smo svedoci da je potencijawe i prevladavawe pravno poztivi zmadovel o do polakog gubljewa i zvi da i deje o pri r odnom pravu, a to zna~i i o moralu. Samonai van ~ovek mo`e verovati da samo pravni poztivi zammo`e dati odgovore na pitanja koja su takod`e neodvojiva od morala. Ovo predstavlja razlog zbog koga i ~uveni ruski pisac Lav Nikolajev ~ Tolstoj negoduje protiv poztivnog prava kao skupa dru{tvenih normi potpuno odvojenih od morala, te }i ka neki drugi vrednosti ma koji h je poztivno pravo potpuno li {eno. Tolstoj o tome pi {e: "Ako bi bio zadat psihol o{ki zadatak: kako u~ini ti da qudi na{eg vremena, hri { }ani, humani, jednostavni dobri qudi, vr {e naju`asni je zlo~i ne ne ose}aju}i se krivim mogu}e je samo jedno re{ewe: potrebno je upravo ono {to i postoji, potrebno je dati qudi budu gubernatori, nadzornici, oficiri, policajci, to jest, da najpre, budu uvereni da postoji takva stvar koja se naziva dr`avna sl u`ba, u kojoj je mogu}e prema qudima se odnositi kao prema stvrima, bez qudskog, bratskog odnosa prema nama, i drugo, da qudi tome samom dr`avnim sl u` bombudu povezani tako, da odgovornost za posledice njihove postupke sa qudima ne pada ni na koga posebno".¹⁰ Mo`da se u ovom citatu i krive sva te{ko}a razumevawa, preventivne i borbe protiv korupcije.

⁹ Jeri ng je vezu i zme}u prava i moral a nazvao Romanom pravne nauke.

¹⁰ Lav Tolstoj, "Voskresewe", Pr osvet a-Rad, Beograd, 1975.

Закључак

^ i weni ca je da se danas vrlo lako u isturavan stavq a ono { to je bol esno i ono { to je zdravo u jednom dru{ tvu, i da se koketi ra i sa dobr i mi sa zli m Stavq a se znak jednakosti i zme| u dve suprotnosti . Ovaj pravni kol ekti vi zamkoji je sve pri sutni ji , koji ne govori o tome da li je ~ovek dobar ili lo{ , uspostavq a pravi lo da je sve dozvoq eno osi m onog { to i zri ~no zakonom ni je zabr aweno. Moral , opet s druge strane, dobi ja karakter rel ati vne kategorije, a ne apsolutne, i sve je pri stuni je shvatawe da je on pr oi zvod dru{ tvenog dogovora

Savremeno kri vi ~no zakonodavstvo se nalazi pred vel i kom i zazovom danas. U dana{ wem vr emenu novac kao ni kad pre zadobi ja ul ogu meri la vr ednosti i kao takav se vezuje za svaki segment na{ eg` i vota. I samo se dru{ tvo u vel i koj meri pri kl awa tom shvatawu. Kri vi ~no pravna teori ja zato mora bi ti i zuzetno` i va i da na jedan na~i n predvi |a kretawa u ovom domenu poziti vnog prava. Svaki konf or mi zam i nedosl ednost u bor bi sa kor upci jomi zazva} e te{ ke posl edi ce kako za dru{ tvo tako i za pojedina koji je deo wega, jer ono { to je te` e od la` i jeste kada ~ovek la` e samog sebe.

Ni { ta u ovome svetu ni je tako nestal no kao ~ovek i on kao takav mora da bude uvek opr ezan jer je stvar na{ eg i zbor a kako } emu se u jednom va` nom tr enutku opr edel i ti . A novac mo` e bi ti razl og za to.

14. Tada jedan od Dvanest or i ce, po i menu Juda l skari otski , oti de pr vosve{ tenci ma,

Mar ,14,10. L uk 22, 3

15. I re~e: [ta } ete mi dati i ja } u vam ga i zdati ? A oni mu pol o` i { e tri desete srebrni ka.

Zah.11,12

Jevan| eq e po Mateju Gl .26

L i ter atur a :

1. Prof. Dr. Mili} Tomanovi }.: Zloupotreba slu` benog pol o` aja u robovlasni ~ki m f eudal ni mi kapi tal i sti ~ki m zemq ama. Kri vi ~na del a kor upci je. Pravni fakul tet, Beograd, 1999.
2. Prof. Dr. Zoran Stojanovi }. Kri vi ~no pravo i moral. Kri vi ~no pravo – Op{ ti deo. Pravni fakul tet. Beograd, 2000.
3. I nsti tut za kri mi nol { ka i soci ol o{ ka i stra` i vawa i Prof. dr Du{ an Coti ~.: Me| unarodne preporuke i nacional na iskustva za borbu proti v kor upci je. Pri vredni kri mi nal i kor upci ja.: I nsti tut za kri mi nol o{ ka i soci ol o{ ka i stra` i vawa. Beograd, 2001.
4. Goran Petr onijevi } : Repr esi vne i preventi vne mer e u suzbi jawu kor upci je. Pri vredni kri mi nal i kor upi ci ja. I nsti tut za kri mi nol o{ ka i soci ol o{ ka i stra` i vawa. Beograd, 2001.

5. Si obodan Marti novi }. Pravo i moral Pravni `i vot (III tom) Kopaoni ~ka { kol a prava, Beograd, 1997.
6. mr. Dragomir Antoni }. Korupcija i mitu u srpskoj narodnoj tradiciji . Korupcija u Srbiji . Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd. 2001.
7. Danilo Tvrđić }. Pravo i moral
www.komentar.co.yu/izdvajamo/moralpravo.html

Герхард ДАНЦЕЛ¹,
IV Одељење интервентне полиције, Нирнберг

РАЗВОЈ ОБРАЗОВАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА СРЕДЊЕГ РАНГА У БАВАРСКОЈ²

(ток и структура, циљ, садржај, методе и специфичности образовања)

Резиме: Овим радом представља се концепт стручног образовања припадника интервентне полиције у Баварској које је на снази од 1995. године у три нивоа, у току кога се преносе сва знања, методе и вештине, која су извршном полицијском службенику/ци у униформи потребна да би обављао/ла основне задатке у свакодневној служби. Знања се односе на темељно образовање у областима права која су релевантна за полицијску делатност, сигурно руковање средствима за ангажовање, владање криминалистичким и полицијско-тактичним основама, као и принципима полицијског истражног рада, односно, обраде података. Нагласак је на доминацији практичних предмета и учењу на примерима, а посебно се ради на унапређењу комуникативних способности и психолошке спретности, односно, компетенције при привезилажењу конфликта, као и психичке издржљивости.

Кључне речи: образовање полицајца, интервентна полиција, учење на примерима

1. Предговор

Последња битна измена садржаја за образовање извршних полицијских службеника средњег ранга у Баварској извршена је 1991 године. Ови образовни садржаји су се потврдили у пракси. Признат је квалитет образовања у знаку реструктурирања Баварске интервентне полиције критички су подвргнуте организација процеса и структура образовања. Резултат је садашња концепција образовања, која с једне стране одговара примарним педагошким захтевима и која омогућава образовање прилагођено одраслим особама у облику школских и семинарских радионица, а са друге стране је још у већој мери скројена према пракси извршне полицијске службе средњег ранга и све већим захтевима у односу на позив полицајца. Притом је образовање извршних полицијских службеника средњег ранга од почетка до краја остало у надлежности већ потврђене баварске интервентне полиције.

Ова нова концепција образовања – као и остале мере за реструктурирање баварске полиције – примењује се од 01. 09. 1995. године.

2. Смернице у образовању извршних полицијских службеника средњег ранга у Баварској

Циљ образовања

Циљ стручног полицијског образовања у Баварској интервентној полицији је извођење «основног стручног образовања», у току кога се преносе сва она знања, методе и

¹ Герхард Данцел (Gerhard Danzel), шеф одељења Интервентне полиције и директор Полицијске школе у Нирнбергу.

² Овај текст представља ауторизовано излагање Герхарда Данцела на семинару «Заштита демократске државе од напада», одржаном у организацији Фондације Ханс Зајдел у Вишој школи унутрашњих послова у Земуну, 7 и 8. јула 2003.

вештине, која су извршном полицијском службенику/ци у униформи потребна да би обављао/ла основне задатке у свакодневној служби.

«Основним стручним образовањем» се обезбеђује:

- темељно образовање у областима права која су релевантна за полицијску делатност
- сигурно руковање расположивим руководећим, као и средствима за ангажовање
- владање криминалистичким и полицијско-тактичним основама, као и принципима полицијског истражног рада, односно, обраде података.

С тим у вези нарочито се ради на унапређењу комуникативних способности и психолошке спретности, односно, компетенције при привезилажењу конфликта, као и психичке издржљивости.

На пораст ефикасности образовања утиче и његов ток, који се одвија у континуитету, захваљујући томе што се одвија независно од догађаја у којима полиција интервенише.

Функционално раздвајање образовања од интервенисања не искључује могућност да се у изузетним случајевима не позову и учесници образовних семинара у циљу савладавања једноставних интервенција и да се не уврсте у тактичке јединице. Због тога се код интервенција у затвореном виду у будућности не може у потпуности одустати од тактичког образовања. За разлику од тога, интензивно усавршавање за затворене интервенције, а затим и програми образовања специјалиста за трупе за обезбеђивање доказа и сл. предвиђени су тек пошто се ступи у следећи степен интервенција предвиђен програмом образовања.

- Да би се оптимизовала корелација између појединачних нивоа програма образовања и да би се стручни теоријски практични образовни садржаји расподелили на свеукупно време трајања образовања, изузима се обука која је скоро у целости заснована на стручној теорији. У вези са тим, посебна пажња се поклања томе да се не издваја више времена за стручну теорију, него да теоријски и практични образовни садржаји буду равноправно заступљени.
- Поред предметне наставе све више се примењује наставна метода која пробија оквире предмета. Нови предмет **Тренинг за интервенције** – о коме ћу касније детаљније говорити – убудуће ће служити интегративном суочавању са стандардним ситуацијама полицијске свакодневице и треба да усмери стручне теоријске и практичне образовне садржаје ка пракси.
- Неоспорно је да се пракса и образовање налазе у блиској повратној вези. Због тога ће се и убудуће подржавати и продубљивати:
 - стални контакт студената са праксом
 - појачано ангажовање предавача задужених за област појединачна полицијска служба
 - одржавање контакта са праксом наставног кадра и то учествовањем у појединачној служби

3. Структура

Као што је већ на почетку поменуто, образовање остаје у рукама Интервентне полиције Баварске. Досадашња подела једног образовног одреда по 100 у десетине и водове замењена је у корист друге структуре – образовног семинара - која захтеве педагошке природе ставља у први план. Овом новом структуром обезбеђује се одржавање процеса образовања од првог до трећег образовног нивоа на једном месту.

Наставни кадар је по правилу непосредно подређен образовном семинару. Ангажује се свеукупни наставни кадар (средњег и високог ранга) у свих пет разреда. Свакако, за специфичне наставне и образовне садржаје потребни наставни кадар се одређује из једног корпуса и то према одређеној сврси.

Приложена табела структуре прецизно приказује организацију.

4. Ток

Убудуће ће образовање трајати 2 године и 6 месеци. Дели се на 3 нивоа образовања:

4.1 Први ниво представља основно образовање и обухвата 12 месеци.

На крају првог нивоа образовања одржава се прелиминарни испит који се ограничава на стручне теоријске образовне наставне садржаје, чији резултат улази у оцену финалног испита.

БиА (службеници који се образују) постају након успешног савладавања првог нивоа образовања извршни полицијски службеници и проглашавају се у чин млађег заставника.

4.2 У току другог нивоа образовања продубљују се до тада стечена знања и вештине. Овај ниво траје 12 месеци и дели се на:

а) даље стручно теоријско и практично образовање на семинарима Интервентне полиције; траје 9 месеци и треба да доведе до проширивања већ постојећих основних знања, како би се успешно обављали основни задаци у појединачној полицијској служби.

б) стручни практикум у полицијској станици у близини родног места у трајању од 3 месеца.

4.3 У оквиру шестомесечног трећег нивоа БиА треба да се оспособе да могу да у потпуности прикупљају материјал од значаја за полицију, да процењују релације унутар њега и да га успешно обрађују, што се постиже већом заступљеношћу наставних садржаја који пробијају оквире наставних предмета. Око 8 недеља пре завршетка трећег нивоа образовања полаже се писани део испита за пријем у службу. Након тога, у току последње недеље, следи усмени део. На овај начин утврђује се резултат испита на крају образовања и БиА се проглашавају у чин заставника.

4.4 У даљем току образовања врши се служба у једној од интервентних јединица у трајању од најмање 12 месеци. Нарочито надареним БиА отворена је могућност за успешно савладавање једног случаја по избору у служби при команди јединица подршке (служба у трајању од најмање 5 година). Након тога следи премештај у појединачну службу, односно, у стални кадар Баварске полиције.

4.5 Могућности за напредовање

И убудуће сваки од припадника извршне полицијске службе средњег ранга може да напредује у виши, односно, високи ранг, уколико достигне одговарајуће резултате и поседује одређене квалификације (биографија у оквиру службе).

5. Образовни садржаји

У вези са овом тачком свог излагања желео бих да изнесем три полазне тачке за разматрање:

5.1 Не би смело да дође до доминације стручних теоријских садржаја.

Новом концепцијом образовања обезбеђује се равноправност свих садржаја, било да се ради о практичним, било теоријским, с обзиром на то се полицијски случајеви могу решавати искључиво свеобухватно и узимајући у обзир и шире оквире.

5.2 Преношење стручних теоријских и стручних практичних садржаја мора да буде равноправно заступљено и због тога је потребно да се обезбеди предност методи «learning by doing» („учење кроз рад“) где год је то могуће.

5.3 Занимање полицајца је занимање које се базира на искуству и због тога није могуће самим образовањем припремити полицајце на све евентуалне ситуације и у целости удовољити принципу потпуне обуке.

Услед тога се приликом одабирања садржаја утврђују тежишта и приоритети. Због комплексности и мноштва полицијских задатака немогуће је детаљно и свеобухватно предавати о свим областима полицијске делатности, већ у ту сврху избор пада на један репрезентативни пресек спектра полицијских задатака.

Стручни теоријски и практични садржаји предају се у оквиру следећих предмета:

- а) **стручни полицијски предмети**, нарочито: теорија полицијске службе, криминалистика, информатика, затворене интервенције и теорија руковођења, обука у руковању оружјем и гађање, обука возње, самоодбрана, спорт, прва помоћ;
- б) **правни предмети**, нарочито: опште полицијско право (право интервенција), кривично право, саобраћајно право, посебно право о безбедности, право службеника;
- ц) **општи предмети**, нарочито: енглески, политичко образовање/настава о савременим збивањима;
- с) **предмети који доприносе повећању компетенције деловања, комуникативних способности и компетенције превазилажења конфликта**, а нарочито: комуникација и превазилажење конфликта, стручна етика, тренинг за интервенције.

Из следећих предмета изводе се прелиминарни испит, као и писани и усмени део испита за пријем у службу:

- теорија полицијске службе укључујући тренинг за интервенције и основе информатике
- опште полицијско право

- кривично право
- саобраћајно право
- посебно право о безбедности
- право службеника

И у практичним предметима неопходно је ради достизања образовног циља стећи квалификације као што су: полицијска возачка дозвола класе 3 (Б категорије), одређени резултати у гађању, спорту, информатичке квалификације и сл.

6. Методика

6.1 Нивои наставног циља

У оквиру свеукупног образовања наставне теме које треба да се обраде имају различит значај. Значај наставне материје подељен према следећим нивоима наставних циљева:

1. ниво «знање ради стицања прегледа»
2. ниво «знање које може да се примени и помоћна средства»
односно
«сувисло знање које може да се примени»
3. ниво «знање које може да се примени без помоћних средстава»

6.2 Преношење наставних садржаја који пробијају оквира предмета

Сви предавачи треба да се потруде да се успоставе релације како у вези са једном наставном материјом, тако и у вези са садржајима који прелазе оквира предмета.

У ту сврху посебан значај се придаје одговарајућој размени информација и уској сарадњи предавача различитих стручних усмерења.

Код практичне обраде случаја, нпр. у оквиру предмета теорија полицијске службе, тренинг за интервенције итд. веома је битно да се теоријски наставни садржаји на интердисциплинаран и свеобухватан начин преточе у праксу.

6.3 Учење на основу примера

Као што је речено, у току образовања могуће је пренети само репрезентативни пресек спектра полицијских задатака. Због тога је неопходно да се изводи настава уз помоћ примера.

Настава на основу примера се практично се изводи у три структурална нивоа:

- обрада једног примера који пружа фундаменталне увиде у чињенично стање или предочава специфичне начине реаговања;
- разрада правила, метода, законитости из датог примера;
- преношење закључака на друга чињенична стања уз инструкције наставника и самостално.

6.4 Наставне методе

Ради достизања наставних циљева потребно је примењивати модерне педагошке и дидактичке методе и принципе преношења знања, који се базирају на научним сазнањима.

Ова «методичка упутства» (нпр. разговор у настави, групни рад, тим теацхинг (подучавање тима) итд.) при планирању расподеле градива и часова говоре у прилог методи преношења знања.

7. Одабрани наставни садржаји образовне концепције

Желео бих да Вам представим оне наставне садржаје образовне концепције које сам раније сажео као:

«Повећавање компетенције деловања, комуникативних способности и компетенције превазилажења конфликта»

Док смо пре свега у правним предметима достигли висок ниво образовања, неопходно је да се управо у малочас поменутој наставној области уложе даљи напори, како би се компетенција полицијских службеника довела на највиши степен. Полицијски службеници треба да се оспособе да психолошким средствима делију на противника не само тако да не дође до ескалације конфликта, већ да и у критичним ситуацијама својим понашањем доведу до његовог ублажавања.

7.1. Стручна етика

Стручна етика је предмет који, гледано са становишта студената, у оквиру полицијског образовања игра споредну улогу. Уколико се, међутим, узму у обзир савремени токови, процес губљења вредности, као и многи друштвени утицаји који утичу на полицијске службенике у току и ван службе, управо стручна етика будућих полицајаца добија на значају. Извршавање државног монопола моћи захтева од полицијских службеника да поседују висок степен свести о етичким вредностима.

У Баварској полицији на овом предмету су поред руководиоца образовних семинара ангажовани и духовници као предавачи и контакт-особе. Неопходно је да се наставни садржаји о стручној етици не пренесе само у оквиру предмета, него да буду заступљени и у свим осталим предметима. Међутим, неопходно је да, пре свега, предавачи пружају пример стручне етике.

Образовни циљ стручне етике описао бих на следећи начин:

Полицијски службеник/-ца треба да

- поштује људско достојанство као централну и највишу тековину нашег Устава;
- јасно увиђа значај његовог ауторитета, дакле, његову «моћ»
- буде свестан своје одговорности према друштву који његов позив носи
- спозна чињеницу да је полиција део друштва
- буде спреман и на екстремне животне ситуације, односно, да зна од кога у датим ситуацијама може да очекује подршку
- има на уму ове принципе и у односу према самом себи
- увиди проблеме на пољу веза/породица, пошто тешкоће у вези са тим могу да доведу до неадекватног понашања у служби

7.2 Комуникација и превазилажење конфликта

У оквиру овог предмета сакупљени су сви тематски садржји, а све у циљу обучавања БиА за стицање комуникативне, као и способности за превазилажење конфликта. Једно од тежишта нашег образовног система лежи баш на овом предмету. Претходно стечена искуства су претежно позитивна, тако да су наставни садржаји и методика готово неизмењени преузети новом концепцијом образовања.

Образовни кадар представља тим састављен од предавача општих предмета и извршних полицијских службеника који су у Централној психолошкој служби Председништва полиције у Минхену специјално обучени за своје подручје рада.

Сам процес преношења градива изграђен је тако, да се у току првог образовног нивоа предају најпре базична психолошка теорија на тему комуникација и конфликт. Моје мишљење је да ова теорија инпут-а не треба апстрактно да се предаје, већ да треба да се у што већој мери изводи из тзв. игара улога.

У току другог образовног нивоа предвиђен је тренинг са тежиштем на побољшању комуникативних способности у трајању од недељу дана, у циљу изградња основних, односно, усавршавања постојећих комуникативних способности. Овом приликом се вежбају, примера ради, активно слушање, значај исправног начина постављања питања, као и аргументовање.

Основе психологије, тактике и технике, као и кратак тренинг саслушања, планирани су за трећи образовни ниво.

Апсолвирање предмета КК (комуникација и конфликт) одвија се у току једнонедељног семинара на тему – јачање способности превазилажења конфликта – и то у временском периоду између писаног и усменог дела испита за пријем у службу. Ова недеља семинара потребно је да се одвија изван уобичајеног окружења и са извесном дистанцом према нормалном току службе, рецимо, у планинским домовима Баварске полиције, како би се кроз заједништво изван регуларног радног времена покренули и динамички процеси карактеристични за групе. Централна тема у току овог семинара су вођење разговора и понашање према грађанима са одговарајућом тематиком у вези са превазилажењем конфликта и оптерећеношћу стресом. Такође, овом приликом се нуде и представљају могућности и стратегије за ослобађање од стреса и његово превазилажење, као што су: релаксациона гимнастика, аутогени тренинг и сл.

Игре улога и тренинг у вези са овим предметом одвијају се у групама.

7.3 Тренинг за интервенције

У самом току офрвовања ВиА се нуди мноштво теоријских садржаја и то са циљем да их примени у пракси. Искуство је показало да управо ова примена веома често представља проблем. Неопходно је да се наставни садржаји, због придржавања образовног циља, практично увежбају, како би се отклониле ове тешкоће.

Да би се свеобухватно обрадиле полицијске интервентне ситуације, ВиА треба да:

- развију и продубе практичне вештине
- повећавају полицијску компетенцију деловања и превазилажења конфликта
- схвате значај сопствене заштите
- изграде и продубе комуникативне вештине
- науче да професионално владају личном опремом
- припреме се за будући посао у полицијској појединачној служби

Осим тога, БиА треба да уз помоћ учења на основу примера буду у стању да се успешно сналазе у свакодневним полицијским ситуацијама и у, ако је потребно, захтевним интервентним случајевима.

Овај предмет, поред предмета “КК” (комуникације и превазилажење конфликта) треба да добије централну улогу, пошто се овде сливају сви наставни садржаји одређени за предавање.

Предвидјено је да тренинг изводи наставни тим који се састоји из једног до два предметна наставника и више полицијских службеника у настави. Експерти, попут КК-тренера (КК = комуникација и превазилажење конфликта), SV-тренера (SV=самоодбрана) итд., позивају се по потреби. Потребно је да се тренинг одвија у групама и са посебним освртом на тежиста.

Као основа за одабир случајева за увежбавање службе стандардне ситуације које се често срећу у пракси. Случајеви за вежбање су уређени **према функцији** и сажети су у **модуле**. Модуле су оријентисане према току образовања. На крају сваке модуле предвиђена је контрола наставног циља, у оквиру које БиА треба да у групном раду сумирају најбитније резултате и на тај начин обезбеде радни материјал за састављање завршног рада и испит.

У првом плану предмета *тренинг за интервенције* су ситуације у којима до њих и долази. Обрада чињеница која следи након интервенција није више саставни део овог, већ предмета *теорија полицијске службе*.

У оквиру првог образовног нивоа предвиђене су следеће модуле:

- понашање припадника интевентне полиције
- ток службе код полицијске инспекције
- патролна служба
- мере за одбрану од опасности
- претрес
- похрањивање и конфискација
- ограничавање/лишавање слободе
- присила

У оквиру првог образовног нивоа на програму су следеће модуле:

- опомена
- патролна служба
- ограничавање/лишавање слободе
- присила

У оквиру првог образовног нивоа и даље се повећава ниво ситуација за полицијске интервенције. Пре писаног дела испита за пријем у службу обрађују се следеће модуле:

- потерница
- ограничавање/лишавање слободе.

Између писаног и усменог дела испита за пријем у службу одвија се интензивни тренинг у трајању од две недеље. У току *друге* недеље тренинга тежисте је на сопственој сигурности. С једне стране продубљују се и даље полицијске SV-технике, да би се код ВиА појачао осечај за проблеме сопствене безбедности (нпр. при транспортовању затвореника, претресу, практичним пословима у скученим просторијама и различитим светлосним условима. С друге стране, у првом плану је употреба ватреног оружја, када се вежба гађање коме претходи телесни напор, при неповољним светлосним условима и уз коришћење опреме за телесну заштиту.

Програм се заокружује једнодневним семинаром са тежиштем на теми “Post – Shooting Trauma” (“траума након гађања”), у току кога се БиА припремају на дејства и могућности за превазилажење феномена “посттрауматски стрес”.

Потпуно је оправдано то што су на тему “Ограничавање/лишавање слободе” предвиђене укупно три модуле, као и то, што је тема “Непосредна присила” у неколико наврага тежисте тренинга за интервенције, а што је у складу са тековинама легитимисаним нашим Уставом:

- људско достојанство
- права слобода
- телесни интегритет

8. *Завршна реч*

Изазови којима ће Баварска полиција бити изложена у наредним годинама биће у порасту.

Да би се успешно одговорило на ове изазове потребно је да се узме у обзир и систем полицијског образовања. Ми смо чврсто уверени да наша нова концепција образовања пружа основу за то, да се добро образовани и мотивисани полицијски службеници и службенице ставе у службу, као и за то, да ће они дати свој допринос у савладавању ових изазова.

Примедба уз табелу организације која следи:

*) = остали наставници за специфичне предмете се у појединачним случајевима расподељују из корпуса наставника Баварске полицијске академије.

БиА = извршни полицијски службеник који се образује
мПВД = извршни полицијски службеник средњег ранга
гПВД = извршни полицијски службеник високог ранга

Образовни семинар (АС)

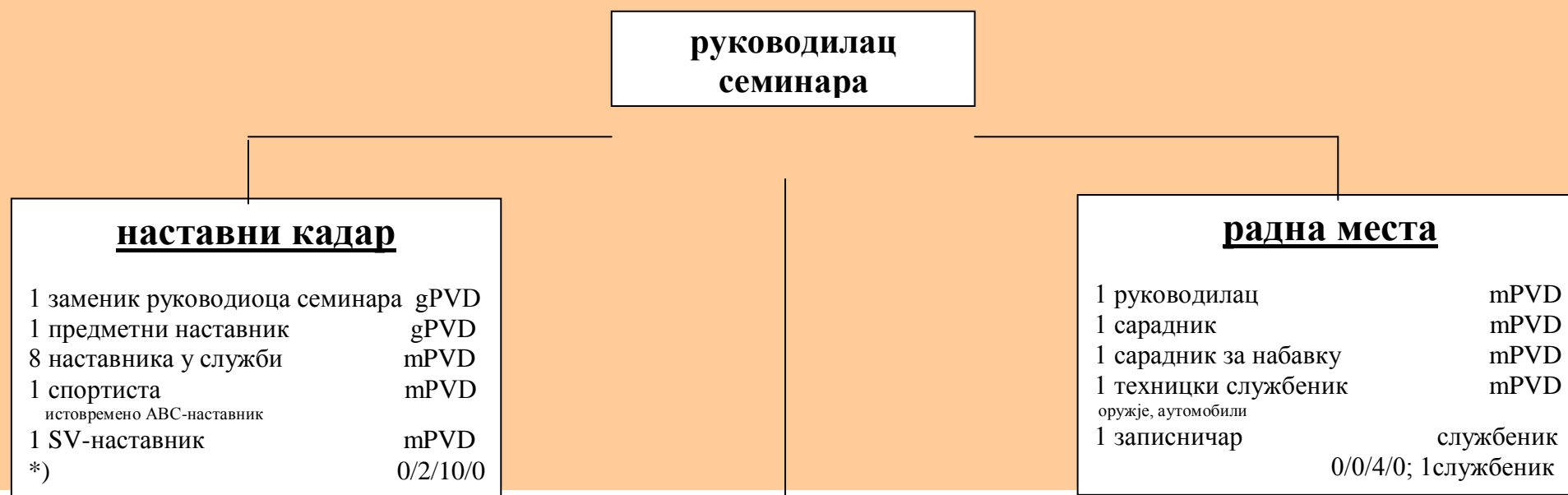
Укупан број учесника:
0/8/14/120; 1 службеник

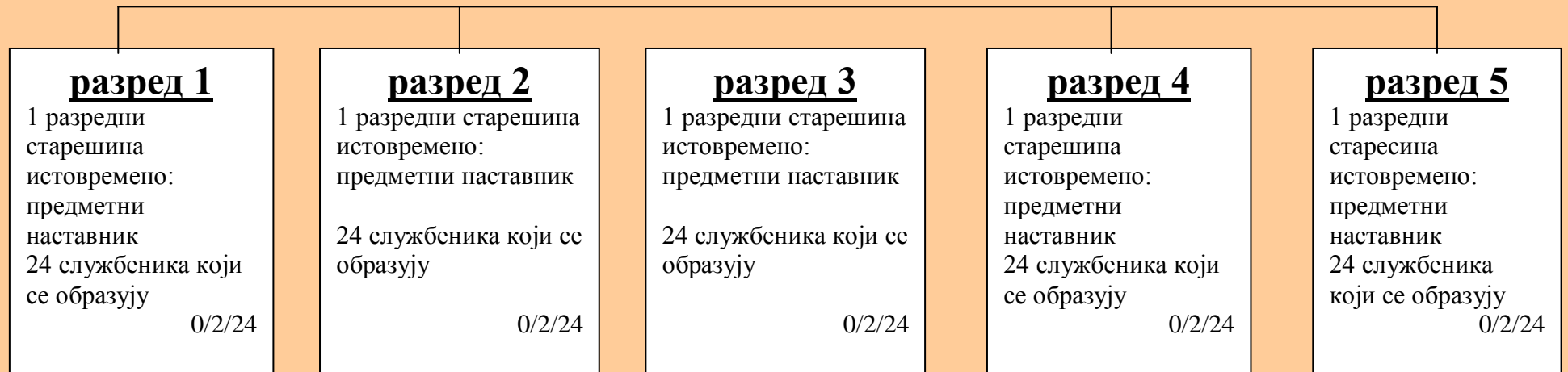
Gerhard Danzl
Intervention police Nirnberg, Department IV

The Education Development for Middle Rang Police Staff in Bavaria The process and structure, the goal, contents, methods and specific issues

Abstract: This paper presents the professional education concept for intervention police staff in Bavaria. The concept works from 1995 in three levels, during which the knowledge, methods and skills are to be get in order to do basic tasks in everyday work. The knowledge are from fundamental education in low fields that are relevant for police, secure handling with the engagement sources, basis criminalistic and police tactic to principles of police investigation work and data processing. The stress is on domination of practical subjects and learning by doing, and especially on improvement of communication skills and psihological knowledge and ability for solving conflicts.

Key words: police education, intervention police, learning by doing

Мр Благоје МИЛИНИЋ, МУП Републике Србије, Управа саобраћајне полиције
Срећко БОГИЋЕВИЋ, МУП Републике Србије, Управа саобраћајне полиције
Миладин НЕШИЋ, Виша школа унутрашњих послова

ОПАСНОСТИ ПОЛИЦИЈСКЕ ДЕЛАТНОСТИ У КОНТРОЛИ САОБРАЋАЈА

Резиме: Динамика развоја саобраћаја по обиму, техничко-технолошким карактеристикама возила и путне мреже усложњава безбедност учешћа у саобраћају. Полиција настоји да своју функцију прилагоди захтевима промена безбедносних услова у саобраћају у циљу ефектније заштите живота грађана и материјалних вредности. Током развоја саобраћајно-полицијске организације није у довољној мери сагледаван и решаван проблем безбедности полиције у обављању послова контроле саобраћаја, што је био повод почетног истраживања овог проблема.

У раду је сагледан садржај полицијских послова у контроли саобраћаја, обим, структура и настале последице по живот, телесни и морални интегритет припадника полиције, са анализом поступања полицајаца погинулих приликом вршења ових послова. У закључном разматрању дат је почетни оквир даљег сагледавања и решавања проблема угрожености припадника полиције у контроли саобраћаја.

Резултати истраживања указују на ризичност обављања контроле саобраћаја и доприносе схватању објективног ризика страдања полиције и подизању субјективног схватања ризика. Такође, резултати указују на потребу даљих истраживања овог проблема и пројектовања мера приоритетне заштите живота, телесног и моралног интегритета припадника полиције, што је и компатибилно са одређењима полицијске реформе.

Кључне речи: Безбедност полиције, контрола саобраћаја

УВОД

Уз објективне и субјективне ризике учешћа у саобраћају због карактера, послова и задатака непосредне контроле саобраћаја, полиција је изложена и другим ризицима који проистичу из садржине и суштине обављања полицијских послова. Сагледавање опасности обављања саобраћајно-полицијске делатности је предуслов идентификовања и решавања статусних проблема полиције, како би она пружила очекиване ефекте заштите безбедности у саобраћају.

Основни циљ аутора овог рада је почетно сагледавање испољених најчешћих облика опасности у обављању контроле саобраћаја, насталих последица и указивање на потребу свеобухватнијег истраживања, теоријског и научног уобличавања у функцији ефикасније заштите личне безбедности полиције. У постојећој реформи полиције истраживање, у потпуности, налази своје упориште у пројектованој сврси, мисији и амбицији саобраћајне полиције.

Предмет истраживања биле су опасности обављања контроле саобраћаја и настале последице по живот, телесни и морални интегритет припадника полиције. Истраживање је обављено: анализом садржаја контроле саобраћаја, аналитичко-статистичком обрадом података о последицама угрожавања телесног интегритета припадника полиције и студијом случаја поступања полицајаца погинулих приликом вршења контроле саобраћаја. За истраживање је коришћена доступна полицијска документација, а за анализу поступања смртно страдалих полицајаца и доступна судска документација.

За Републику Србију, без Аутономне покрајине Косово и Метохија, обрађени су подаци о:

- учесталости и последицама угрожавања полиције при интервентном регулисању и заустављању возила ради контроле;
- учешћу полиције службеним возилима у саобраћајним незгодама и насталим последицама при обављању непосредне контроле саобраћаја;
- угрожавању полиције ометањем или спречавањем извршавања службених радњи у непосредној контроли саобраћаја;
- смртном страдању полицајаца у контроли саобраћаја.

Посматрани временски период од 5 година (1998-2002. година), може се прихватити као релевантан за почетно емпиријско истраживање, без обзира на атипична друштвена, економска и социјална збивања у нашој земљи и окружењу и могућу корелацију са степеном ризика полицијске делатности.

Извршена је детаљна стручна анализа поступања полицајаца погинулих приликом вршења контроле саобраћаја, док су испољене опасности у другим случајевима и настале последице угрожавања полиције у обављању контроле саобраћаја, обрађене без просторне и временске дистрибуције по секретаријатима унутрашњих послова и путној мрежи, што може бити предмет даљег истраживања.

При изради овог рада, аутори су били суочени са проблемом недостатка монографских радова из ове области, емпиријских истраживања и компаративних анализа из наше и стране праксе.

1. ИСПОЉАВАЊЕ ОПАСНОСТИ У ДРУМСКОМ САОБРАЋАЈУ

Саобраћај је корисна активност по многобројним утицајима које има у различитим областима живота. Међутим, пропратне манифестације које се огледају кроз бројно стање и тежину саобраћајних незгода, застоје и загушења, буку и загађења умањују ефекте ове активности. Број људских страдања, причињена материјална штета и други губици указују на ризик¹, односно масовност и опасност недозвољених и непрописаних поступања у саобраћају. Конкретна опасност испољава се кроз непрописане и недозвољене радње које за последицу имају директно угрожавање људи и материјалних вредности у саобраћају, док се апстрактна опасност испољава кроз радње непоштовања обавеза и правила у саобраћају, које су санкционисане, али изостаје конкретна последица. Дакле ниво испољавања опасности најчешће зависи од субјективног односа учесника у саобраћају према уређености безбедности саобраћаја.

На путевима у Републици Србији без АП Косова и Метохије у 2002. години, конкретна опасност манифестовала се кроз 52.072 саобраћајне незгоде, од чега 11.562 са настрадалим лицима у којима је погинуло 847 и повређено 14.738 лица, уз огромну материјалну и другу штету која се цени на близу две милијарде евра. Тежину и заступљеност апстрактне опасности тешко је у потпуности утврдити, али је неоспорно да је веома изражена на шта указује податак од 1.700.000 откривених прекршаја у саобраћају, без конкретних последица.

Аспекти спречавања опасности учешћа у саобраћају, односно подизања стандарда безбедности на прихватљив ниво, захтевају ангажовање шире друштвене заједнице и свих њених структура на обликовању безбедности, односно стварању услова организације, способности као и избор модалитета превенције и мотивисаности појединаца на исправно понашање у саобраћају.

Полицијском контролом саобраћаја спроводе се директне мере безбедности које су примерене опасности у спречавању индивидуалних ризика. У спровођењу мера безбедности полиција је као активан учесник у саобраћају изложена опасностима својственим другим учесницима, али и опасностима које су својствене полицији због карактера послова и задатака које обавља и услова под којим их обавља.

¹ Др. С Пантазијевић: *Ризичним се сматра излагање опасности за коју је извесно да постоји јер се оправдано очекује штетна последица услед деловања извора опасности. У мери у којој су познате и очекиване последице деловања опасности, говори се о ризику учешћа у саобраћају. Безбедност саобраћаја, Полицијска Академија 2000. године, стр. 48.*

2. КОНТРОЛА САОБРАЋАЈА И ОПАСНОСТИ

Заштиту безбедности у саобраћају полиција спроводи применом права, односно уоквирује право и безбедност. Примарни вид заштите остварује се у контроли саобраћаја, коју непосредно врше униформисани припадници саобраћајне полиције (на локалним путевима и улицама у насељеним местима одређене садржаје контроле обављају униформисани припадници полиције за ЈРМ). Полицијска контрола саобраћаја је уређен надзор поштовања утврђеног режима саобраћаја, законом и другим прописима уређених правила и обавеза и у вези с тим предузимања законских мера према учесницима у саобраћају. На учесталост примене полицијских овлашћења указују подаци да је у контроли саобраћаја 2002. године, полиција санкционисала 1.837.187 прекршаја (за 960.468 прекршаја наплаћене су новчане казне на лицу места и 876.719 прекршаја санкционисано је подношењем захтева за покретање прекршајног поступка), из саобраћаја привремено искључила 119.736 возача (вожња под дејством алкохола, неиспуњавање других прописаних услова за учешће у саобраћају) и 126.703 возила (нерегистрованих и технички неисправних), извршила 52.072 обезбеђења места саобраћајне незгоде и самостално 48.689 увиђаја саобраћајних незгода, открила је 1.979 кривичних дела која нису директно везана за безбедност саобраћаја, ухватила или непо федно учествовала у хватању 5 87лица на месту извршења кривичног дела и привремено одузела већи број и количину предмета кривичних дела. У извршавању послова из своје надлежности, полиција је изложена различитим облицима опасности својственим садржају и начину рада, реакцији лица према којима се примењују службене радње и условима под којим се извршавају задаци - непосредно или у вези с тим.

2.1. Садржај полицијске контроле саобраћаја

Садржај полицијске контроле саобраћаја опредељује сврха рада и очекивани ефекти: уравнотеженији проток саобраћаја, смањивање стопе саобраћајних незгода и тежине последица, ефикасније сузбијања и откривања саобраћајних прекршаја, кривичних дела и њихових извршилаца и других облика недозвољених дешавања на путу. За остваривање пројектованих ефеката, односно циљева контрола саобраћаја је приоритетна полицијска делатност. Полицијски послови у контроли саобраћаја најчешће се групишу функционално, по сродним активностима:

- **Надзирањем саобраћаја**, уочавају се поремећаји токова; појединачна дешавања у токовима саобраћаја; непоштовање саобраћајне сигнализације и правила кретања; нарушавање и непоштовање успостављеног режима саобраћаја; стања пута и коловоза, као и утицаја временских услова, атмосферских падавина и других неконтролисаних дешавања на организованост вршења саобраћаја. Надзирање саобраћаја има првенствено превентивни карактер одвраћања возача и пешака од чињења прекршаја, затим пружање помоћи учесницима у саобраћају давањем различитих врста обавештења, организовањем превоза путника из возила која из одређених разлога не могу даље да се крећу, као и прикупљање корисних обавештења и информација.
- **Интервентним регулисањем**, полиција штити пресецање или уливање саобраћајних токова; регулише проток саобраћаја на ризичним местима с циљем оптималног искоришћавања капацитета саобраћајница и саобраћајних објеката. Интервентним регулисањем обезбеђују се приоритетна кретање возила под пратњом и са првенством пролаза.
- **Непосредном контролом**, полиција проверава право учешћа возила и возача у саобраћају; контролише поступања према прописима који се односе на правила саобраћаја, режим и друге обавезе, односно ограничења, контролише спровођења обавеза других субјеката организације безбедности чија поступања непосредно

условљавају функционисање и безбедност саобраћаја, а манифестације су уочљиве у контроли, и у вези с тим предузима одговарајуће законске мере према учесницима у саобраћају.

- **Обезбеђењем места саобраћајне незгоде**, полиција пружа непосредну заштиту од даљег угрожавања безбедности саобраћаја; пружа помоћ повређеним у саобраћајној незгоди; штити предмете и трагове саобраћајне незгоде; обезбеђује што мањи поремећај саобраћаја; прикупља обавештења и податке значајне за насталу незгоду и непосредно поступа ради проналажења одбеглог учесника саобраћајне незгоде.
- **Увиђаје саобраћајних незгода** као хитне истражне радње, по правилу повезане и координиране са обезбеђењем лица места, саобраћајна полиција врши самостално ако је настала последица само у виду материјалне штете, али и веома често, по овлашћењу државног тужиоца и истражног судије, увиђаје саобраћајних незгода у којима је дошло до повређивања лица.
- **Спречавање и откривање криминалитета** и других деликата у саобраћају је интегрални садржај контроле саобраћаја. Непрекидно присуство полиције на саобраћајницама има превентивни карактер одвраћања од чињења кривичних дела и других деликата. Контролом возача, путника и пешака, прегледом возила, ствари и терета, открива извршиоце и предмете кривичних дела. Успешно хватање извршилаца на месту извршења кривичних дела је омогућено високим степеном мобилности полиције и контролом саобраћаја из возила у покрету.

2.2. Опасности у обављању контроле саобраћаја

Садржај послова и задатака безбедности и услови обављања опредељују утицај опасности на припаднике полиције. Опасности обављања безбедносне делатности проистичу из чињенице да је полиција дужна да послове безбедности обавља увек, па и када није на дужности и када јој то није непосредно стављено у задатак, тј. у свим условима укључујући и ситуације када јој је ради обављања конкретног задатка живот угрожен. Директна опасност по живот телесни и морални интегритет униформисаних припадника полиције проистиче из садржине и суштине професије, а делимично из симбола државне власти чији су они представници.

Безбедност полиције у контроли саобраћаја најчешће, непосредно, угрожавају возачи чињењем одређених грешака, прекршаја или других инкриминисаних радњи које за последицу имају саобраћајне незгоде у којима гину или се наносе телесне повреде припадницима полиције, односно угрожава се њихова безбедност без телесног повређивања.

Такође, због недовољног стручног знања и вештина обављања контроле саобраћаја службеним возилима, интервентног регулисања и заустављања возила ради контроле припадници полиције у одређеним случајевима угрожавају сопствену безбедност. У свим случајевима појединачно се утврђују узроци, последице и ситуациони фактори уз евидентирање у прописане евиденције. Праћење ових облика опасности и непосредног угрожавања врши се рутински и фрагментално без садржајнијих истраживања.

У обављању контроле саобраћаја патролним возилом, уз опасности којима су изложени учесници у саобраћају, припадници полиције изложени су додатним и специфичним опасностима својственим садржају рада и начину извршавања задатака. Ради успешног извршавања задатака, полиција је обавезна да често врши промену у кретању патролног возила (нагло убрзање или успорење, често мењање саобраћајних трака, полукружно окретање, велике брзине и сл.), због потреба контроле саобраћаја или изненадних догађања која захтевају хитну интервенцију. Такође, смањује се пажња на управљање патролним возилом, због праћења понашања учесника у саобраћају, уочавања прекршаја или других релевантних безбедносних догађања, а усложњава се руковање и командовање у возилу, због истовременог коришћења уређаја и средстава за извршавање задатака (стоп таблица, средства везе, фотоапарат и сл.). Контролу

саобраћаја из патролног возила или стационарно, полиција обавља у редовним и екстремним саобраћајним, временским, метеоролошким и другим условима. Директне опасности по живот, телесни и морални интегритет припадника полиције најчешће настају у саобраћајним незгодама, због грешака возача у ризичним ситуацијама. У 523 саобраћајне незгоде које су изазвали други учесници у саобраћају, у периоду 1998.-2002. година, повређена су 63 припадника полиције. Припадници полиције у обављању контроле саобраћаја, у истом периоду, изазвали су 137 саобраћајних незгода у којима су 3 полицајца задобила тешке и 13 лаке телесне повреде.

Саобраћајна полиција интервентно регулише саобраћај стајањем на саобраћајници и давањем прописаних знакова рукама и положајем тела, који су обавезујући за учеснике у саобраћају. Свако интервентно регулисање претпоставља новонасталу ситуацију за учеснике у саобраћају у погледу поступања. Опасности по саобраћајног полицајца који регулише саобраћај могу се груписати на: специфичне (најчешће небезбедне) реакције возача због усмерене пажње на догађај поводом ког се интервентно регулише (саобраћајна незгода, одрон, пожар и сл.); несналажење возача у новонасталој саобраћајној ситуацији; опасности својствене месту са кога саобраћајни полицајца регулише саобраћај (средина коловоза, отворени пут, кривина и сл.); недовољна обезбеђеност и видљивост полицајца, због недостатка одговарајуће опреме за услове у којима интервентно регулише (привремена саобраћајна сигнализација, додатна обележавајућа опрема и средства); смањени улови видљивости (ноћ, дан, магла и сл.), екстремни временски услови (врућина, хладноћа, атмосферски притисак); ризична стања коловоза (оштећења, поледица, снег, вода, клизав); недостатак и стање саобраћајне сигнализације (хоризонтална и вертикална); концентрација издувних гасова (угљен моноксид и чађ); густина саобраћаја и нехомогеност саобраћајних токова (мешовит саобраћај) и сл. У интервентном регулисању континуирано је присутна повећана опасност, а директно угрожавање живота, телесног и моралног интегритета припадника полиције, настаје у саобраћајним незгодама, проузрокованим грешкама возача.

Заустављање возила ради контроле полиција најчешће спроводи рутински прописним (у појединим ситуацијама непрописно) знацима и наредбама. Опасност по припадника полиције који зауставља возило проистиче из карактеристичних небезбедносних својстава возила у покрету, грешака возача којима је дат знак за заустављање, небезбедних реакција других возача у новонасталој ситуацији, наглих промена у кретању возила ради избегавања полицијске контроле и сл. Директно угрожавање живота и телесног интегритета, најчешће се догађа ударом возилом у припадника полиције, што се најчешће окарактерише као "погинуо или повређен у саобраћајној незгоди", а не као "живот изгубио или повређен на радном месту". У периоду 09.10.2001.-13.02.2002. године, три припадника полиције изгубила су живот приликом заустављања возила ради контроле. Услови који доприносе опасности обављања ове полицијске радње дати су у претходним описима.

У извршавању послова контроле саобраћаја, полиција приводи, задржава, лишава слободе лица или обавља друге службене радње који подразумевају одређене облике принуде. У спровођењу ових службених радњи поједина лица директно угрожавају припаднике полиције претњом напада, нападом и наношењем телесних повреда. У одбијању напада од себе и савлађивању активног отпора, полиција у контроли саобраћаја најчешће примењује физичку снагу, службену палицу и средства за везивање. О употреби средстава принуде у писаном облику подноси се извештај непосредном старешини са подацима о средству принуде, против кога је употребљено, разлогима и основу употребе и о другим чињеницама и околностима од значаја за оцену оправданости правилности. Због заштите слободе и права грађана, могућих прекорачења овлашћења и несразмерне употребе, врши се оцењивање оправданости употребе сваког средства принуде.

Изрицање и наплата новчане казне на лицу места за учињени прекршај, сачињавање писмена ради подношења захтева за покретање прекршајног поступка, легитимисање лица, преглед возила ствари и терета, вршење увиђаја саобраћајних

незгода, подвргавање возача алкотестирању; привођење на стручни преглед; вађење крви и урина; искључивање из саобраћаја возача због телесне или психичке неспособности да сигурно управљају возилом; искључивање из саобраћаја возача који не испуњавају приписане услове учешћа у саобраћају; искључивање из саобраћаја технички неисправних возила и возила која не испуњавају опште услове учешћа у саобраћају; уклањање непрописно паркираних возила, службене су радње које производе репресивна својства, односно принуду. Лица према којима се примењују наведене службене радње трпе одређене последице материјалне природе, као и ограничавања кретања. Последице службене радње лица различито доживљавају што утиче на њихово понашање и однос према поступајућим припадницима полиције. Угрожавање живота телесног и моралног интегритета припадника полиције проузроковано је насилничким понашањем потенцијално агресивних и опасних појединаца против којих се предузимају наведене службене радње.

Дакле, у својој суштини контрола саобраћаја обухвата примену полицијских овлашћења у откривању и спречавању непрописног и недозвољеног понашања, са циљем неометаног и сигурног одвијања саобраћаја, односно заштите од општих и конкретних угрожавања безбедности. Практично, контрола саобраћаја је одређена домаћајем прописаних полицијских овлашћења. Разуме се, у контроли саобраћаја, полиција обавља бројне послове предузимањем мера које нису забрањене, нити захтевају посебна овлашћења. Сам појам "мера" подразумева примену више овлашћења у складу са законом. Примена мера које задиру у право неког учесника у саобраћају, односно примена овлашћења са одређеним облицима принуде, најчешћи су повод конфликтних реакција, контролисаних појединаца и непосредног угрожавања личног, физичког и моралног интегритета полиције. Полицијска овлашћења не пружају увек могућност избора већ подразумевају дужност примене, што указује да је полиција овлашћена али и обавезна да интервенише при конкретном нарушавању безбедности у саобраћају, без обзира на ниво сопствене угрожености.

3. УГРОЖАВАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ У КОНТРОЛИ САОБРАЋАЈА -статистичка анализа-

Статистичком анализом су обухваћене последице угрожавања припадника полиције у контроли саобраћаја. Обрађена је учесталост и тежина последица насталих у: непосредном извршавању контроле саобраћаја (интервентном регулисању и заустављању возила ради контроле); саобраћајним незгодама у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима у редовној контроли саобраћаја; саобраћајним незгодама у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима у редовној контроли саобраћаја а незгоде су изазвали други учесници у саобраћају; саобраћајним незгодама које су изазвали припадници полиције у службеним возилима у редовној контроли саобраћаја; саобраћајним незгодама у којима су учествовала службена возила у потери и потрагама за одбеглим лицима и возилима. За случајеве смртних страдања полицајаца приликом заустављања возила извршена је и анализа поступања полицајаца у тим случајевима.

Такође, обрађени су подаци о ометању и спречавању полиције у контроли саобраћаја и наношењу телесних повреда приликом употребе средстава принуде ради савлађивања активног отпора и одбијања противправног напада.

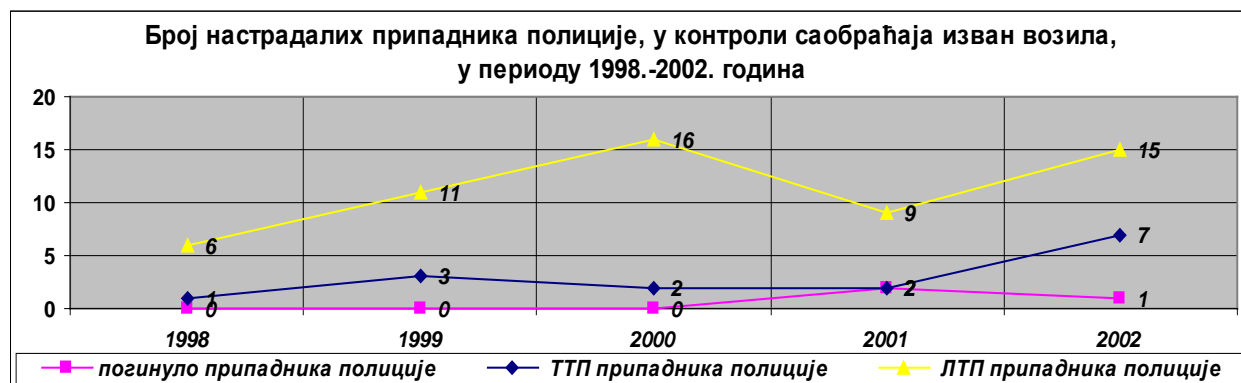
3.1. Број и последице страдања полицајаца у непосредном извршавању послова контроле и регулисања саобраћаја изван возила -интервентном регулисању и приликом заустављања возила ради контроле-

У периоду 1998. - 2002. година, при обављању послова интервентног регулисања саобраћаја, заустављања возила и предузимања службених радњи након застављања контролисаних возила живот су изгубила 3 униформисана припадника саобраћајне полиције, док је 15 задобило тешке телесне повреде и 57 лаке телесне

повреде. Ове три смртне последице настале су у три саобраћајне незгоде на путевима Нови Сад – Ветерник, Нови Пазар – Рибариће и Сомбор – Апатин у периоду од 09.10.2001. до 13.02.2002. године, у ноћним условима, приликом заустављања возила. У 2 случаја заустављани возачи су управљали возилом под дејством алкохола, а у једном случају нерегистрованим возилом. У првостепеном судском поступку изазивачи незгода у Новом Саду и Новом Пазару кажњени су казном затвора у трајању од по 4 године, док је изазивач незгоде у Сомбору кажњен казном затвора у трајању од 3 године.

Табела 1: Преглед броја и последице страдања полиције у непосредном извршавању послова контроле и регулисања саобраћаја изван возила -интервентном регулисању и приликом заустављања возила ради контроле, за период 1998.-2002. Године

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
погинуло припадника полиције	0	0	0	2	1	3
ТТП припадника полиције	1	3	2	2	7	15
ЛТП припадника полиције	6	11	16	9	15	57

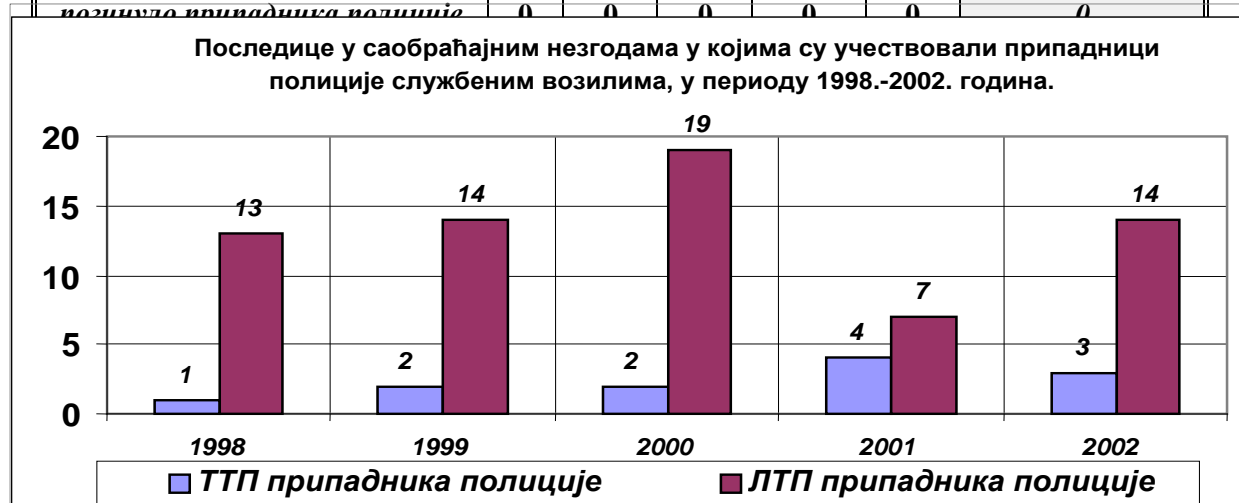

3.2. Број и последице саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима приликом контроле саобраћаја

Вршећи послове контроле саобраћаја у службеним возилима, припадници полиције учествовали су, у периоду 1998. - 2002. година, у 660 саобраћајних незгода. Као последица ових незгода 12 припадника полиције задобило је тешке телесне повреде, док је 67 задобило лаке телесне повреде. У 85% ових незгода возила полиције су била у покрету.

Табела 2: Преглед броја саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима у контроли саобраћаја, за период 1998.-2002. године и њихове последице

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
број С.Н.	120	157	120	116	148	660
погинуло припадника полиције	0	0	0	0	0	0

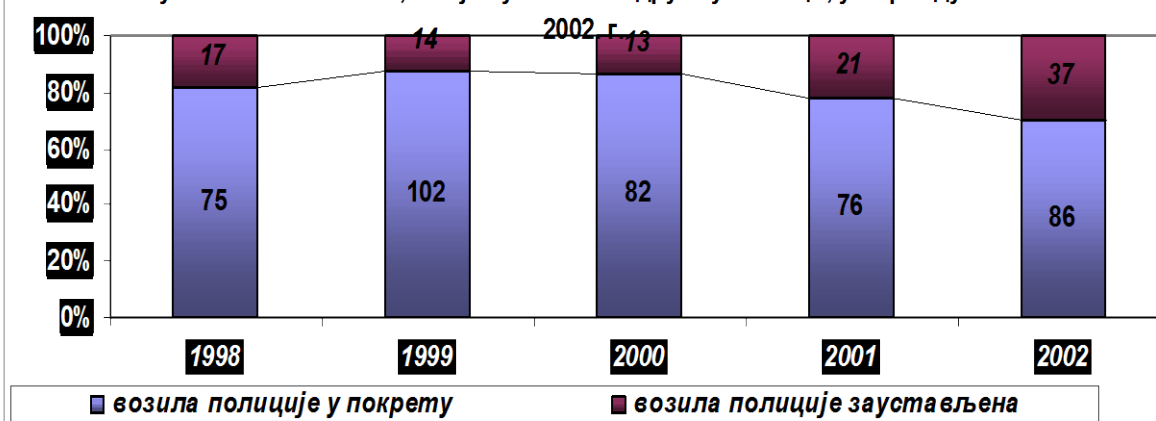
3.2.1. Број и последице саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима у контроли саобраћаја, а незгоде су изазвали други учесници у саобраћају

Од укупно 660 саобраћајних незгода у којима су, у наведеном периоду, учествовали припадници полиције, службеним возилима у 523 случаја (или у 79,2 %) саобраћајне незгоде су изазвали други учесници у саобраћају на путевима. У овим незгодама 9 припадника полиције задобило је тешке телесне повреде, док је 54 задобило лаке телесне повреде. У 80,5 % ових незгода возила полиције су била у покрету.

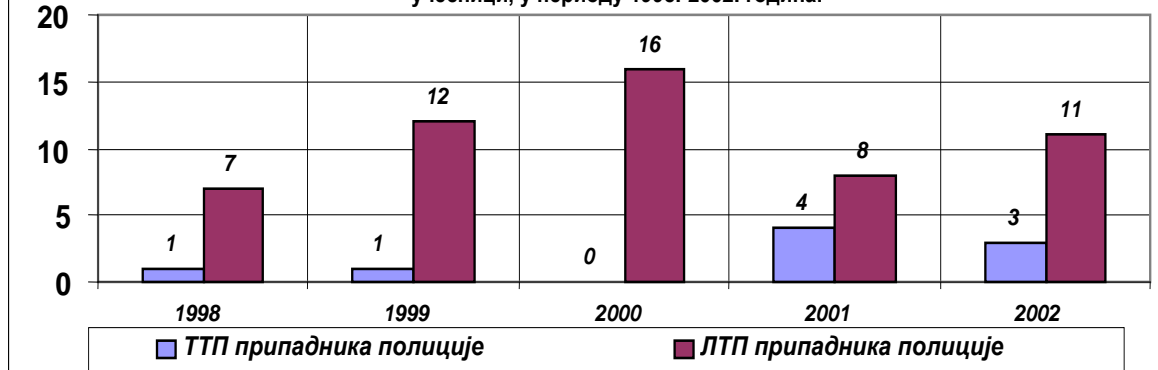
Табела 3: Преглед броја саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима у контроли саобраћаја, а које су изазвали други учесници, за период 1998.-2002. године и њихове последице

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
број С.Н.	92	116	95	97	123	523
погинуло припадника полиције	0	0	0	0	0	0
ТТП припадника полиције	1	1	0	4	3	9
ЛТП припадника полиције	7	12	16	8	11	54
возила полиције у покрету	75	102	82	76	86	421
возила полиције заустављена	17	14	13	21	37	102

Број саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције у службеним возилима, а које су изазвали други учесници, у периоду 1998.-

Последице саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције службеним возилима, а које су изазвали други учесници, у периоду 1998.-2002. година.

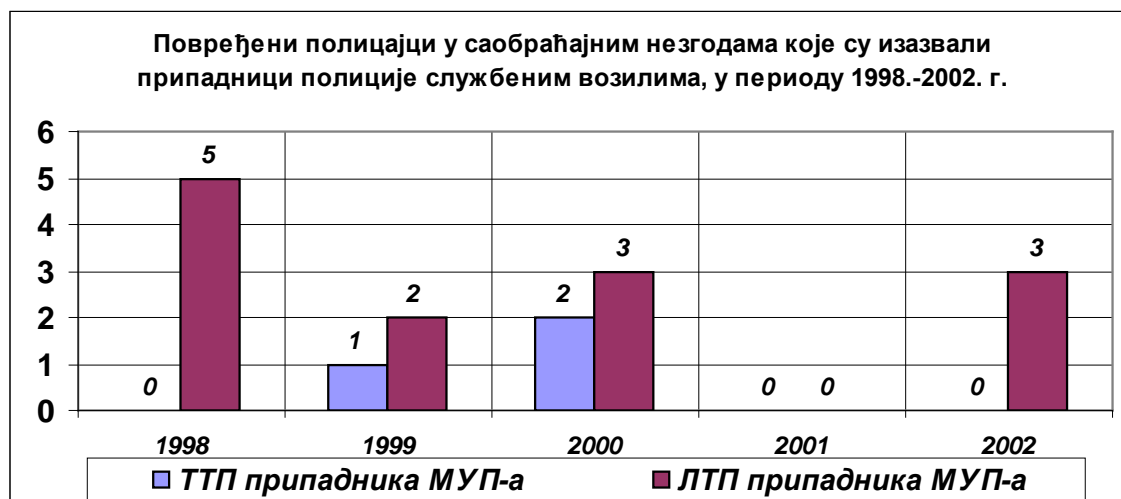

3.2.2. Број саобраћајних незгода које су изазвали припадници полиције службеним возилима у контроли саобраћаја

У наведеном периоду 137 саобраћајних незгода изазвали су припадници полиције, у којима су 3 полицајца задобила тешке и 13 лаке телесне повреде.

Табела 4: Преглед броја саобраћајних незгода које су изазвали припадници полиције службеним возилима у контроли саобраћаја, за период 1998.-2002. године

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
број саобраћајних незгода	28	41	25	19	25	137
ТТП припадника полиције						3
ЛТП припадника полиције						13

3.2.3. Број саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције службеним возилима у потерама и потрагама за одбеглим лицима и возилима

Вршећи послове контроле саобраћаја, припадници полиције учествовали су, у периоду 1998. - 2002. година, у 16 саобраћајних незгода које су се догодиле у потерама и

потрази за одбеглим возачима и возилима. Највећи број ових незгода, у наведеном периоду, догодио се у 2002. години.

Табела 5: Преглед броја саобраћајних незгода у којима су учествовали припадници полиције службеним возилима приликом потере за одбеглим лицима и возилима, у периоду 1998.-2002. година

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
број С.Н. у потерама и потрагама за одбеглим лицима и возилима	2	4	3	1	6	16

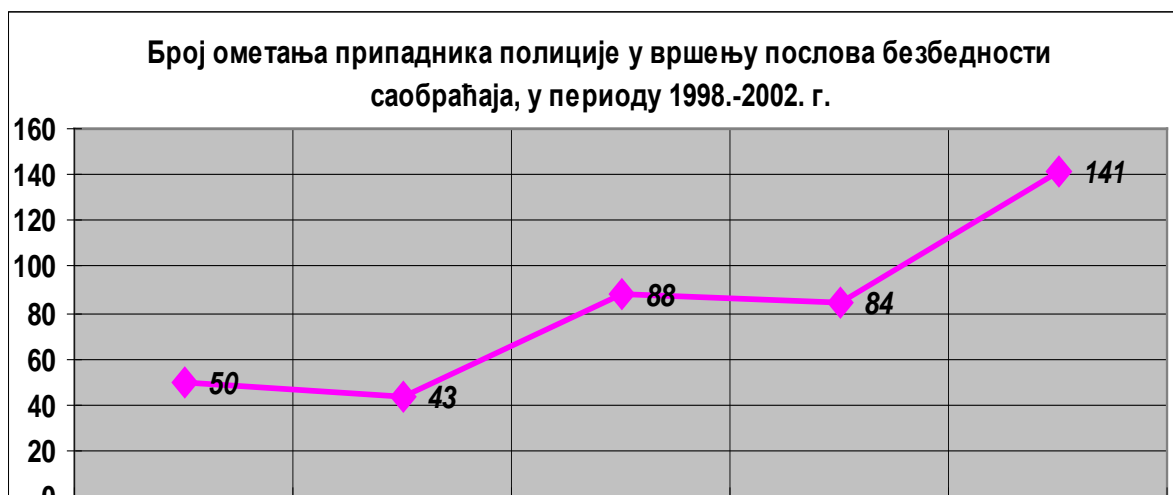

3.3. Ометање полиције у обављању контроле саобраћаја (члан 23 Закона о јавном реду и миру)

У обављању послова контроле саобраћаја, у периоду од 1998. до 2002. године, извршено је 406 случајева ометања припадника полиције у обављању службених задатака. Најчешћи облици ометања испољавани су вређањем личног достојанства, службеног интегритета и претњом физичке снаге, због предузетих службених радњи према учеснику у саобраћају. Број ометања се из године у годину повећава тако да је у 1998. години евидентирано 50 таквих случајева, а у 2002. години 141 случај.

Табела 6: Преглед броја ометања припадника полиције у обављању контроле саобраћаја, у периоду 1998.-2002. година

година	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
ЧЛАН 23 ЗЈРМ	50	43	88	84	141	406

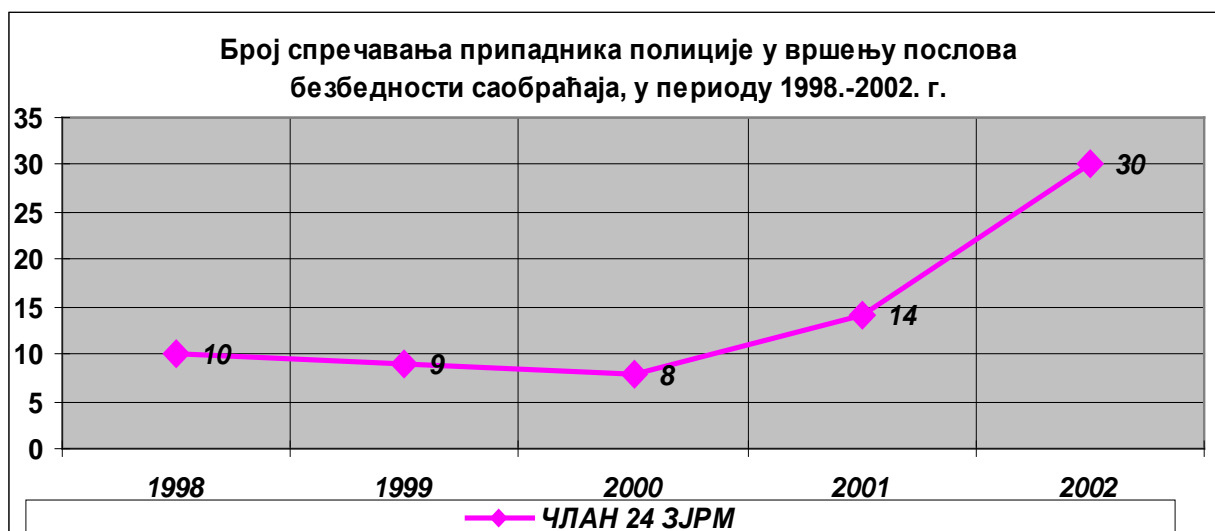

3.4. Спречавање полиције у обављању контроле саобраћаја (члан 24 Закона о јавном реду и миру)

У 71 случају извршено је спречавања припадника полиције у извршењу службених задатака у контроли саобраћаја. Најчешћи облици спречавања испољавани су физичким нападом на припадника полиције. Број спречавања полиције у обављању послова контроле саобраћаја се, такође, из године у годину повећава тако да је кумулативно гледано за 1998., 1999. и 2000. годину забележено мање таквих случајева (укупно 27), него само у 2002. (забележено укупно 30 случајева спречавања припадника полиције у обављању послова контроле саобраћаја).

Табела 7: Преглед броја спречавања припадника полиције у обављању контроле саобраћаја, у периоду 1998.-2002. година

година	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
ЧЛАН 24 ЗЈРМ	10	9	8	14	30	71

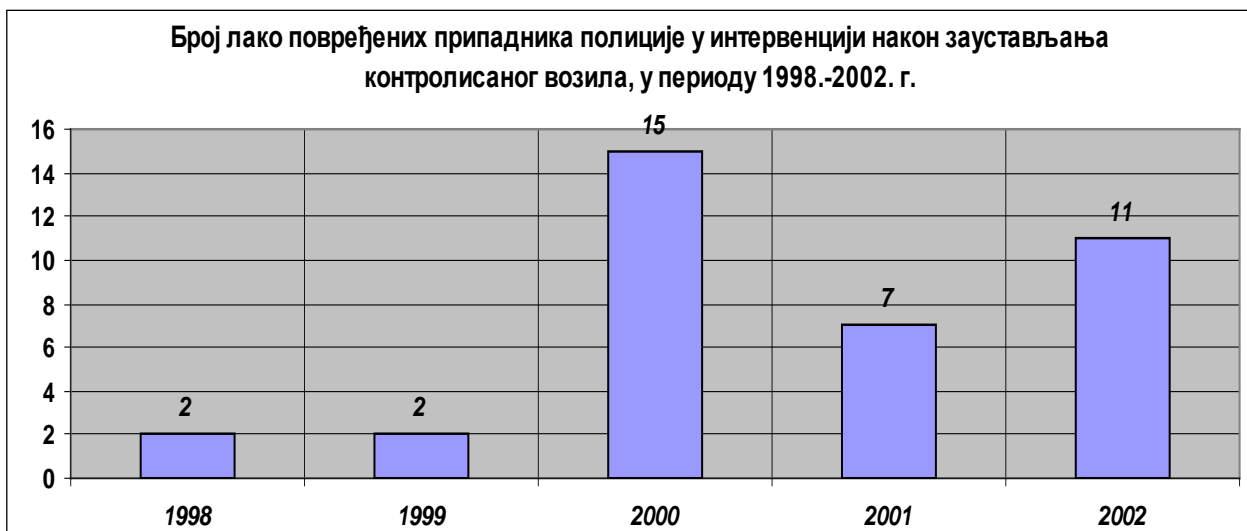

3.4.1. Последице спречавања полиције у обављању контроле саобраћаја

У контроли саобраћаја, у интервенцијама након заустављања возила, 37 припадника полиције задобило је лаке телесне повреде.

Табела 8: Преглед повређених припадника полиције у интервенцији након заустављања контролисаног возила, у периоду 1998.-2002. година

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
Број ЛТП припадника полиције по заустављању возила	2	2	15	7	11	37

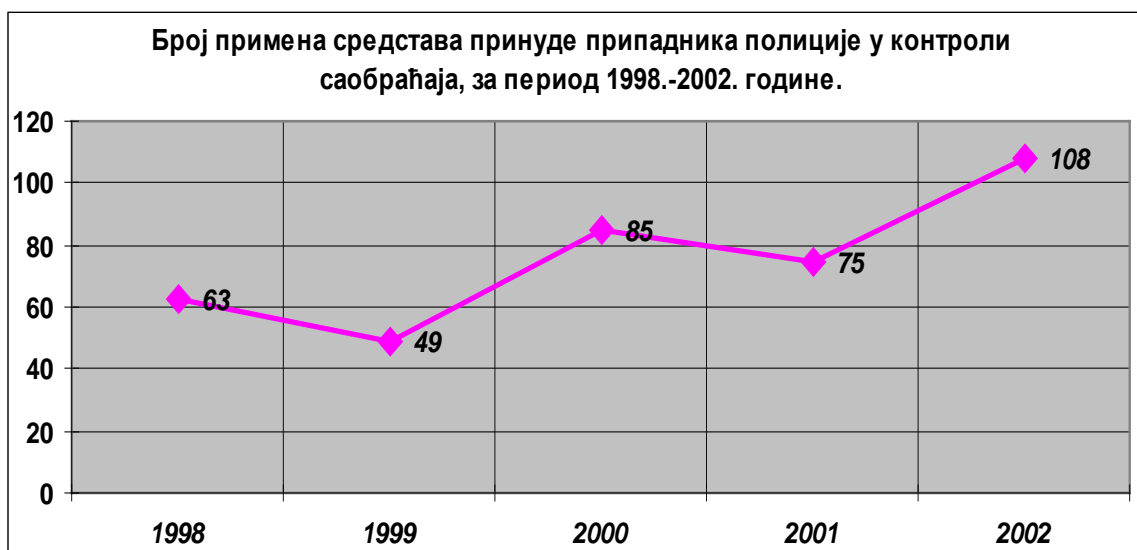

3.5. Примена средстава принуде ради савлађивања активног отпора и одбијања противправног напада, у контроли саобраћаја

Вршећи послове контроле саобраћаја припадници полиције су, у периоду од 1998. до 2002. године, у 380 случајева применили средства принуде, ради савлађивања активног отпора и одбијања противправног напада. У поступку провере утврђено је да је у 373 случаја примена средстава принуде била оправдана и правилно употребљена, док је у 7 случајева оцењено да нису испуњени услови за њихову примену. Најчешће примењивана средства принуде су физичка снага, употреба службене палице и средстава за везивање.

Табела 9: Преглед броја примена средстава принуде припадника полиције у контроли саобраћаја, у периоду 1998.-2002. година

ГОДИНА	1998	1999	2000	2001	2002	УКУПНО 98-02.
Број примена средстава принуде	63	49	85	75	108	380
оправдано	61	47	84	74	107	373
неоправдано	2	2	1	1	1	7

4. СМРТНА СТРАДАЊА ПОЛИЦАЈАЦА У КОНТОЛИ САОБРАЋАЈА -студија случаја-

Анализа поступања полицајаца погинулих приликом вршења послова контроле саобраћаја од великог је значаја за дефинисање процедура код безбедног поступања полицаје у контроли саобраћаја. Овде су од посебног значаја било какви пропусти, односно техничке могућности полицајца за избегавање незгоде односно смањивање њених последица. Из тог разлога ова анализа неће бити концентрисана на анализу пропуста возача–узрочника незгоде јер разна неправилна поступања возача полицајац има разлога да претпоставља, упркос њиховој обавези да поступају према знацима које дају овлашћена службена лица, и да своје поступање прилагођава могућим ризичним ситуацијама а у циљу избегавања последица у виду саобраћајне незгоде ради личне заштите и заштите учесника у саобраћају.

Анализа је вршена на основу доступне судске документације, односно у свим случајевима пресуде надлежног суда, у две ситуације Записника о увиђају и у једној и саобраћајно-техничког вештачења спроведног у редовном судском поступку.

У незгоди која се догодила 09.10.2001 године на путу Косовска Митровица–Рожаје, на раскрсници у Рибарићима, смртно је страдао саобраћајни полицајац СУП-а Нови Пазар. Незгода се догодила ноћ у 2 24,5 сати, у неосветљеној р-кр-ници. Настрадали полицајац је у време незгоде вршио заустављање возила “АУДИ 100” које је у раскрсници вршило скретање удесно и чији је возач био под утицајем алкохола од 1 гр/кг. Приликом заустављања возила настрадали полицајац се налазио на средишњем острву у раскрсници, на коме се налазило и патролно возило, и возило је заустављао давањем одговарајућег знака СТОП таблицом. У судском поступку изведени су докази да је настрадали полицајац вршио правилно заустављање возила. Такође, у пресуди окружног суда у новом Пазару наводи се да је возач Аудија вршио скретање у раскрсници брзином од најмање 48,9 км/ч, која у односу на безбедну брзину од највише 30 км/ч није била прилагођена те је изгубивши контролу скренуо са коловозне траке и ударио настрадалог полицајца, односно Ауди је ударио у ивичњак од кога се одбио и тако доспео на средишње острво и контактирао полицајца. Возач Аудија наводи да није уопште приметио Полицајца пре судара и да је након судара видео да полицајац нема нарукаве.

За ову незгоду нема више информација из доступне документације. Доступна документација не пружа довољно информација да се изврши детаљна анализа евентуалних пропуста настрадалог полицајца у поступању код заустављања возила. Из постојећег се може закључити да настрадали полицајац није имао разлога да претпостави промену путање кретања Аудија и његово доспевање на средишње острво. У доступној документацији нема елемената на основу којих би могло да се тврди да би незгода била избегнута или би последице биле мање да је полицајац носио беле нарукаве.

У незгоди која се догодила 02.12.2001 године у Ветернику, ул. Новосадски Пут (магистрални пут Нови Сад–Бачка Паланка), смртно је страдао саобраћајни Полицајац СУП-а Нови Сад. Незгода се догодила ноћу, у 00,50 сати, на правој деоници пута, у зони бензинске пумпе са добрим уличним осветљењем. Настрадали полицајац је у време незгоде вршио заустављање возила “ФИАТ Крома” које је наводно вршило претицање теретног возила на делу пута са пуном средишњом линијом и чији је возач био под утицајем алкохола од 2,15 гр/кг. Фиат се кретао брзином од 80 км/ч на делу пута где је брзина ограничена на 60 км/ч. У судском поступку утврђено је да се полицајац у тренутку судара налазио на левој коловозној траци, од средишње линије на 1,3 м, у положају који је одговарао кретању ка левој ивици коловоза. Приликом заустављања возила настрадали полицајац користио је СТОП таблицу са сопственим извором светлости. Возач Фиата пре судара своје возило није кочио и настрадалог полицајца је контактирао предњим левим делом возила. Возач Фиата наводи да је црвено светло видео на пар десетина метара а потом и настрадалог полицајца.

Из постојећег се може закључити да се настрадали полицајац приликом заустављања возила налазио на коловозу, и да је до судара доспео на леву коловозну траку, на 1,3 м од средишње линије. На основу наведеног може да се закључи да је

настрадали полицајац имао разлога да приликом заустављања возила то чини са позиције уз десну ивицу коловоза и по потреби се са њега склања да би избегао судар са возилом. Пут кочења возила Фиат реоговањем форсираним кочењем његовог возача за брзину којом се кретао износи 353 м. Значи да би настрадали полицајац имао потребу да, када примети да заустављано возило не смањује брзину ни на око 35 м од места са кога је вршио заустављање, практично “бежи” са коловоза и до доласка возила до његове позиције имао би техничку могућност да нормалним трчањем пређе пут од 78 м. Ово трчање се врши као гравитациону могућност јер полицајац који врши заустављање возила у редовној контроли саобраћаја не треба да очекује да возач заустављаног возила своје возило зауставља форсираним кочењем већ прикочивањем па би имао разлога да се са коловоза склања када примети да возило не смањује брзину са знатно веће удаљености од 35 м. Настрадали полицајац наведену техничку могућност за избегавање судара није искористио.

У незгоди која се догодила 13.02.2002 године на путу Р-101, Сомбор–Апатин, у зони раскрснице ка Купусини, смртно је страдао саобраћајни полицајац ОУП-а Апатин. Незгода се догодила ноћу, у 00,30 сати, на правој деоници пута без осветљења. Настрадали полицајац је непосредно пре незгоде СТОП таблицом са сопственим извором светлости вршио заустављање возила ОПЕЛ Вектра које се кретало брзином од око 120 км/ч. У судском поступку утврђено је да се полицајац у тренутку судара налазио на 1 до 2,8 м од десне ивице коловоза у положају који одговара кретању ка средини коловоза односно да је ушао у путању кретања Опела. Возач Опела пре судара своје возило није кочио већ је ради избегавања судара са настрадалим полицајцем, кога је видео на око 30 м, скретао улево. Возач наводи да настрадали полицајац није имао беле нарукаве.

Из наведеног проистиче да је настрадали полицајац приликом заустављања возила био у кретању од десне ка левој ивици коловоза. При форсираном кочењу пут кочења Опела при брзини од 120 км/ч износи око 114 м. Настрадали полицајац је имао разлога да се са коловоза склања када је Опел од њега био удаљен најмање 114 м и до долазака Опела до места са кога је он вршио заустављање имао би техничку могућност да нормалним трчањем пређе пут од око 116 м, па би да је тако поступио судар био избегнут. И у овом случају полицајац је имао разлога да почне склањање са коловоза са растојања знатно већег од 114 м. Уместо тога он се кретао ка путањи наилазећег Опела са намером да за возача Опела буде видљив, на коловозу.

На основу анализе 3 појединачна случајева страдања полицајца приликом заустављања возила у контроли саобраћаја проистиче да је у једном случају полицајац поступао правилно (изузев евентуалног недостатка белих нарукава) и да није имао техничке могућности да судар са заустављаним возилом избегне, док су у 2 случаја полицајци, теоретски, имали техничку могућност да склањањем са коловоза незгоду избегну.

4. ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Садржај полицијских услуга у контроли саобраћаја усмерен је пре свега на: заштиту грађана и материјалних вредности у саобраћају спречавањем, откривањем и обрадом саобраћајних прекршаја и незгода; спречавање и откривање других облика криминала и повећање ефикасности коришћења путева обезбеђивањем и побољшањем протока саобраћаја. Дакле, успешност рада у контроли саобраћаја треба да се одрази на остваривању безбедности и то: заустављањем пораста броја тежих саобраћајних незгода, на дужи период; смањењем стопе тежих незгода, постепено; сразмерно мањом угроженошћу учесника - посматрајући број страдалих (погинулих и повређених) у односу на мобилност моторног саобраћаја (за остварене возило-километре); смањењу учесталости и дужине трајања успоравања и застоја у саобраћају, сразмерно порасту капацитета и техничке опремљености саобраћајница. Успешност у делу примене прописа посебно треба да се одрази на: активности по прекршајима и према прописима којима се спречавају и више заступљене код тежих угржавања

безбедности; примени изрицања казни у оптималном односу према појавама угрожавања безбедности; устаљеној примени посебних мера безбедности у односу на возаче и возила. Успешност у спречавању и откривању криминалитета у саобраћају, треба да се одрази на оперативну - тактичке радње примерене појавним облицима. Исказане амбиције захтевају организационе и функционалне промене засноване на начелима ² владавине права, хуманости, законитости, службености, моралности, сталности, коректности и културног односа и заштите безбедности, уз примену најсавременијих технологија али и побољшање полицијског статуса као суштинског елемента остваривања ефективне саобраћајно - полицијске функције. За полицијски статус веома је значајан аспект безбедности (сигурности) вршења контроле саобраћаја, односно елиминасање или довођење у прихватљиве оквире непосредног угрожавања живота, телесног и моралног интегритета.

Полазећи од чињенице да су опште и конкретне, директне и индиректне опасности својствене полицијској професији чешће истраживане, у овом раду сагледане су специфичности угрожавања припадника полиције у контроли саобраћаја. У том смислу практично сагледавање садржаја, начина рада и испољавања опасности и последица угрожавања полиције, треба да допринесе дефинисању проблема, актуелизацији и пројектовању ефективније заштите у обављању послова контроле саобраћаја. Овакво конципиран предмет и циљ истраживања захтевао је дескриптивне анализе одређених садржаја и статистичку и аналитичку обраду показатеља испољеног угрожавања. Посебно треба нагласити да су коначан избор и редослед питања која су анализирана и обрађена, у основи зависила од расположивих података.

Основни проблем, а што даје специфичан значај овом раду, је чињеница да ауторима нису били доступни целовити монографски радови из ове области (студије, монографије, докторске дисертације или магистарске тезе) нити аутори имају сазнања да су рађена садржајнија истраживања опасности полицијске делатности у контроли саобраћаја у нашим условима. Немогућност коришћења компаративних анализа из наше и стране праксе, определило је ауторе да закључно разматрање дају као оквир за будућа истраживања овог проблема и пројектовање заштите полиције у контроли саобраћаја.

Полазећи од наведених чињеница, а имајући у виду да је предмет истраживања веома сложен и разноврстан, реално је очекивање различитих нивоа стручне спознаје - од нивоа дескрипције до нивоа објашњења.

Имајући у виду чињеницу да директну опасност по живот, телесни и морални интегритет припадника полиције уоквирује садржина и суштина полицијске контроле саобраћаја, у првом делу рада указано је на испољене опасности у друмском саобраћају, а затим на садржај, начин и услове обављања контроле саобраћаја, изворе и облике опасности.

Уз објективне и субјективне ризике учешћа у саобраћају, полиција је изложена додатним опасностима због обављања веома сложених, разноврсних, обимних, најчешће ургентних и неодложних задатака, који се обављају непрекидно у свим саобраћајним, временским и метеоролошким условима.

Чињеница, да су за последњих 5 година у саобраћајним незгодама изван возила погинула 3 и повређена 72 припадника полиције у контроли саобраћаја, док је у саобраћајним незгодама при обављању контроле саобраћаја из возила повређено 79 припадника полиције, дефинише проблем угрожености живота и телесног интегритета припадника полиције. Посебно забрињавају подаци да су припадници полиције у обављању контроле саобраћаја, у истом периоду изазвали 137 саобраћајних незгода. Ове чињенице упућују на потребу сагледавања сваког појединачног догађања и истраживања узрока и услова под којим се најчешће догађају саобраћајне незгоде, посебно оне које су изазвали припадници полиције.

² Др. К. Липовац и Мр Б. Милинић: *Однос саобраћајне полиције и јавности у безбедности саобраћаја*, *Безбедност* 3/02, стр. 460.

Не располаже се подацима о угрожавању полиције без последица у виду телесне повреде. Фрагментално сагледавање насталих последица, давање решења на основу тих сагледавања очигледно није довољно без студиозних истраживања, теоријских и научних уобличавања и имплементације мера ефектније заштите полиције у контроли саобраћаја.

Припадници полиције у интервентном регулисању, најчешће су изложени опасности због грешака возача, непоступања по датом знаку и карактеристичних својстава возила. Саобраћајно - техничке карактеристике и опремљеност пута такође су извор опасности. Физичка повређивања најчешће се догађају при регулисању и усмеравању саобраћаја на отвореним путевима (обезбеђење места саобраћајне незгоде, одрони на путу или друга догађања) у условима смањене видљивости и атмосферских падавина. За смањење ризика при интервентном регулисању саобраћаја, веома је значајан избор места са кога се врши регулисање, обученост и вештина регулисања, физичка издржљивост, психичка стабилност и концентрација полицајца, припремљеност возача за поступање по датим знацима, као и геометријске карактеристике пута, стање коловоза и саобраћајне сигнализације.

Заустављање возила ради санкционисања прекршаја или контроле возила, возача и путника припадници полиције најчешће обављају рутински. Опасност оваквог начина поступања најчешће уоквирују карактеристична небезбедносна својства возила у покрету, брзина кретања, нагло заустављање, стање коловоза и саобраћајне сигнализације, психофизичко стање, избегавање контроле, друге грешке возача и сл. Последице угрожавања потврђује чињеница да су 3 припадника саобраћајне полиције погинула од удара возила при заустављању ради контроле. За смањење ризика приликом заустављања возила, веома је значајна обученост, вештина и благовремено давање прописаног знака за заустављање, избор места са кога се врши заустављање и места где ће се возило зауставити уз вођење рачуна о сопственој безбедности и предвиђању понашања других. Учиниоци прекршаја према којима се примењују саобраћајно - полицијска овлашћења, трпе, за њих, непријатне последице (материјалне због плаћања казне, немогућност управљања возилом, немогућност коришћења возила, ограничења слободе и кретања и сл) што утиче на различите реакције према оном ко примењује овлашћења.

Објективне последице, лица према којима су примењивана овлашћења, односно службене радње, различито доживљавају што утиче на њихово понашање и однос према припаднику полиције. Могућа реакција је агресивно и насилничко понашање. У посматраном периоду агресивних и насилничких понашања евидентирано је 477, у којима је 37 припадника полиције задобило лаке телесне повреде, док су због одбијања напада од себе припадници полиције у 380 случајева применили средства принуде, од којих 373 оправдано и 7 неоправдано.

Испољене опасности у контроли саобраћаја, по живот, телесни и морални интегритет припадника полиције и настале последице су појаве и догађаји који завређују посебну и појачану пажњу, пре свега због полицијског статуса као суштинске претпоставке за професионално извршавање задатака. Наиме, полицијски задаци су успешно извршени ако су последице опасности, приликом њиховог обављања, минимизирани или искључени. Учесници у саобраћају од припадника полиције, реално очекују законито, службено, одговорно, брзо и ефикасно извршавање задатака уз поштовање умешности, тактичности, пристојности, културног и коректног односа.

Истраживање наглашава потребу:

- правилног и безбедног избора места заустављања возила ради контроле;
- правилног избора метода заустављања и контроле саобраћаја;
- набавке неопходне опреме, посебно за рад у ноћним условима и условима смањене видљивости;
- подизања субјективног, а смањивања објективног ризика страдања полиције;
- стручне обуке, веће психо-физичке способности и концентрације ради реалне процене обележја саобраћаја;

- опремања за уочавање и индентификовање возила у прекршају;
- изградње односа поверења грађана и полиције;
- појединачног и систематичног сагледавања узрока и последица страдања припадника полиције у контроли саобраћаја;
- ефикасније правне и социјалне заштите настрадалих припадника полиције.

Истраживање је компатибилно са одређењима документа полицијске реформе.

ЛИТЕРАТУРА

1. БОШКОВИЋ, М.: Криминалистичка методика I, друго измењено и допуњено издање, Полицијска Академија, Београд, 1998.
2. ВАСИЉЕВИЋ, Д.: Кривична дела којим се угрожава и ремети јавни ред и мир, ометање овлашћеног службеног лица у обављању послова безбедности или одржања јавног реда и мира, Безбедност, број 4/93..
3. ДРАШКОВИЋ, Д.: Основи методологије истраживања безбедностних појава, ВШУП, Београд, 1982.
4. МИЛЕТИЋ, С.: Полицијско право, II књига, Полицијска Академија, Београд, 2000.
5. МИЛЕТИЋ, Б.: Контрола и регулисање саобраћаја, ВШУП, Београд, 1999.
6. НЕШИЋ, Љ.: Заштита овлашћених службених лица Министарства унутрашњих послова у нашем кривичном законодавству, Безбедност, број 2/1992.
7. СТЕФАНОВИЋ, О.: Руковођење у полицији, друго измењено и допуњено издање, Полицијска Академија, Београд, 2003.
8. ПАНТАЗИЈЕВИЋ, С.: Безбедност саобраћаја, Полицијска Академија, Београд, 2000.
9. ПАНТАЗИЈЕВИЋ, С.: Приступ обликовању модела управљања полицијом на пословима безбедности саобраћаја, Безбедност, број 1/02.
10. СТАЈИЋ, Љ.: Основи безбедности, Полицијска Академија, Београд, 2003.
11. ЛИПОВАЦ, К., МИЛИНИЋ, Б.: Однос саобраћајне полиције и јавности у безбедности саобраћаја, Безбедност, број 3/02.
12. МИЛОШЕВИЋ, М., МИТРОВИЋ, Г., НИКОЛИЋ, Б.: Истраживачки пројекат: Кривично правна, прекршајно правна и друга заштита полицајаца, ВШУП, Београд, 1998.
13. ВУЈОВИЋ, Д., КРИВОКАПИЋ, В., СИМИЋ, И., БОГИЋ, М., ИЛИЋ, Г.: Истраживачки пројекат: Мере кривичног, прекршајног и другог прогона полицајаца у случајевима злоупотребе, прекорачења овлашћења, дисциплинских и других престапа, ВШУП, Београд, 1998.
14. Документ визије за реформу Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Министарство унутрашњих послова и Дански центар за људска права, Београд, 2003.

THE DANGEROUS OF POLICE SERVICES IN TRAFFIC CONTROLE ACTIVITIES

Abstract: The dynamics of traffic improvement according to quantity, technical and technological characteristics of vechiles and road network complicates traffic security. The police is willing to adapt its function to the requests of the changes within security conditions in traffic to developing better life control and material values. During the traffic police organization development the problem of police security, while carrying out traffic control,

has not been fully viewed and solved. This was the main cause for the fundamental research of the problem.

The study emphasizes the contents of police job in traffic control its scope, structure and consequences on human life, physical and moral integrity of police officers, considering and analyzing on the job death course of the same.

The reserch data leads to s conclussion for solving the problem of police security in traffic control.

The researsh results indicate job risks in traffic control and emphasize the opinion concerning objective risks, in police accidents while increasing the damage of personal risks. According to the research results, the problem should be broadly discussed and priority measures of life security should be layed down, in order to increase the physical and moral integrity of police officers which is compatible to the defimition of police reform.

Key words: Police security, traffic control.

Др Крсто ЛИПОВАЦ¹, Виша школа унутрашњих послова
Павле КОВАЧЕВИЋ², МУП Републике Србије, Управа саобраћајне
полиције
Стојадин ЈОВАНОВИЋ³, МУП Републике Србије, Управа саобраћајне
полиције

ПРАВНИ ОСНОВИ УРЕЂЕЊА МАТЕРИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА НА ПУТЕВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Резиме: Аутори су сажето приказали услове настанка, међународне и уставне оквири актуелног нормативног регулесања безбедности саобраћаја у Србији, приказали структуру прописа на четири нивоа (савезни, републички, локални и ниво установа и предузећа), као и оквирни садржај два најзначајнија закона: Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима СФРЈ и Закона о безбедности саобраћаја на путевима СРС.

После сагледавања постојећих оквира за доношење новог Закона, аутори су разрадили и предложили савремени концепт са структуром новог Закона о безбедности саобраћаја на путевима Србије који би требало да допринесе унапређењу безбедности саобраћаја у најважнијим сегментима.

Кључне речи: Безбедност саобраћаја, прописи, закон, структура прописа, правне основе, концепт новог закона.

1. УВОД

Седамдесетих година прошлог века била је доминантна политичка воља да се савезна држава децентрализује и што већи број важних атрибута државности и власти пренесе на ниво република и покрајина. Оваква

¹ др Крсто ЛИПОВАЦ, дипл. инж. саоб. ванр. професор на Саобраћајном факултету (Војводе Степе 305, Београд) и професор у Вишој школи унутрашњих послова (Цара Душана 196, Земун), ЕMail: LKrlc@EUnet.yu

² пук. Павле Ковачевић, дипл. правник, нач. Одељења за безбедност саобраћаја у УСП, МУП Републике Србије, Кнеза Милоша 103, 11000 Београд.

³ пук. Стојадин Јовановић, дипл. правник, нач. Управе саобраћајне полиције, МУП Републике Србије, Кнеза Милоша 103, 11000 Београд.

политичка воља је прегочена у одредбе Устава СФРЈ и Устава тадашњих република и покрајина (1974. године).

У складу са оваквим политичким опредељењем, у савезном Уставу СФРЈ, из 1974. одређено је и како ће се уредити област безбедности саобраћаја. Предвиђено је да ће се на савезном нивоу уредити безбедност ваздушне пловидбе и ОСНОВЕ безбедности саобраћаја на путевима, а да ће републике и покрајине уредити безбедност саобраћаја на путевима. Полазећи од оваквог опредељења, Скупштина СФРЈ је донела Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима, а Савезно извршно веће (савезна влада) и други савезни органи донели су пратеће прописе. Тако је савезна држава нормативно уредила ОСНОВЕ безбедности саобраћаја на путевима. Основе безбедности саобраћаја на путевима првенствено су обухватиле све преузете међународне обавезе СФРЈ у овој области, као и материју која није била дељива. Ипак, стручни захтеви безбедности саобраћаја су условили да се на савезном нивоу неке важне области уреде веома детаљно, па чак и у потпуности (правила саобраћаја, саобраћајни знакови и сл.). Зато се нормативни акти на савезном нивоу сматрају најзначајнијим нормативним актима у безбедности саобраћаја. На савезном нивоу донети су и други важни закони, као на пример: Закон о превозу опасних материја, Закон о превозу у међународном друмском саобраћају, Закон о стандардизацији, Закон о мерилима и мерним јединицама.

Републике и покрајине су, у складу са савезним Законом, савезним Уставом и својим уставима, употпуниле нормативно уређење безбедности саобраћаја на путевима. У том смислу све републичке и две покрајинске скупштине и други органи донели су Законе о безбедности саобраћаја на путевима и пратеће прописе. Такође су донеле и друге значајне законе, као на пример: Закон о путевима, Закон о превозу у друмском саобраћају, Закон о саобраћајној инспекцији, Закон о уговорима о превозу у друмском саобраћају и тд.

Република Србија је у склопу уставних промена из 1990. године, ставила ван снаге Законе о безбедности саобраћаја које су донеле покрајине Војводина и Косово и Метохија. Од 1993.г, на целој територији Републике Србије примењује се Закон о безбедности саобраћаја на путевима РС.

Устав СРЈ из 1992. године је предвидео да се безбедност саобраћаја у целини уреди на савезном нивоу. Наиме, чланом 77 (став 1, тач. 5) предвиђено је да ће СРЈ, преко својих органа доносити и извршавати

савезне законе у области безбедности у свим врстама саобраћаја⁴. Без обзира на неколико уставних закона који су одређивали рокове за имплементацију, овакво решење није никада заживело у пракси.

Према Уставној повељи, од 04.02.2003. године, уређивање материје безбедности саобраћаја на путевима у целини припада републикама чланицама Државне заједнице Србије и Црне Горе.

Дакле, наша земља је, у посматраном периоду, прошла корз три врло различите концепције уређивања безбедности саобраћаја на путевима:

према првој концепцији поделе надлежности, ОСНОВЕ безбедности саобраћаја на путевима уређивала је савезна држава, а републике чланице су уређивале "безбедност саобраћаја", друга концепција је подразумевала потпуно развлашћивање република и пребацивање свих надлежности на савезну државу и последња концепција не препознаје никакве надлежности Државне заједнице у безбедности саобраћаја, већ ову област, у потпуности, препушта државама чланицама (Србији и Црној Гори).

Међутим, до данашњих дана, нису доношени нови прописи, како на савеном тако и на републичком нивоу, тако да сада важе закони и подзаконски акти, који су донети сагласно Уставу СФРЈ из 1974. године. Ови прописи су више пута мењани и допуњавани. Међутим, никад нису ситематски преписитивани и прилагођавани променама у друштву и новим правним амбијентом. У међувремену су се десиле веома крупне друштвено-економске промене и сворено потпуно другачије правно окружење. Ово значајно утиче на све сегменте безбедности саобраћаја на путевима, што све више отежава примену прописа и усложњава стање безбедности саобраћаја на путевима.

2. ПРАВНЕ ОСНОВЕ БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА НА ПУТЕВИМА

Данас, основу нормативног система материје безбедности саобраћаја на путевима у Републици Србији чине: Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима СФРЈ и Закон о безбедности саобраћаја на

⁴ "... СРЈ, преко својих органа, утврђује политику, доноси и извршава савезне законе, друге прописе и опште акте, обезбеђује уставно-судску и судску заштиту у областима, односно питањима: 5) безбедности у свим врстама саобраћаја; "... (Устав СРЈ, чл. 77).

путевима СРС. Овим законима уређени су основни институти заштите безбедности саобраћаја на путевима, при чему су уређена и одређена питања која су, као обавезе, преузети закљученим међународним конвенцијама и другим међународним актима које је наша земља потписала.

Материјалне одредбе Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима (из 1974. године), више пута су значајно мењане и допуњаване, а посебно 1988. када је урађен пречишћен текст Закона. Зато се, у пракси, сматра да је данас на снази " *Закон из 1988. године*". У каснијем периоду су вршене измене висине износа новчаних казни и друге мање значајне измене. Републички Закон о безбедности саобраћаја на путевима донет је 1982. године и, до данас, није битно мењан. Са друге стране, у окружењу су се десиле битне промене (уместо ОУР уведена предузећа, нестале су самоуправне интересне заједнице, трансформисале су се друштвено политичке организације у политичке партије, системски су измењени механизми друштвене контроле, приватизација и равноправан третман свих видова својине и сл.), које су имале утицаја на стање система заштите безбедности саобраћаја на путевима, нарочито у области обуке возача, техничких прегледа возила, унутрашње контролу безбедности саобраћаја и тд.

На основу овлашћења из ових закона донети су многобројни подзаконски акти на савезном и републичком нивоу.

Локална самоуправа (градови и општине) су, својим одлукама заокружили систем правних норми у области безбедности саобраћаја. Посебно су, на локалном нивоу, уредили режим саобраћаја, техничко регулисање безбедности саобраћаја, одржавање улица и локалних путева и друге важне комуналне послове (паркирање, уређење површина, рекламе на улицама и сл.).

Предузећа и установе су, у оквиру својих надлежности и у складу са својим пословним и другим интересима, уредили поједине сегменте безбедности саобраћаја. Посебно су значајни нормативни акти предузећа која се баве обуком возача и полагањем возачког испита, превозом, одржавањем путева и техничким прегледима возила. Мада већина њихових " *интерних*" аката третира проблематику која је од значаја за безбедност саобраћаја, посебно место заузима Правилник о унутрашњој контроли безбедности саобраћаја у овим предузећима.

3. СТРУКТУРА И САДРЖИНА ПРАВНИХ АКТА

Структурало - садржински савезни и републички закон уређују сва битна питања у вези услова и обавеза које имају поједини субјекти и учесници у саобраћају на путевима. Наиме, гледајући јединствено, оба ова закона, су нормативно дефинисала и уредила, заокружен систем заштите безбедности саобраћаја на путевима. Тај систем се састоји од следећих института или целина:

правила саобраћаја и друге регулационе мере са становишта безбедности и проточности и, с тим у вези, права и обавезе појединих субјеката;
основни услови за безбедно и несметано учешће у саобраћају у односу на пут, возача и возило и
мере и санкције ради обезбеђивања утврђеног система заштите безбедности саобраћаја на путевима.

Ово је обликовано у 11 поглавља савезног ЗоОБС-а⁵ и 12 поглавља републичког ЗоБС-а⁶. На савезном нивоу су уређене основе безбедности саобраћаја, односно све основне одредбе у вези безбедности саобраћаја. Републике су заокружиле и конкретизовале ове одредбе, уредице начин реализације, овлашћења, организацију старања о безбедности саобраћаја, контролу и надзор над поштовањем и спровођењем прописа.

У оквиру проблематике регулисања саобраћаја обухваћена су питања која се односе на правила саобраћаја, превозење лица, саобраћај у посебним ситуацијама (саобраћајне незгоде, спортске и друге приредбе на путу, пробне вожње), саобраћајне знакове, техничко регулисање саобраћаја и давање знакова од стране овлашћених лица.

Што се тиче путева треба имати у виду да Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима третира само она питања која су од значаја за безбедност саобраћаја на јавним путевима, док остала питања препушта регулисњу републичком Закону о путевима.

⁵ (1) основне одредбе, (2) путеви, (3) правила саобраћаја, (4) саобраћајни знакови, (5) дужности у случају саобраћајне незгоде, (6) возачи, (7) возила, (8) посебне мере безбедности, (9) казнене одредбе, (10) овлашћења за доношење прописа за извршење овог закона, (11) прелазне и завршне одредбе.

⁶ (1) уводне одредбе, (2) Саобраћај, (3) Дужности у случају саобраћајне незгоде, (4) Возачи, (5) Возила, (6) Саобраћајно-техничке мере, (7) Посебне мере за безбедност саобраћаја, (8) Унутрашња контрола, (9) Савет за безбедност саобраћаја, (10) Финансирање безбедности саобраћаја, (11) Казнене одредбе, (12) Прелазне и завршне одредбе.

У оквиру других услова за безбедно и сигурно учешће у саобраћају на путевима обхваћена су питања у вези: обуке возача моторних возила и трактора (услови за обуку кандидата за возаче, услови за обављање делатности обуке, провера знања кандидата за возаче – полагање возачког испита, душевна и телена способност за управљање категоријама наведених возила – здравствене услове) и услова под којима возила могу безбедно учествовати у саобраћају на путевима (техничка исправност и контрола те техничке исправности, испитивање, као и регистрација возила).

Трећи сегмент система заштите безбедности саобраћаја на путевима односи се на контролу функционисања тог система и предузимања мера на његовом успостављању, ако је нарушен појединачним актима. Конципиран је систем надзора и контроле над спровођењем и поштовањем донетих прописа у материји безбедности саобраћаја на путевима. Он обухвата надзор над спровођењем прописа који се односе на обуку возача, полагање возачког испита, обављање техничког прегледа возила, здравствене прегледе возача, унурашњу контролу безбедности саобраћаја у предузећима и другим правним лицима, контролу саобраћаја и учесника у саобраћају, нарочито возача и власника возила, као и поступање других субјеката који на посредан начин утичу на безбедност у саобраћају на путу. Отклањање нарушавања безбедности саобраћаја на путу појединачним актима, кроз поступак надзора и контроле у саобраћају, остварује се примењивањем прописаних мера и овлашћења, под утврђеним условима. Ове мере и овлашћења различити су и односе се на сам ток саобраћаја, возаче, власнике возила, субјекте који одржавају путеве, интервентно регулисање токова саобраћаја, уклањање непрописно паркираних возила, искључење возача или возила из саобраћаја, привремено одузимање возачке и саобраћајне дозволе, извршавање забране управљања моторним возилом или возилом на моторни погон, одузимање овлашћења за вршење техничког прегледа возила, привремену забрану рада центара за обуку возача, привремено одузимање регистарских таблица и др.

Имајући у виду овакву структуру система, на основу законских овлашћења, донето је двадесет седам подзаконских аката (13 на савезном и 14 на републичком нивоу) којима се ближе уређују поједина питања заштите безбедности саобраћаја на путевима.

Међу подзаконским актима преовлађују правилници, које су донели функционери који руководе министарствима надлежним за саобраћај, унутрашње послове, здравље, просвету и привреду. Нису доношена одговарајућа упутства, као технолошки правни акти који би подржали и

прецизирали начин спровођења појединих мера и института безбедности саобраћаја. Ово је створило бројне нејасноће и непрецизности у примени појединих мера и овлашћења. На пример, подзаконским актима нису обухваћени и разрађивани: поступак искључења возача или возила, привремено одузимање регистарских таблица, испитивање возила, рад на унапређивању возача рецидивиста и тд. Посебно се осећа недостатак упутстава и других подзаконских аката који се односе на примену мера и овлашћења од стране полиције у контроли саобраћаја.

Треба имати у виду да је велики број одредби важећих прописа превазиђен, насталим друштвеним променама, унапређивањем осталих важних прописа (стандарда, прописа о метролошким условима и сл.), развојем аутомобилске индустрије, инжењерским достигнућима у области изградње и одржавања путева, развојем безбедности саобраћаја и других научних дисциплина.

На први поглед, описани нормативни систем заштите безбедности саобраћаја на путевима обухвата све његове аспекте. Међутим, он је мањкав и недоречен у најважнијој области – у области управљања системом заштите (праћење, анализирање, прогнозирање, предлагање мера, планирање, праћење и контрола, евалуација, информисање и финансирање) и превенције настајања саобраћајних незгода и других штетних догађаја. Постојећи прописи не обезбеђују ни претпоставке за активније учешће локалне заједнице и других важних субјеката у решавању проблема безбедности саобраћаја на путевима.

4. ПРЕДЛОГ НОВОГ КОНЦЕПТА ЗАКОНА О БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА

Да би се квалитетно пројектовао нови нормативни систем безбедности саобраћаја, неопходно је имати у виду и, на одговарајући начин уважити:

наша досадашња искуства у нормативном регулисању безбедности саобраћаја,

уочене проблеме у спровођењу појединих законских решења у нашим условима,

друштвене, економске, културне, образовне и друге услове у којима ће се спроводити будући прописи,

нормативно окружење, а посебно системске законе који одређују оквире за примену прописа у безбедности саобраћаја,

међународне прописе и друге наше обавезе, искуства развијених земаља, а посебно у Европи и Европској Унији, научна и друга достигнућа у области безбедности саобраћаја.

При томе би требало водити рачуна о следећем:

саобраћај уопште, а посебно безбедност саобраћаја је на међународном нивоу веома нормирана област, у области безбедности саобраћаја присутна је потпуна доминација норми међународних извора права, односно сва национална законодавства прате међународне изворе, у последњих десетак година посебно је интензивно усаглашавање законодавстава међу државама чланицама ЕУ, а нарочито у области саобраћаја и формирање посебног права ЕУ, последњих деценија, Југославија није потписивала, нити уважавала међународне изворе права у области саобраћаја, па ни у области безбедности саобраћаја, саобраћај на путевима има веома значајне специфичности у односу на остале гране саобраћаја које умногоме детерминишу и специфично уређење безбедности саобраћаја.

У процесу реконструкције постојећег система нормативног регулисања безбедности саобраћаја на путевима, требало би дефинисати:

да ли ће се питања безбедности саобраћаја урђивати у оквир у општег закона о саобраћају на путевима или у оквиру посебног закона, назив новог закона тако да на најбољи начин исказе његов садржај, структуру будућег закона, однос закона и подзаконских аката.

Имајући у виду веома значајне специфичности друмског у односу на остале гране саобраћаја (посебно еластичност и свеобухватност у погледу корисника, возила и путева), обим⁷ и специфичност проблема безбедности

⁷ Према подацима Европског савета за безбедност саобраћаја (ETSC, 1999), у ЕУ, у саобраћају на путевима, годишње погине око 42.000 људи, на железници око 108 људи, у ваздушном саобраћају 190 и у водном саобраћају 100 људи. На путевима се деси преко 95 % свих смртних страдања у саобраћају. У ЕУ, на сваких 100 милиона путник километара, просечно погине око 0,04 људи у железничком, 0,08 у ваздушном, 0,33 у водном, а чак 1,1, човек у друмском саобраћају (скоро 30 пута више него на железници).

саобраћаја⁸, једино исправно је да се проблематика безбедности саобраћаја на путевима уреди посебним законом.

С обзиром да ће основни циљеви и већина садржаја новог закона третирати проблематику безбедности саобраћаја, а имајући у виду и досадашња позитивна искуства, назив новог закона би требало да недвосмислено указује на безбедност саобраћаја. Назив "Закон о безбедности саобраћаја на путевима" био би сасвим адекватан и обезбедио би да се у њему уреде најважнији инструменти безбедности саобраћаја на путевима, односно створио би основу за доношење свих других прописа у овој области.

Имајући виду брзе промене у свету (у науци, у техници, у правном окружењу) и нашу досадашњу тромост у изменама прописа, сматрамо да би у Закону о безбедности саобраћаја на путевима требало јасно, недвосмислено и без претераног нормирања, првенствено уредити права и обавезе појединих субјеката. Овај закон не би требало да уређује детаље, а посебно не техничка решења која су подложна брзим изменама. Ове детаље би требало што прецизније уредити подзаконским актима (одлукама, уредбама, правилницима, наредбама и упутствима).

5. ПРЕДЛОГ СТРУКТУРЕ И САДРЖАЈА НОВОГ ЗАКОНА

Структура и садржај будућег Закона о безбедности саобраћаја на путевима би требало да реше уочене проблеме и помогне системском заокруживању старања о безбедности саобраћаја. Предлажемо да Закон о безбедности саобраћаја на путевима обухвати следеће целине:

уводне одредбе, које би одредиле предмет Закона, дефинисале основна начела безбедности саобраћаја и најважније појмове;
управљање безбедношћу саобраћаја дефинисало би се као најважнија целина новог Закона и било би обезбеђено другим целинама,
путеви је значајно поглавље које је и у постојећим законима прописује основне захтеве које путеви морају испуњавати са становишта безбедности саобраћаја. Област путева би требало детаљније уредити у посебном закону и подзаконским актима;

⁸ Сви остали системи су затворени и добро контролисани у погледу броја и структуре учесника у саобраћају. Само у друмском саобраћају доминирају аматери – учесници у саобраћају.

саобраћајни знакови су значајно поглавље и, у основи, би подржало међународне споразуме и стандарде у овој области. Изглед, значење и други детаљи били би уређени посебним правилником.

правила саобраћаја би обухватила општа правила која су већ дефинисана међународним конвенцијама и споразумима. Поред правила која су данас предвиђена, требало би додати забрану коришћења уређаја за откривање и спречавање рада радара, забрану употребе мобилних телефона у возњи, употребу светала дању, регулисање правила саобраћаја у посебним ситуацијама (радови на путу, зоне смиреног саобраћаја, приредбе на путу) и др.

дужности у случају саобраћајних незгода морају се детаљније и прецизније уредити тако да се смањи ометање протока и угрожавање саобраћаја. Овдје би се спојиле одредбе савезног и републичког закона и представиле јединствено.

учесници у саобраћају су поглавље које би шире дефинисало одговорности за безбедно учеће у саобраћају возача, пешака и других;

возила би требало уредити у погледу услова за учешће у саобраћају, услова техничке исправности, хомологације, испитивања, регистрације и тд.;

посебне мере безбедности би требало да систематизују све досадашње мере, али и нове, у складу са еврoпским стандардима и проблемима које ми имамо у безбедности саобраћаја на путевима;

саобраћајно образовање и друге видове превентивног рада у безбедности саобраћаја је значајан део закона који би требало да обезбеди трајне позитивне ефекте у безбедности саобраћаја и створи најважније предуслове за успешно управљање ризицима у саобраћају. Овдје би се уредиле и обавезе државе и других субјеката за перманентно управљање и програмирани рад у безбедности саобраћаја;

евиденције и базе података су основа за квалитетно праћење стања безбедности саобраћаја и за њено стално унапређивање. Овдје би требало уредити ко ће и које евиденције да води, као обавезе давање информација значајних за безбедност саобраћаја грађанима и другим корисницима. Детаљи овог процеса би се уредили посебним упутствима.

надзор над спровођењем прописа би морао на адекватнији начин да изрази потребу за делотворнијим надзором и допринесе укупном побољшању стања безбедности саобраћаја;

казнене одредбе су област која ће претрпети значајне измене, а у циљу препознавања низа нових санкција које су у свету прихваћене и дају одличне резултате и у циљу ефикасније примене;

прелазне и завршне одредбе Закона би уредиле веома значајне процесе увођења нових решења као и овлашћења и рокове за заокруживање правног уређења безбедности саобраћаја на путевима.

Изнета концепција Закона о безбедности саобраћаја на путевима може бити добра полазна основа за израду једног квалитетног закона, усклађеног са потреба данашњег друштва и стања безбедности у саобраћају на путевима и истовремено да омогућује приближавање и интеграцију у Европу и Европску Унију.

6. ЗАКЉУЧАК

Постојећи прописи о безбедности саобраћаја су застарели и превазиђени. Они нису усклађени са развојем технике и технологије, са развојем законодавства у Европи нити са друштвено економским променама у нашој земљи. Примена оваквих прописа је отежана и све чешће селективна. Ово има негативне последице, јер онемогућава унапређивање безбедности саобраћаја и омета успостављање заштитног система у овој области. Неопходно је припремити и донети што квалитетнији, савремени Закон о безбедности саобраћаја на путевима Србије. Овим Законом би требало створити добру основу за нормативно уређење, а посебно за управљање и стално унапређивање безбедношћу саобраћаја у нашим условима. Ово се може постићи новом структуром Закона која је предложена у раду.

ЛИТЕРАТУРА

- A STRATEGIC ROAD SAFETY PLAN FOR EUROPEAN UNION, European Transport Safety Council, 1997.
- LEGAL MEASURES AND ENFORCEMENT, GADGET, Contract No RO-97-sc.2235, Project funded by European Commission under the transport, RTD programme of the 4th framework programme, April 1999.
- NATIONAL STRATEGIC ROAD SAFETY PLANS, CODE OF GOOD PRACTICE, PRI, мај 2000.
- PRIORITIES IN EU ROAD SAFETY, Commission of the European Communities, COM(2000) 125 final, Brisel, 2000.
- ЗАКОН О ОСНОВАМА БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА НА ПУТЕВИМА, Службени лист СФРЈ, бр. 17/74, 63/80, 50/88
- ЗАКОН О БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА НА ПУТЕВИМА, Службени гласник РС, бр. 53/82, 15/84,21/90

Abstract: Author`s briefly showing conditions of arising, international and constitutional framework of current regulations in traffic safety in Serbia, regulations structure on four leveles (federal, republic, local and level of institutions and companies), and also framework content of two most important traffic safety laws (Federal and Republic).

After analysing current frameworks for enacting new Law, author`s elaborate and made proposal for contemporary concept of new Traffic safety law with structure, which should contribute promotion of traffic safety in its most valuable segments.

Key words: traffic safety, codes, law, regulations structure, legal framework, new law concept.

THE LAW REGULATIONS ON TRAFFIC SECURITY ON THE ROADS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary - The authors summerize the conditions for devoloping law regulations on traffic security its international and constitutional framework and structure of the law regulations on four different levels (federal, republic, local and institutional level). The paper includes the framework of two most important laws - The Law on Traffic Security Fundaments in the SFRY and The Law on Traffic Security on the Roads of SR Serbia.

After discussing the existing framework for adopting a new law, the authors elaborated and suggested a contemporary concept with a structure of the new Law on Traffic Security on the Roads in Serbia that world contribute to the improvement of traffic security in the most important segments.

Key words: Traffic security, regulations, law regulation structure, law fundament, concept of a new law.

Дијана ПЕТРОВИЋ,
Виша школа унутрашњих послова
Петар ДУЈКОВИЋ,
Виша школа унутрашњих послова

ОБУКА КАДРОВА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА - ИСКУСТВА ВИШЕ ШКОЛЕ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Резиме: Рад садржи разматрање проблема стручног образовања путем курсева, семинара и других облика едукације припадника МУП-а засновано на искуству Више школе унутрашњих послова. Дат је посебан осврт на организацију, руковођење и реализацију обуке. Разматрана је и могућност побољшања и унапређења у овој области.

Кључне речи: образовање, школовање, полиција, обука полицајаца, образовни облици.

Уводна разматрања

Једна од основних човекових потреба је потреба за сазнањем, учењем и образовањем. Предмет нашег интересовања су образовне потребе човека у функцији полицијског посла и струке. Да би образовни процес био успешан мора се, између осталог, знати зашто и како одрастао човек учи. За успешно планирање и извођење образовног процеса неопходно је знати докле досежу човекове интелектуално-спознајне особине које се састоје од: способности, брзине и квалитета учења, интелигенције, менталне кондиције, искуства, мишљења и памћења. Исто тако потребно је добро познавање емоционално-мотивацијских особина личности које највише одређују зрелост а састоје се од: емоционалне стабилности, одговорности, економичног понашања, толеранције на фрустрације и јасних мотива, циљева и интереса. За полицијску струку и обављање послова и задатака из њеног домена потребне су социјално и професионално зреле личности.

Организација образовања одраслих почива на начелима андрагогије али и савремених организационих и економских теорија. На делу су захтеви за научном организацијом у сфери образовања уопште а посебно стручног и висикшколског. Добром организацијом избегава се импровизација, површност и стихијност у пракси уз остварен систем одговорности. Организација образовања одраслих, посебно стручног, састоји се од: *организације система* и садржи: формирање образовних циљева, установе које остварују образовање и они који се образују; *организације наставно-образовног процеса* где спада низ активности и поступака у оквиру образовне установе на плану практичне реализације образовног процеса и *организације непосредног образовног рада* у оквиру конкретног облика – часа, семинара, консултација, испита и др.

Намера овог рада је да пружи један модел, поглед на могућу организацију стручног образовања, оспособљавања и усавршавања радника МУП-а уз пуно поштовање и уважавање савремене андрагошке теорије и праксе.

Организационе јединице полицијског школства Р Србије

Стручно оспособљавање и усавршавање полицијских кадрова, поред четворогодишњег школовања у Средњој школи унутрашњих послова и на Полицијској академији и трогодишњег, односно двоипогодишњег у Вишој школи унутрашњих послова, реализује се и путем бројних курсева, семинара и других интерних облика стручног оспособљавања и усавршавања.

Средња школа унутрашњих послова у Сремској Каменици у својим наставним центрима у седишту Школе, Новом Саду (Клиса), Јасенову (Курс за жандарме) и у Куршумлијској Бањи реализује основне курсеве за полицајце.

Виша школа унутрашњих послова реализује претежно специјалистичке (напредне) курсеве, семинаре и друге облике стручног оспособљавања и усавршавања.

Стручно образовање-обука припадника полиције је процес који започиње доласком у образовну установу МУП-а а завршава се одласком у пензију. Овде се дакле ради о *перманентном стручном образовању и усавршавању* припадника Министарства на свим линијама рада и свим радним нивоима. У реализацији образовног процеса данас постоје одређени проблеми који отежавају и знатно умањују ефекте обуке. Без намере да редоследом њиховог казивања укажемо који мање а који више отежавају, указаћемо на најзначајније:

недостатак одговарајућих објеката, како затвореног тако и отвореног типа који би могли да у потпуности задовоље све израженије потребе за организовањем и реализацијом бројних курсева, семинара и других облика едукације;
недовољна присутност савремених наставних средстава у реализацији наставе - обуке;
неадекватан избор и припрема наставног особља за извођење наставе - обуке, посебно практичног дела;
недовољна координација између образовних установа полицијског школства Р Србије у организовању и реализацији обуке.

Искуства Више школе унутрашњих послова

Виша школа унутрашњих послова, осим једног броја основних, реализује претежно специјалистичке (напредне) курсеве, семинаре и друге облике стручног оспособљавања и усавршавања. У периоду од 30 година од када је основана Школа је организовала и реализовала у сарадњи са надлежним организационим јединицама РСУП-а, односно Министарства унутрашњих послова, 47 разних врста курсева и семинара које је похађало 46.357 полазника.

У 2002. години у организацији Више школе унутрашњих послова у сарадњи са организационим јединицама Министарства унутрашњих послова и међународних организација које у сагласности са надлежним органима делују на простору Р Србије (ОЕБС, МКЦР, фондација Ханс Зајдел, Траума центар и друге) различите курсеве и семинаре похађало је 3.183 полазника.

На основу исказаних потреба организационих јединица Министарства унутрашњих послова у 2003. години планирано је да се реализује 105 различитих облика стручног оспособљавања и усавршавања за око 3.000 полазника; радника Министарства унутрашњих послова, других правних лица и лица из грађанства. (алтернативни чиниоци безбедности).

Структура учесника у реализацији свих облика едукације такође је веома различита, од старешина и функционера високог ранга до професора, научних радника, истакнутих стручњака, наставника, инструктора, ментора обуке, организатора наставе, логистичара.

Структура курсева, семинара и других облика стручног оспособљавања и усавршавања који се реализују у Вишој школи унутрашњих послова, обзиром на кључне области рада, могла би се представити на следећи начин:

Полиција опште надлежности	6
Саобраћајна полиција	13
Погранична полиција	3
Криминалистичка полиција и УБПОК	22
Противпожарна полиција	11
Информатика и аналитика	2
Међународне организације	23
Остали курсеви и семинари	25
Укупно:	105

Како даље?

Будућност видимо у формирању **Наставног центра** у свакој образовној установи **МУП-а** или у једној од њих, или као самосталну организациону јединицу министарства у коме би се остваривало систематско образовање, стручно оспособљавање и усавршавање радника са циљем постизања што веће успешности и ефикасности у послу, а према потребама службе.

Фактички у свакој од ових установа, посебно Средњој и Вишој школи унутрашњих послова Наставни центри већ на неки начин постоје.

У Наставном центру, односно у оквиру активности на организовању и реализацији курсева, семинара и других облика стручног оспособљавања и усавршавања (обуке) уочавају се одређени међусобно различити послови и задаци који се одвијају по фазама и у оквиру којих је потребно предузети низ активности у којима учествују, не само радници Школе, већ и одређени стручњаци из разних области - линија рада. Неке од њих су међусобно сличне, више по форми а најчешће се разликују по самој садржини.

Реализација обуке

Планирање, организовање и реализација курсева, семинара и других облика стручног оспособљавања и усавршавања радника МУП-а одвија се по етапама - фазама, од идеје до реализације:

- **Организација и руковођење обуком**

Сагледавање - процена потреба - избор облика обуке и образовне установе;

Израда - доношење наставног плана и програма;

Израда приручника, подсетника, презентационог материјала и других учила и помагала;

Избор и припрема - обука наставника - инструктора обуке;

Оцена, анализа и праћење ефеката обуке - верификација и евалуација

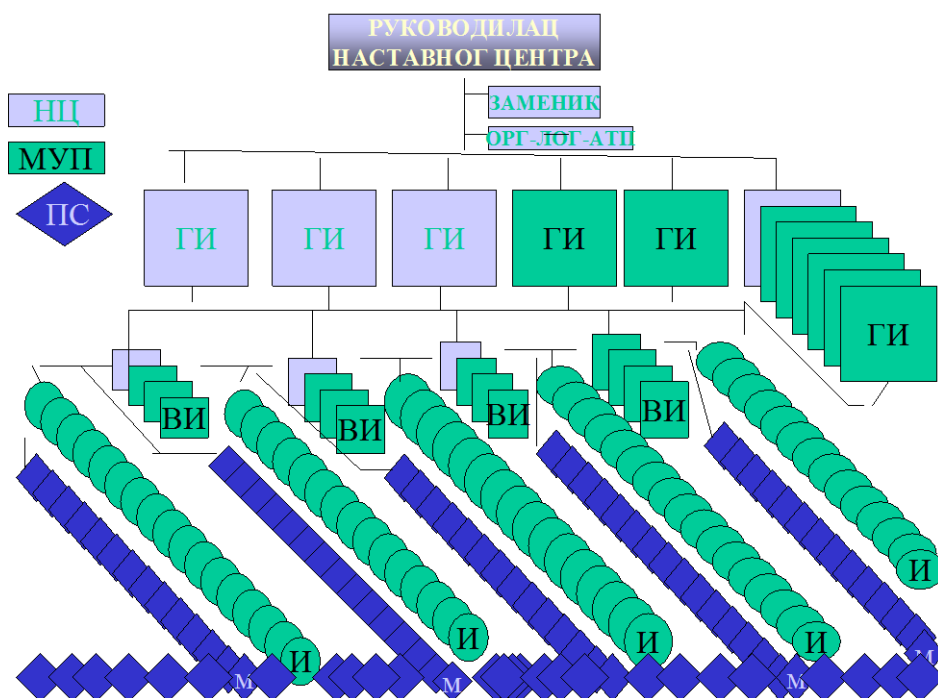
- **Логистика**

Од захтева радног места зависиће начин и врста обуке. Стручно образовање-обука, попут школовања полицајаца опште надлежности, трају више месеци и одвијају се на курсевима. На семинарима се дају концизна, ускостручна знања, иновације у науци и струци и као таква не трају дуго и мере се данима и недељама.

Организација и руковођење **Организација и руковођење, независно од врсте делатности, у области образовања у основи има управљање или менаџмент који се састоји од: планирања, усмеравања, координирање, одлучивања и контроле.**

Управљање се историјски јавља са поделом рада у друштву и везује се за робовласнички период. Вековни развој и промене резултирале су расправама о феномену менаџмента. Наука је теоријски уобличио сва та сазнања у врсте и моделе управљања тј менаџмента. Менаџмент има примену и у образовању одраслих и то је стратегијски менаџмент. Његова примена овде базирана је на уважавању брзих, непредвидивих и вишеструких промена околине којој се успешно мора прилагођавати и стратешки супротстављати неизвесној будућности. Спровођење стратегије се реализује путем програма, буџета и процедура лно ... обликовањем финансијских конструкција ... (Алибабић, 2002. стр. 36.) Уважавањем захтева стратегијског менаџмента тј. његовом применом обезбеђује се квалитет и ефикасност образовне делатности.

На следећој табели шематски је дат приказ могуће организације Наставног центра.

ГИ- Главни инструктор; ВИ - Виши инструктор; И - Инструктор; М - Ментор практичне обуке

Сагледавање и процена кадровских потреба

У оквиру ове етапе потребно је извршити анализу радних места према природи радних задатака, водећи рачуна о савременим кретањима службе, научно-техничким достигнућима, сложености послова, одговорности коју захтева радно место, положаја извршиоца у раду, физичким и менталним напорима извршиоца у сваком сегменту рада и неопходан почетни образовни ниво извршиоца тј. школска спрема за даље стручно образовање.

Избор образовних облика

Курсеви би представљали типичан модел обуке и исти би се по правилу реализовали у два или три дела. У првом, обука се реализује у Наставном центру, по блок систему уз стално проверавање ефеката образовања- тестирање, које би имало елиминациони карактер чиме би се постигло, између осталог, и то да полазници озбиљније схвате своје обавезе и активно се укључе у процес обуке. Након обуке у Наставном центру иста би се наставила у полицијској станици - организационој јединице уз помоћ ментора и под надзором координатора практичне обуке. На крају полазници би се поново вратили у Наставни центар, утврдили стечена практична и теоријска знања, припремали се и полагали коначан, завршни испит.

Семинари би се организовали на одређене теме и имали би за циљ стално праћење актуелне проблематике у области рада полиције. Представљали би надоградњу основне обуке која се реализује на курсевима. Били би услов за даље напредовање - специјализацију полицајаца у току своје каријере. Семинари би могли да се реализују у Наставном центру али и дислоцирано на одређеним радним пунктовима како би се образовање, обука приближила - спустила на оперативни ниво.

Теренске обуке - логоровања имају за циљ да се на једном месту реализује велики број практичних тема у посебним - теренским условима, сличним реалној ситуацији. (посебно је значајно за специјалне јединице, родове полиције)

Учење на даљину је најновији облик образовања, настао са развојем електронских медија. Изузетно је значајан и примењив за образовање у полицији, што ће и време показати. Тај облик образовања ће се тек развијати уз помоћ електронских медија или по принципу дописне школе и представљао би допунски облик едукације курсевима и семинарима.

Обуком полицајаца заправо бавили би се најистакнутији, најискуснији и најбољи полицајци који би били мотивисани да што пре али и што боље оспособе свога будућег колегу. Ко би имао пречи интерес од њих да ова обука буде успешна.?

Наставни план и програм - израда и доношење.

Наставни план и програм је шематизовани наставни садржај из свих наставних предмета у складу са потребама и захтевима радног места. Програмер наставних садржаја разврстава наставну материју према наставним предметима у складу са инвентаром педагошко-дидактичких захтева. Потребно је стално праћење промена у садржају послова, њихово евидентирање и уважавање кроз иновације у наставним садржајима, чиме се постиже актуелност и држи корак са временом. Програмер мора да познаје целокупну образовну област и садржаје послова радних места за које се врши обука полазника на курсевима и семинарима. С тим у вези мора да води рачуна да се не понављају исти наставни садржаји (заједнички за више наставних предмета) у наставним предметима, већ да се у излагању наставник позива на знање о дотичном предмету стеченом на настави у другом наставном предмету, чиме се рационализује настава и ствара трансфер учења. Будући полицајац мора у току обуке да сазна све о пословима свог радног места. Ту он стиче своју интелектуалну, психо-физичку и социо-етичку основу за њихово обављање.

Носиоци израде наставних планова и програма за обуку полиције, након извршене процене потреба за обуком, били би главни инструктори, сваки за своју област рада. Израда наставних планова и програма за обуку полиције је тимски рад инструктора, по потреби и истакнутих стручњака за поједине стручне области, уз опсежне консултације са линијама рада, другим стручним телима и појединцима.

Наставни план и програм у виду елабората, пројеката, има своје главне саставне делове:

Преглед наставних целина, области, тема и питања;

Приручник за наставника - инструктора, за сваку тему са прецизним упутством о облику наставе, трајању обуке, начину реализације и свим другим важним питањима;

Подсетник за полазнике обуке који им омогућује да се лакше укључе у процес обуке и тако обезбедио интерактиван приступ у обуци;

Преглед - листу, списак наставника, инструктора, истакнутих стручњака и другог наставног особља које би се ангажовало у обуци;

План материјално-техничког обезбеђења са прецизним прорачуном трошкова, укључујући и избор места - објекта за реализацију обуке и изналажења начина финансирања пројекта.

Обука полиције би практично била у надлежности Наставног центра коме буде поверена и то од фазе процењивања потребе и израде наставног плана и програма па све до коначне реализације у организационим јединицама преко ментора обуке, али и касније обуком - кондиционирањем инструктора, ментора и свих полицајаца кроз реализацију непрекидне (континуиране) обуке која се реализује на основу годишњих програма обуке.

Припрема и израда писаних учила и наставних помагала.

Интензиван начин образовања, карактеристичан за образовање одраслих, подразумева појачано коришћење писаних учила, уџбеника, приручника... практикума и сл. у индивидуалном учењу. Уколико се није одслушало предавање наставника нема другог начина да се научи, савлада наставна материја, осим уџбеника. И поред појаве «свемоћног» компјутера књига ће опстати као извор знања па макар и алтернативно.

Један од најважнијих дидактичких одговорности и задатака је израда писаних учила, уџбеника, приручника ... Уџбеник или друго писано учило, мора да буде заснован на наставном плану и програму наставног предмета, разумљивог језика и стила, научно и стручно утемељен, актуелан и технички коректно урађен. Сва писана учила осим уџбеника сматрају се за приручну литературу и ослањају се на базичну, уџбеничку и референсну научну грађу. (енциклопедије, лексикони, речници и др.) Стручна литература се израђује уз обавезно два рецензента; један је истакнути просветни и научни радник стручњак за дату научну област а други је стручњак за дату научну област по линији рада у Министарству унутрашњих послова. Остала помагала попут подсетника, презентационог материјала и др. је лична одговорност аутора у образовном процесу.

Избор и педагошка припрема наставника, инструктора, ментора и координатора обуке.

Један од најважнијих чиниоца, субјекта наставнообразовног процеса је наставник тј. **едукатор**. Пред њега се постављају велики захтеви у погледу педагошке и професионалне стручности и моралних и радних квалитета.

Избор кадрова за едукацију, обуку вршио би се из свих структура запослених тј. почев од старешина високог ранга до извршиоца основних послова и задатака, већ према потребама васпитнообразовног процеса. Припрема кадрова за обуку обухватала би: педагошко-андрагошку, дидактичку и методичку припрему у коју, поред осталог, спада утврђивање нивоа претходних знања из тражених образовних области као и поседовање одређених квалитета за васпитно-образовни рад. Након тога следи њихово -стручно педагошко образовање Сви будући едукатори би завршили специјалистичке курсеве са обавезом да у континуитету, најмање једном годишње, похађају допунске семинаре, курсеве и друге видове стручног усавршавања што им обезбеђује **дозволу - лиценцу инструктора, односно ментора** Инструктори и ментори би се

ангажовали у обуци полиције у својим организационим јединицама а по позиву и у реализацији курсева и семинара у Наставним центрима Министарства унутрашњих послова. Будуће едукаторе би требало додатно мотивисати и стимулисати за обављање ових послова. У току обуке, још у фази израде наставних планова и програма за обуку инструктора, имали би се у виду и међународни стандарди, односно дозвола-лиценца би имала међународни карактер уколико се испуне одређени прописани услови.

Сагледавајући досадашњу образовну праксу Министарства унутрашњих послова, циљеве које треба да оствари започета целокупна реформа и нужност промена које произилазе као последица свега побројаног, а на основу искуства Више школе унутрашњих послова, дошло се до предлога *профила будућих едукатора*; стручних сарадника, инструктора, ментора и др. из редовног састава запослених по линијама рада у Министарству унутрашњих послова.

Виши инструктори обуке - наставници, истакнути стручњаци, са високом стручном спремом, такође специјалисти за поједине кључне области рада или групе наставних дисциплина, (опште теме, полицијска тактика, самоодбрана ...) од којих би један мањи број могао бити стално запослени радник Наставног центра МУП-а, а остали би били радници организационих јединица и спроводили би или непосредно реализовали обуку полиције према посебном плану и програму.

Најважније, кључне области рада - специјалности **вишег инструктора** зависиле би од броја и врсте програма - пројеката које би требало израдити и реализовати.

Виши инструктор би учествовао у изради наставних планова и програма, руководио одређеним курсевима и семинарима и на њима реализовао одређене наставне садржаје у оквиру своје специјалности, пратио и анализирао ефекте обуке увидом у начин рада и поступања полицајаца. Након завршене обуке у наставном центру ангажовао би се у својству координатора практичне обуке и припреми ментора обуке.

Главни инструктори одредили би се из редова вишег инструктора и били би са посебним задацима у области организације и руковођења Главни инструктори обуке, као водећи наставници и истакнути стручњаци у том рангу, су са високом школском спремом, по потреби су са научним звањем, су и најбољи познаваоци проблематике из одређене линије рада. Према посебном програму завршили би одговарајући курс. Трбало би да су у сталном радном односу у Наставном центру – зависно од обима послова – броја курсева и броја полазника. Основни - најважнији послови и задаци главног инструктора били би: учешће у изради елабората - пројеката обуке у "својој" области рада, укључујући и израду приручника, подсетника, планирање логистике, планирање наставног особља, избор и припрема полазника обуке и др. Неколико кључних области морају се наћи у опису послова главног инструктора и намећу се и без посебне анализе, као резултат актуелних потреба:

Обука инструктора и ментора - едукација едукатора;

Полиција опште надлежности - курсеви за полицајце, обука старешина

Криминалистичка полиција - општи криминал, привредни криминал, организовани криминал, криминалистичка техника, оперативна криминалистичка информатика и аналитика;

Саобраћајна полиција - контрола и регулисање саобраћаја, инспекцијски надзор, руковођење;

Погранична полиција – обезбеђење и контрола прелажења државне границе, миграције, руковођење;

Противпожарна полиција - ватрогасна полиција, инспекцијски надзор;

Служба везе;

Информатика;

- Допунски чиниоци безбедности и друге.

Инструктори – најбољи полицајци у сваком погледу у својим организационим јединицама, са вишом школском спремом, са израженим афинитетом за послове едукације, који би поред редовних послова вршили и обуку полиције на основу посебних наставних планова и програма и пратили обученост полиције у извршавању редовних послова и задатака. Инструктор је добар познавалац одређене кључне области рада или је специјалиста за одређену врсту обуке (ватрена обука, специјално физичко васпитање, тактика и слично). Послове и задатке вишег инструктора обављао би уз редовне послове и задатке на свом радном месту а један мањи број овог стручног кадра могао би да се ангажује и у Наставном центру. Без обзира на стручну спрему и делокруг послова и задатака виши инструктор би похађао периодично одређене семинаре, усавршавао се и на тај начин стицао, односно продужавао своју лиценцу за обављање ових послова.

Ментори обуке - најбољи полицајац или оперативац који реализују практичну обуку. Осим тога, њихов задатак је и пружање помоћи за успешну адаптирају. Ментор обуке је добар познавалац послова, са завршеним курсом за ментора, ангажује се у случају када у његову полицијску станицу или другу организациону јединицу буде распоређен - упућен полицајац после завршене обуке у Наставном центру. Задатак му је стално надгледање, усмеравање и практична обука новопримљеног полицајца, о чему води прописану евиденцију и оцењује - извештава о ефектима обуке.

Координатори практичне обуке - старешине из основне или више организационе јединице, који познају организацију наставнообразовног процеса, могу бити ангажовани и у обуци у својству инструктора или руководиоца курса, класе, групе итд. Његов задатак је да координира и надгледа рад ментора, контролише реализацију програма обуке, пружа стручну помоћ у томе и на крају даје коначну оцену успешности обуке и оспособљености за обављање полицијских послова. Координатори обезбеђују једнак стандард.

Независно од функције и нивоа у наставнообразовном процесу, сваки радник МУП-а на пословима образовања, едукације мора стално имати на уму да: служи као модел за рад и понашање, да подучава, да је извор информација и зналац потребних вештина, да је у доброј мери креатор наставног процеса.

Верификација и евалуација у образовном процесу

Исход сваког учења, успешности наставе и образовног процеса је оцењивање и вредновање постигнутог успеха и одговор на питање шта се научило тј. која су знања, умења, вештине, ставови и вредности стечени и у ком обиму, као и који су обрасце понашања усвојени са сваког нивоа образовања. Институционално, школско образовање подразумева *формативно-развојно, сумативно-закључно оцењивање*. Формативно оцењивање ње је присутно у току процеса учења и подршка је учењу.

Сумативно оцењивање је резултат напора у образовном процесу и огледало рада како полазника курсева и семинара тако и сваког наставника. Тако би се у Наставном центру, поред учешћа у процењивању потреба за обуком, израде планова и програма и реализације обуке инструктора и полицајца, пратили и ефекти обуке анализирајући рад и интервенције на терену, како успешне тако и оне где су полицајци правили грешке или су страдали због неких других разлога, а све то

са циљем да се одмах, још у току обуке на исте укаже и и обука прилагоди новонасталим појавним облицима.

Логистичка подршка образовања

Почетак сваког рада на организацији образовног процеса, било ког обима и значаја, тражи разрешавање логистичке подршке обуци. Приликом израде планова и програма предвидети и све претпоставке као и материјална средства за успешну реализацију обуке. На овај начин би и логистички план био саставни део програма - пројекта и са његовом реализацијом не би се отпочињало пре обезбеђења и стварања свих материјално-техничких претпоставки. Уважавајући потребе за образованим кадровима и укупне материјалне могућности Министарства унутрашњих послова, требало би утврдити одређене стандарде и обезбедити минимум опреме и средстава за сваки курс или други облик едукације и то: учионице, кабинете, вежбаонице, полигоне за обуку, стручну литературу, информатичку, ауди о-визуелну, репрографску и мултимедијску опрему; стамбени простор за смештај полазника обуке; превозна средства; текуће одржавање и потрошна материјално-техничка средства... и др.

Закључна разматрања

Стручно образовање, оспособљавање и усавршавање припадника полиције кроз различите видове и облике обуке је процес који започиње доласком у образовну установу Министарства унутрашњих послова а завршава се одласком личности у пензију. Обука се реализује на основу свеобухватних образовних планова и програма и уз испуњење још најмање два важна услова: кадрови за обуку и логистика. Организовање и реализација обуке на наведени начин, морају бити у складу са општим андрагошким принципима -интеграције учесника у наставни и васпитно-образовни процес. Од добро и тачно одређеног циља и правилно постављених и распоређених задатака зависи и пожељан исход сваког процеса па и образовног. Један од најзначајнијих момената васпитнообразовног процеса је немогућност брзог и лаког исправљања учињене грешке или штете. Пропусти се протежу на следећу генерацију и дугорочно исправљају. То је, између осталог, и врло скупо!

Веома значајно, ако не и пресудно је и верификација целокупног пројекта кроз практичне ефекте који се постижу а видљиви су кроз ефикасност у раду и резултатима полицајаца који прођу кроз обуку. При томе се такође примењују принципи формативне и сумативне евалуације. Евалуацијом сваке етапе обуке долазимо до коначне - сумативне евалуације тј оцене. Оцена утиче мотивационо и подстицајно. Обезбеђује интерактиван однос у процесу едукације што директно утиче на успех, и у крајњој линији на напредовање у каријери.

Из напред изложеног као закључак, залажемо се за предложени модел обуке, тј стручног образовања и усавршавања припадника Министарства унутрашњих послова, у наменски одређеном и уређеном простору, опремљеном потребном, савременом опремом и училима, са високо стручним и професионалним наставничким кадром, уз максимално мотивисање и ангажовање полазника, уз примену најсавремене нијих наставних метода и достигнућа обуке у наставнообразовном процесу, са много практичних вежби и решавања проблемских задатака, ... а све у функцији формирања стручног и високо професионалног припадника Министарства унутрашњих послова.

Литература

- Алибабић Ш.(2002), *Теорија организације образовања одраслих*
Београд:Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду
- Андриловић В.(1976), *Како одрастао човек учи*, Загреб: Школска књига.
- Анђелковић Р. Дамњановић Д. Дамњановић П. Колар З. Лазовић М. (1977) Војна андрагогија, Београд, Центар војних школа Војске Југославије - Војна академија Војске Југославије,
- Видојковић Д. Савић Ј.(2002), *Кибернетски приступ модерном учењу*, "Безбедност", стр.194-201.
- Кулић Р. Деспотовић М. (2001), *Увод у андрагогију*, Београд, Свет књиге - Београд и Учитељски факултет у Призрену
- Дидактички проблеми у процесу високошколске наставе*(1997) Београд: Заједница виших школа Србије
- Миловановић Р. Дамњановић П. (1999), *Основи андрагогије*. Београд: Полицијска академија.
- Самолчов Б. (1963), *Образовање одраслих у прошлости и данас*. Загреб: Знање.
- Талијан М. (1998), *Руковођење унутрашњим пословима*. Земун: Виша школа унутрашњих послова.

THE ADMINISTRATION ORGANIZATION ACCORDING TO THE CONSTITUTION CHARTER OF THE STATE COMMUNITY SERBIA AND MONTENEGRO IN 2003.

Summary: The paper holds a positive law definition on the administration organization according to the Constitution Charter of the State Community Serbia and Montenegro. The author analyzes the regulations of the Constitution Charter that define the act of the Ministries` Council in the administration of the State Community. Furthermore, in order to develop the administration act and coordinate efforts in law regulations, in the field common to the State Community Serbia and Montenegro.

Key words: - Constitution Charter, State Community Serbia and Montenegro, administration, administration authorities, Ministries` Council, authority.

Рад Владете Милићевића, “Модерна полиција”, писан је 1936. године и објављен у часопису “Полиција”. Поред тога што представља квалитетан теоријски рад, овај чланак је и својеврсна реч захвалности др Арчибалду Рајсу, његовом залагању и доприносу у модернизацији и реформисању српске полиције. Потпуно свестан чињенице да се српска полиција налази још прилично далеко од европских стандарда тога времена, Владета Милићевић покушава да својим текстом укаже на оне слабости које најпре треба превазићи на путу њене модернизације. Милићевић нарочито указује на неопходност да се у сфери истраге напусте методе средњовековне инквизиције, мучење и нечовечно поступање према осумњиченом, које су се у Србији тог доба често користиле у циљу добијања признања које је, како Милићевић истиче, било веома често лажно. Идеја хуманог и на закону утемељеног поступања полиције према учиниоцима кривичних дела доминира Милићевићевим радом у коме се осим тога, јасно може уочити европска орјентација аутора и свест о неопходности шире едукације полицијских чиновника. Милићевић се осврће на допринос најзначајнијих светских криминалиста који су они дали у афирмацији нових научних метода применљивих у криминалистичкој истрази (дактилоскопија), а размену искустава наших и страних стручњака види као неопходно средство унапређења и модернизације наше полиције.

Све ово чини рад Владете Милићевића занимљивим и актуелним и за данашње време, време у коме се о потреби модернизације полиције говори у више аспеката. Један о њих је и онај на који Милићевић указује у свом раду, аспект техничко-научне модернизације на чијем темељу треба да почива поступање полиције, нарочито у фази истраге. Модерну, или научну полицију, како је Милићевић у више наврата назива, аутор види као полицију чије је поступање руковођено императивом да се учинилац кривичног дела мора ухватити и казнити, али тако што ће се до тог циља доћи применом савремених средстава и метода истраге које уједно омогућавају и заштиту његовог достојанства и личности. Модерну полицију, према виђењу Милићевића, могуће је добити перманентном едукацијом оних који треба да представљају главне носиоце њене делатности, уз постепено омасовљење полицијске едукације на што шири круг њених припадника.

Императив времена у којем данас живимо донекле је сличан оном у којем је писан чланак који објављујемо. То је модернизација, како у техничко-технолошком, тако и у вредносном и нормативно-институционалном смислу, а према стандардима развијених европских земаља. И у ово време као и у оно у коме живи и ради Владета Милићевић, Србија тежи ка Европи, а она, и као држава и као друштво, у Европу може да стигне само уколико све друштвене системе и подсистеме, укључујући наравно и полицију, успешно трансформише и прилагоди их европским моделима, рачунајући и уважавајући сву специфичност и особеност српске традиције и културе.

Модерна полиција

Владета Милићевић, секретар Министарства унутрашњих послова, часопис "ПОЛИЦИЈА", 1936. година.

Пре него што почнем да говорим о овој интересантној теми, треба да се сетимо и онога кога нема више међу нама, старог и опробаног пријатеља наше државе, нашег колеге др. Рајса, који је, с правом може се рећи, и дао прве идеје о реорганизацији наше тада младе полиције. Као његов чиновник, односно помоћник, док је био начелник Техничке полиције, ја сам имао прилике да са њим сарађујем и на овом тако важном пољу и знам колико се он трудио да би се пришло реорганизацији наше полиције. Што није тада успео он је још најмање крив, а не кривим ни друге, јер најзад такво је и време било у коме је на дневном реду била маса много других важнијих проблема. Наравно, да се могло упоредо и на овом терену живо радити али тада нисмо имали ни чиновнички апарат који би могао да прихвати ову службу, базирану на науци. То је увидео и покојни др Рајс и мене ја саветовао да пођем у иностранство и код његових пријатеља чувених светских капацитета: Др Едмонда Бела, др Локара, др Ферна, др Отоленгиа, др Елера и других, да прикупим потребан материјал и знање, тим пре, што је он тада напустио нашу полицију са намером да се више не враћа, па је желео на неки начин да створи свој подмладак. И другим је колегама саветовао и давао препоруке на своје пријатеље у иностранству. Сећам се његових речи приликом мога поласка за Француску: «Идите и видите и остале полиције али не верујем даће Вам се указати прилика да стечено знање искористите».

Времена су се променила и ми смо много на полицијском пољу напредовали, наше идеје су се променили и ја чврсто верујем да ће и ови моји корисни савети наићи на надлежном месту на разумевање, а у сваком случају ови ће редови придонети да се пут још више прокрчи ка новим идејама и пожуре једна тако потребна реорганизација наше полиције, а на првом месту, издвајању кривичне полиције од политичко-управне струке.

Први део

Полиција и наука

Модернизованом злочинцу све је теже доскочити примитивним полицијским средствима, а до признања је тешко доћи уколико се овај ослања на хуманост друштва у примени физичких мера за изнуђивање признања. Док је у кривичном праву било главно испитивање злочина и примена казне, која је морала бити у одбрани друштва од злочинаца егзампларна и имала за циљ да застраши злочинце, дотле је са истрагом већ било лакше, јер разним справама за мучење долазило се до истине, ако се то може рећи, пошто је било случајева да су многи и невини страдали услед тортура. Једно време батинање и разне тортуре средњовековне инквизиције служиле су племству према народу да очувају своја права. Уочи Француске револуције подигли су глас филозофи 18. века и тражили хуманост у поступању приликом судских и полицијских органа.

Овом приликом морамо да се сетимо свију оних који се својим напорним радом учинили да се дође до овог степена модернизације и допринели примени научних метода у кривичним истрагама. На првом месту да се сетимо Маркиза Цезара ди Бекариа, који је као младић волео да се бави криминалним проблемима, који пак у његовом времену, а нарочито у његовом друштву, нису насигурно давали друга решења до страшне казне да би се само сачувала столетна права и привилегије овог племићког друштва.

Рад Франческа Кераре садржи карактере потпуно супротне од Бекариа. Што је најзад разумљиво с погледом на еволуцију, дубљу студију, па и саме политичке и социјалне прилике. Са Караром закључена је класична школа и ова после његове смрти није учинила ни један корак. Али због тога име Караре неће ништа бити мање и његова слава остаће вечита.

Класична двопартитна подела у Кривичном праву није утицала знатно и на истрагу јер није злочинац био узет у обзир и тортура само наравно блажа, служила је и даље за доказивање истине, односно изнуђивање признања, које је могло бити у многим случајевима и лажно. Казна је само била ублажена према врсти деликта док личност злочинца није узета у проучавање. Раније за најмањи деликт, један обичан иступ биле су драконске казне, док под утицајем класичне школе није установљена једна извесна одмерена скала у погледу казни. Све ово није утицало на начин и побољшавсње истраге како полицијске тако и оне судске: увек су тортура у пракси и разна остала деловања истражних власти само да би се дошло до признања окривљеног.

Све је мање више текло по старом у истрагама све до краја прошлог века када се нашло неколико италијанских научника који су почели да се баве испитивањем злочинца са научне тачке гледишта. Постепено на место двопартитне поделе класичне школе Бекарије-Караре, појављују се норме једне модерне позитивистичке школе са једним редом италијанских криминалиста: Гарафало Ломброзо, Елеро, на челу са познатим светским криминалистом сенатором професором Енриком Феријем. Као професор кривичног права он је настојао да кривично право саобрази духу времена и убрзо је својим проучавањима доказао да је пре него што се студира деликт као судска чињеница потребно да исти студира као прородни и социјални феномен и зато треба, на првом месту, студирати личност која је исти извршила, да би се тек затим студирао извршени деликт са правне тачке, али не као апстрактно биће, већ као индиција органског и психичног карактера свога извршиоца.

Фери и остали његови сарадници нису се само на овоме зауставили давши норму модерном добу једне трипартитне поделе, односно скренувши пажњу друштву на злочинца и његово дубље проучавање и тражећи да се са њим хумано поступа, већ су се потрудили да прибаве модернија средства за истрагу како би се заменили стари методи. Ломброзо и Фери нарочито су настојали неуморно да истрагу базирају на научним методама и у томе циљу Фери путује по иностранству, ступа у везе са свима страним криминалистима, покреће ове на рад, а и у Италији покреће разне криминалне катедре и курсеве, који се баве проучавањем предложених метода за истрагу. Тако постепено Фери ствара при римском универзитету Институт криминалних наука, а др Отоленги Салватор, кога такође нема више међу живима, отвара Вишу школу научне полиције, при Министарству унутрашњих послова. Као ђак ове школе, за више полицајце, имао сам прилике свакодневно да присуствујем антрополошким посматрањима осуђеника и успостављању њихове “картеле биографике” која их затим прати кроз цео живот као једно превентивно средство за одбрану друштва.

Од наших полицајаца завршио је ову полицијску школу и г. Живојин Симоновић, саветник министра унутрашњих послова, који је затим заједно са покојним др Рајсом послужио за постављење првог камена темеља нашој “Полицијској техничкој служби” и био један од првих професора на Рајсовој школи за полицијске чиновнике и агенте.

Да се вратимо сада на прве радове разних научника. У Паризу, Бertiјом се први почео да труди да пронађе начин једне модерне полицијске истраге с обзиром да су стари методи истраге код полиције били осуђени. Бertiјом је ступио у везу са свима научницима, нарочито лекарима, те се тада развила судска медицина која је прва пружила помоћ полицијама у истрагама. На овом пољу не треба заборавити славно име

једног од првих сарадника полиције, који је и данас у животу, старог професора Балтазара чије је дело “Судска медицина” и данас познато. Бертијон пак проналази начин распознавања повратника путем система “Бертијонаж”, које се базира на антропометријским мерењима; док с друге стране Ла Манша Ханри и Галтон успевају да примене дактилоскопију као потпуно сигурно средство у распознавању злочинца.

У Лозани неуморно ради научник др Рајс и обилазећи Париз и Лондон да би своја научна опажања што боље испитао и подвргао строгој критици својих колега. Тако долази до прве публикације Рајсове књиге о научној полицији. У Паризу настављају рад по смрти Бертијона: Давид, Оајан, Балтазар, и др. Све до Едмонда Бела, чувеног физичара и хемичара, који у сарадњи са својим колегом Жоржом даје полицијској истрази најмодерније методе лабораторијума, односно примену физичких и хемијских метода у полицијским истрагама.

Да се врагимо на Лозану, где је др Рајс продужио неуморно свој рад и најзад добио професорску катедру студија научне полиције на правном факултету. Ускоро затим, пошто је добио признање светских криминалиста, универзитет у Лозани, на његов предлог ствара Институт научне полиције, који постаје саставни део правнога факултета, као једна посебна секција, у рангу свију осталих факултета и тиме је створен први полицијски факултет у свету и до сада једини факултет највише криминалистичке струке.

Овај је факултет продужио свој рад под вођством чувеног светског капацитета проф. Др. Бишофа. На челу Лозанске полиције налази се познати Жакијар. У овој полицији, полицијска наука нашла је своју потпуну примену јер иста служи студентима полицијског факултета за практично образовање. Ови горе поменути стручњаци нису се само задовољили да у својој земљи проповедају и примењују модерне норме полицијске технике, већ су се трудили било пером или чином да пропагирају научне методе и код других народа, јер најзад и јесте прави успех ако сви народи прихвате исте научне практике у борби противу моденизованог и међународног злочинца.

Др Рајс је обишао ради пропаганде модерних полицијских метода читаву Америку и Европу, па је чак био позван као полицијски експерт у Царску Русију да реорганизује полицијску технику. Др Рајс је онда дошао код нас и ми смо му сви захвални што је нашој полицији дао један основ и многе покренуо на научна размишљања. Уверен сам да ће наша полиција постепено стати уред западних полиција. Он нас је и покренуо да на западу потражимо науку и образујемо се у примени криминалне полицијске технике. Потребу стручног специјализирања уведео је ондашњи Министар унутрашњих послова Божа Максимовић, али се тада ово специјализирање завршило само на неким чиновницима полиције.

Нека ми буде дозвољено, као добром познаваоцу страних полиција и ових стручних школа, да препоручим ова специјализирања само на једној другој бази. Сваки питамац требало би да има завршени факултет, савршено познавање језика земље у коју се упућује, да је већ прашао кроз нашу полицију, барем годину дана, па тек да му се дозволи специјализирање од једне године и то, прво посећивање стручне школе у циљу добијања дипломе, а затим остало време да проведе на практичним радовима у тој страниој полицији. Само тако би могли створити добар полицијски кадар за чисто криминалну полицију. Још најбоље би било давати полицијске стипендије свршеним матурантима за полицијски факултет у Лозани, где би се стварно у правом смислу оспособили за живот и каријеру једног модерног полицијца.

Ипак научна полиција још није продрла дубоко у сваког полицијца и није дошло до унификације метода у једној земљи, док је циљ да се у велом свету заведу исте методе у борби противу злочинаца и да се сваке новине на овом пољу убрзо прихватају од свију полиција. Само на овај начин бићемо у стању да се успешно боримо противу

модернизованог злочинца који се данас користи сваким средством да избегне правди и приметне свој траг. У том циљу створила се међународна комисија криминалне полиције, која ревностно проучава преко године нове методе и тактике у борби противу злочинаца да би крајем сваке године на редовним заседању исте предложила свима члановима нхову примену. Исто тако, у устој намери, створена је Међународна академија криминолога у којој ревностно раде сви познати практичари криминалне технике на усвајању најбољих метода рада и завођењу у свима полицијама истих метода.

Циљ ми је да скренем пажњу читаоцима на научну полицију, која још није продрла до сваког полицајца, без разлике, било он државни или општински. Често се дешава да у истрагама мало примењује научна полиција или пак са врло мало познавања. Несумњиво је да је ово неразумевање за научне методе од велике штете не само за цивилизацију већ и зато што овим начином дајемо преимућство злочинцу да и надаље несметано употребљава модерна средства када ми не можемо да му парирамо. Ово се осећа и у другим европским државама и видим да у Немачкој ову императивну потребу образовања целокупног полицијског кадра, без разлике на положаје у полицијској хијерархији, у криминалној науци добро разумеју, па су сада приступили да пруски полицијски институт у Берлину – Шарлотенбург развију и на тај начин реорганизују, да ће бити у стању да спроводи научну полицију кроз цео полицијски кадар.

И у Белгији, Француској, Енглеској и другим европским земљама, развијају се такође полицијски центри, где се обучава полицијски кадар у примени нових метода, прати се прогрес науке, испитују се предложене криминалне методе и затим спроводе у истрагама. Америка је увидела такође потребу модерних метода и на све стране ничу курсеви полицијске науке. До скоро су се у Америци полицајци бирали из политичких кругова разних председника општина али се сада све више заводи државна полиција снабдевена најмодернијим средствима – авионима, блиндираним аутомобилима и радио уређајима.

Надам се да је ово сасвим довољно да наше колеге упутим у прогрес страних полиција и да би и код нас, у првом реду, и пре свега, указао на потребу стварања једне «више школе научне полиције», која би наставила традицију раније Рајсове школе, наравно, преуређене и снабствене свим средствима како би могла приступити стварању једног модерног полицијског кадра у духу данашњице и дала професионално знање истражним судским експертима.

Приредио мр Радомир Зековица

ИЗ СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Драган ЖИВАЉЕВИЋ, МУП Републике Србије, Оперативни центар
Ратко ИВАНОВИЋ, МУП Републике Србије, Оперативни центар

ПРИМЕР РАЗВОЈА GIS-а У СВЕТСКОЈ ПРАКСИ - САН ДИЈЕГО, САД¹

Увод

Сан Дијего извор графичких информација (San Gis) је агенција удружених капацитета (ЈРА) града Сан Дијега и округа Сан Дијега. Град и округ Сан Дијега почели су да сарађују на развоју регионалног географског информационог система (GIS) 1984. по десетогодишњем програму названом Регионални урбани информациони систем (RUIS). Кроз RUIS, направљена је регионална копнена база од преко 140.000 путева и 800.000 парцела. RUIS је успешно имплементиран у неколико стандарда и процедура за картирање кроз сарадњу комитета са више одељења. Развијено је одржавање GIS и аналитичка оруђа а инсталирана је дистрибуирана мрежа ради олакшавања приступа како централизованим тако и дистрибуираним географским базама података.

Када је десетогодишњи RUIS уговор истекао, град и округ су позвали на развој стратешког плана како би утврдили будући правац својих удружених GIS напора. Интервјуи са руководећим особљем града и округа довели су до развоја следећих препорука које су документоване у RUIS стратешком плану:

- Формализовати партнерство града/округа
- Основати складиште регионалних података
- Централизовати и организовати контролу одржавања базне мапе
- Поједноставити и стандардизовати одобрења приступа подацима
- Централизовати, стандардизовати и смањити трошкове јавног приступа
- Успоставити стратешка партнерства
- Повећање фондова из других извора
- Наставак коришћења проверених техничких средстава

Због жеље града и округа за формализовањем и наставком њиховог опредељења према зеједничком GIS-у и тежњи ка повраћају неких текућих трошкова, одобрена је San Gis агенција удружених капацитета од стране градског већа супервизора и градског већа у јуну 1997., сходно државном правилнику 6500. Стварање San Gis је схватање града и округа да GIS никада није комплетан. GIS оруђа и подаци се сада користе за доношење одлука и у спровођењу многих државних функција као што су анализа криминала, одговор на хитне ситуације, трасирање сервисних возила, давање дозвола, планирање, подршка одлукама и многи типови анализа података. Без важећих и тачних података ти процеси били би под знаком питања или не би били тачни. Од како је оформљен, San Gis је нарастао и сада броји 12 запослених. Преузео је многе важне одговорности. Мисија се није променила али су се методи постизања циљева променили заједно са променама у технологији и развојем

¹ Основу овог примера развоја географског информационог система (GIS) чини превод са енглеског језика процедуралног и радног приручника "SanGis - Policies & Procedures Manual", SANGIS, јуни 2003. године.

способности техничког особља. Циљ документа "Sun Gis - Polices Procedures Manuel" је да дефинише и документује улоге и одговорности запослених, као и оне које припадају граду и округу, а односе се на San Gis.

Мисија San Gis је одржавање и промовисање коришћења складишта регионалних графичких података за област Сан Дијега и асистирање у развоју поделе географских података и аутоматских система који користе те податке

Циљеви San Gis су:

Обезбедити проток и интегритет географских података

Одржати San Gis копнену базу на минимуму од 99% стопе интегритета
Одржати San Gis копнену базу у окиру 90 дана протока са опорезивачем
Обезбедити адекватну подршку и повраћај географских база података
Користити одговарајуће технологије и средства за проактивно обезбеђење интегритета података

Обезбедити рационалан приступ географским подацима за агенције чланице, претплатнике и јавност:

Обезбедити ниску цену и бесплатне услуге пружања географских података преко интернета

Обезбедити ниску цену производа стандардних мапа преко робних кућа

Прикупљати географске податке преко агенција чланица и објављивати их преко складишта података

Промовисати приступ San Gis подацима коришћењем иновативних технологија

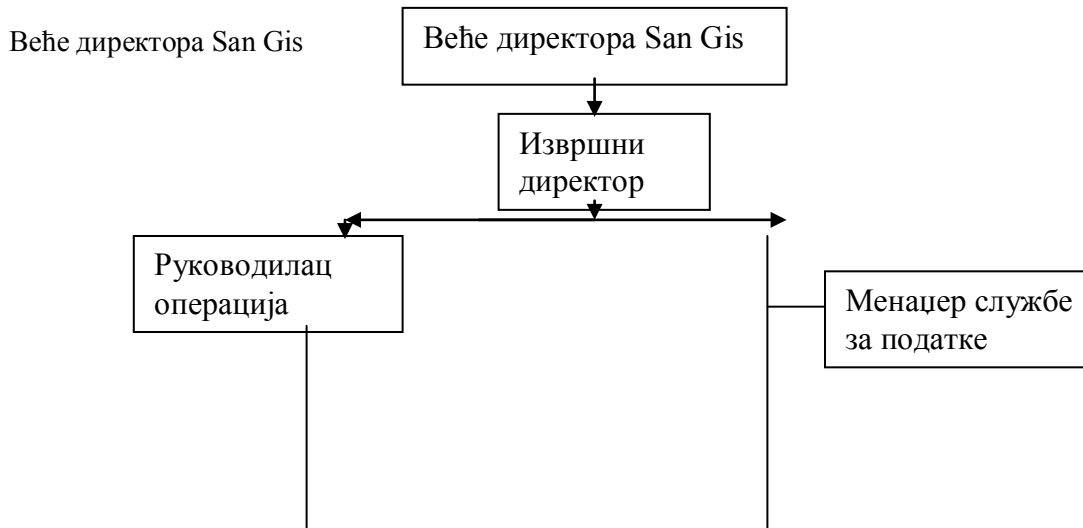
Генерисати приходе од продаје производа географских података

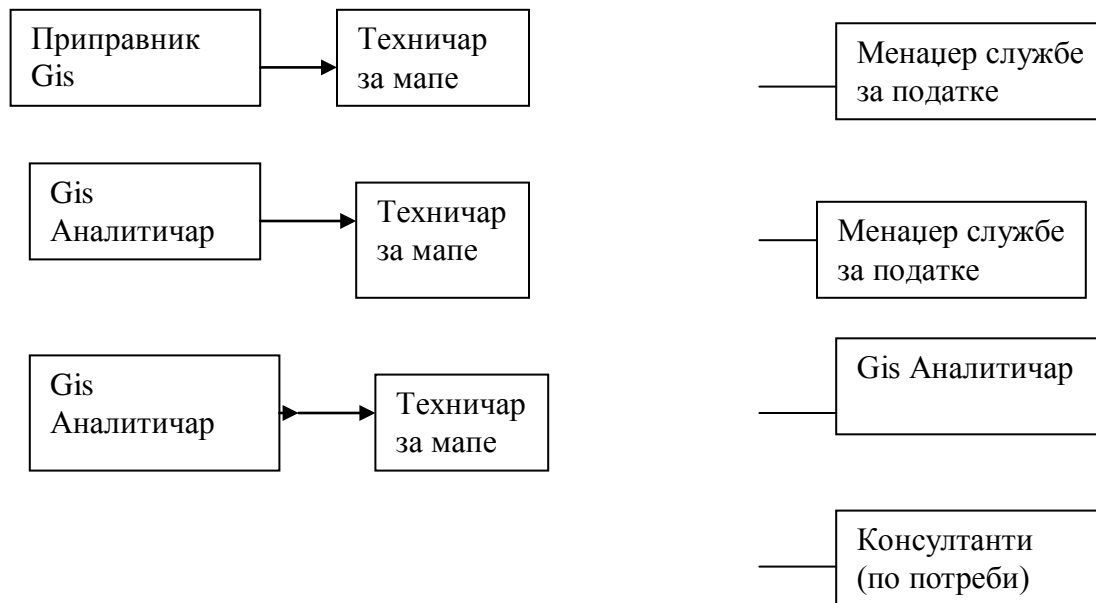
Остваривати партнерства преко производа са већом ценом, који враћају високе бонусе San Gis-у.

Развијати и широко продавати географске производе са већом ценом.

Развијати и омогућавати на захтев набавку у већим количинама географских производа са већом ценом.

Организација San Gis

Тренутно попуњена места у граду Сан Дијегу:

Извршни директор
 Менаџер канцеларије
 Администратор базе података
 Руководилац службе за податке

Места попуњена у округу Сан Дијего:

Менаџер операција
 GIS аналитичар
 Приправници GIS аналитичари (3)

Сва остала места тренутно се попуњавају кроз техничке службе (TOPS).

Веће директора San Gis основало је San Gis техничко саветодавно веће (STAB) брзо након што је основан San Gis 1997.

San Gis техничко саветодавно веће (STAB) ће саветовати Сан GIS извршног директора о техничким питањима у вези са развојем и одржавањем географских података, складиштењем података и приступа истим, као и о стандардима података, софтверу и мрежним компонентама.

GIS менаџер града Сан Дијего и GIS менаџер округа Сан Дијего раде као стални чланови STAB. Остали чланови се именују од стране Већа San Gis. Сваки директор већа San Gis именују три (3) особе из његове/њене агенције чланице да раде као чланови STAB. Сваки именовани представља целу агенцију, а не своја појединачна одељења. Асоцијација управа Сан Дијега (SANDAG) именује једну особу као члана ex оффицио STAB-а. Мандат сваког именованог члана траје годину дана. San Gis Веће директора и SANDAG могу преименовати чланове и следећих година.

San Gis техничко саветодавно веће мора одржати барем један (1) редован састанак годишње. За сваки састанак воде се записници који се стављају на располагање свим

заинтересованим странама. Пет чланова СТАВ конституишу кворум. Сваки члана СТАВ укључујући сталне чланове и именоване из агенција имају један глас. Чланови ex officio и San Gis помоћно особље не могу гласати. У случају нерешеног броја гласова извршни директор San Gis има одлучујући глас.

Предмети које СТАВ разматра презентују се пред председавајућим ради укључења у дневни ред недељу дана пре састанака СТАВ. Предмете могу подносити и чланови који нису укључени у СТАВ. Председавајући разматра све захтеве за стављањем на дневни ред пре презентације пред СТАВ и може одбити захтев. Међутим, СТАВ може ставити предмет на дневни ред већином гласова за. San Gis техничко саветодавно веће може подкомитету дати на разматрање специфична техничка питања. Председавајући ће именовати председавајућег подкомитета. Чланство у подкомитетима је отворено. Препоруке подкомитета износе се пред СТАВ ради званичног одобрења.

Састанци СТАВ тренутно се заказују једном у месец дана, првог четвртка сваког месеца у 10:00 у San Gis-у.

Јавни производи и сервиси

Веб сајт San Gis-а

San Gis одржава интернет веб сајт на www.SanGis.org ради подршке јавном приступу нашим регионалним складиштима географских података. Сајт укључује интерактивну мапу апликација фокусираних и на опште и на посебне јавне захтеве. Интернет база података се ажурира на кварталном нивоу из шероване базе података (видети стр. 29). San Gis особље дневно одговара на електронску пошту која је упућена вебмастеру на webmaster@SanGis.org и одговара на питања која се тичу интерактивних апликација графичких приказа и у вези наше онлајн продавнице Података на Захтев. Особље надгледа веб сајт увече и викендом и у могућности је да брзо решава проблеме путем виртуалне приватне мреже везане на San Gis мрежу. Почетна страница San Gis - www.SanGis.org или www.SanGis.com

San Gis страница интерактивног графичког приказа

Мапирани производи

Особље San Gis прави мапе на захтев, за потребе јавности. Те мапе су на располагању у 5 величина. Већина мапа San Gis-а коштају 10 до 30\$. Све мапе су дизајниране у реалном времену са клијентом и прилагођене су њиховим потребама. Тренутно не постоји додатна наплата за коришћење симбола на тим картама. Такође пружамо репринте са галерије мапа нашег сајта по цени од 15\$ по комаду.

Производи података на CD-у

San Gis прави и дистрибуира вазне производе података на CD-у за наше јавне агенције и клијенте - приватне компаније. CD-ови се производе на кварталном нивоу у јануару, априлу, јулу и октобру.

Претплата на друге податке

Још увек постоји неколико клијената јавних агенција San Gis-а које користе податке под условима предвиђеним претходним уговором. Ти клијенти могу тражити екстракте податка до 4 пута годишње, на захтев. Особље San Gis вади податке и уручује их путем CD-а. Цене претплате варирају у зависности од клијента и крећу се од 800 до 5000\$ по клијенту.

Пројекат вађења специфичних података

Особље прави екстракте података за клијенте који се дефинишу путем разних пројектних ограничења као што је праћење уличног коридора. Већина таквих захтева наплаћује се 1\$ по карактеристици (парцела, полигон, централна линија пута итд.).

Ортофото производи

Црно-бела ортографија Сан Дијега дозвољава се координатном мрежом. Координатне мреже су 1999. биле на располагању за 40\$ по комаду. Координатне мреже из 1992., које су много веће, дају се за 100\$ по комаду. Због ограничења дозвола нисмо у могућности да обезбедимо друге дигиталне приказе. Међутим, имамо право да користимо одобрене приказе за прavlење мапираних производа у хард копији.

Топографски производи

Друга топографија града Сан Дијега одобрена је у координатним мрежама и у обликованом фајлу и у CADD форматима. Топографија из 1999. је 40\$ по комаду у шејп фајл формату. Комбинована цена од 75\$ такође се нуди клијентима који желе и ортофото и топографски приказ за исту координатну мрежу. Попуст за јавне агенције је 35\$ по координатној мрежи. DGN формат нуди се у већој координатној мрежи за 225\$ по комаду.

Подаци на захтев

San Gis нуди онлајн преузимање по принципу самопослуживања неколико слојева података коришћењем VISA или Mastercard преко наше веб сајт продавнице Подаци на Захтев. Нуде се и појединачни слојеви и вишеслојни подаци.

Онлајн продавница San Gis-а "Подаци на Захтев"

PC за јавни приступ

У предворју San Gis-а нуди се PC за јавни приступ који омогућава слободно разгледања нашег складишта податка коришћењем ArcView-а или ArcExplorer софтвера. PC је на располагању током редовног радног времена. Клијенти који користе PC за јавни приступ праве сопствене мапе по упула сниженим стандардним ценама.

Производи веће вредности

San Gis тренутно има споразуме за производе већих вредности са Digital Map Products i Propertykey.com (бивши REMAP) и GeoJet Information Solutions. Ти споразуми укључују повраћај бонуса San Gis-у за коришћење података у производима које производе друге компаније.

Остала подршка

Са San Gis-ом често ступају у споразум јавне агенције и консултанци ради добијања информација у вези наших творевина и успешних операција. Наше особље прави презентације, даје интервјуе и пружа материјале San Gis-а како би охрабрили таква истраживања.

Производи и услуге за чланове

Чланови San Gis-а су град Сан Дијега и округ Сан Дијега

Одржавање података

Одржавање регионалне копнене базе

San Gis одржава копнену базу за цео регион округа Сан Дијего. Копнена база укључује централне линије путева, паркинг места, парцеле опорезивача, погодности отвореног простора, река и језера. Нове мапе субподела и друга мапирана документа дају се San Gis-у једном недељно на дигитални запис. Рад се обавља у четвртак и петак. Ажурирања се испоручују у складиште података сваког викенда.

Одржавање zip кода

Ажурирање регионалног слоја zip кода ради се на основу изворних докумената добијених периодично од Поштанске службе САД. Тај рад се уопштено говорећи спроводи једном годишње.

Одржавање федералног цензуса

Ажурирања граница федералног цензуса чине се када је то неопходно, онда када се догоди да дође до подешавања пута током процеса одржавања. Ажурирања се обично шаљу у складиште података на кварталном нивоу.

Одржавање секторских података

Особље San Gis-а повремено даје слој мапираних податак ради подршке у секторском одржавању. Ми смо одговорни за регионално одржавање рока избијања сходно уговору са АРЈИС и одржавамо књиге Опорезивача за Опорезивача.

Одржавање других података

Особље San Gis-а одржава неколико дигиталних слојева у одсуству њихових власника. Примери тих напуштених слојева укључују школе, библиотеке, болнице и индијанске резервате. Тај рад се обавља онда када нам време то дозволи, али обично једном годишње током лета.

Резолуција грешке копнене базе

Особље San Gis-а комплетира исправке путева, парцела и других карактеристика копнене базе на основу извештаја од особља агенција чланица, клијената и јавности. Измене се не усносе уколико нису потврђене на званичним документима или од стране квалификованог особља. Тај посао је ради на захтев а измене се односе у складиште података једном недељно.

Програми чишћења података

Пројекти чишћења података започињу се онда када се сматра да је то неопходно да би се исправиле грешке у обрасцима или да би се унапредила услуга. Примери укључују приватне путеве, напуштене парцеле, грешке у граничним линијама парцела, класификације путева и друга чишћења у вези са путевима заснована на проверама са терена од стране агенција задужених за јавну безбедност. Тај посао се обавља онда када време то дозвољава.

Објављивање података

Складиштење података

Особље San Gis-а сакупља и управља подацима из агенција чланица у San Gis складишту података. Том складишту приступ имају сви сектори чланови и службе као централном складишту за географске податке за град и округ. Складиште података San Gis укључује ендин базе података у оракл окружењу и GISдата директоријум на San Gis серверу. Мета подаци морају бити унесени у San Gis пре објављивања.

Прибављање података

San Gis прикупља дигиталне податке из других извора и објављује их у складишту података. То укључује податке приватних компанија као што су Thomas Brothers страница и слој координатне мреже као и аранжмани са SANDAG-ом и другим јавним агенцијама. San Gis такође учествује у партнерству у вези података као што су Земаљски ортографски програми у име својих агенција чланица.

Управљање метаподацима

Документација о многим слојевима података је одговорност San Gis-а. Метаподаци се одржавају у бази података и објављују се у дигиталном формату с времена на време, на основу информација добијених од сектора или агенција одговорних за одржавање тих података.

Пристап подацима

Руковођење издавањем овлашћења

San Gis пружа Оракл и СДЕ сервер и клијен одобрења неопходна за пристап нашим Оракл/СДЕ базама података. Да би се приступило San Gis складишту података, члановима је потребно само да затраже добијање Оракл налога. Нема наплате за подизање програма или коришћење. Документација и телефонска подршка су обезбеђени.

Мрежа широке области

San Gis пружа високобрзинска (Т3) мрежна кола широке области да би складиште података учинили доступним "онлајн" за агенције чланице.

Остала подршка за чланове

Мапирање

И док су многи од наших сектора чланова опремљени да сами израђују мапе и да пружају подршку јавним захтевима за мапама, други нису. San Gis израђује мапе за агенције чланице на захтев и у складу са временским могућностима. San Gis такође прави репринте мапа из Галерије мапа које достављају сектори чланови. Главни фокус подршке у вези са мапама San Gis-а јесу сектори који су тек почели у GIS-у. Подршка члановима у вези са мапама пружа се у складу са временским могућностима. Хитни захтеви за мапама од стране јавности имају приоритет.

GIS подршка и обука

San Gis особље редовно пружа бесплатну подршку особљу града и округа у предметима као што је ArcView, SDE, San Gis веб сајт, ортофотографије и метаподаци.

Ортофото и екстракције података

Особље San Gis бесплатно реже CD-ове ради поршке разним потребама сектора. Пример је прављење копија ортофото CD-ова.

Креирање података

Повремено, San Gis особље креира податке да би подржали секторе чланове или функције San Gis. Ти задаци обично потичу са дигиталних адреса фајлова, тј. са адреса која се поклапа да би креирала поинт лејер. Тај посао се ради у складу са временским могућностима.

Подршка секторским системима

Дневни и недељни послови извлаче и реформирају San Gis податке за коришћење у секторским системима. Примери укључују снабдевање путних фајлова CAD систему шерифа, фајлове парцела DPLU систему дозвола (KIVA) и фајлове за путеве и адресе у систем City Admatch. Особље San Gis управља овим процесима.

Групни попусти

San Gis може дати попуст за софтвер или производе података преко продаваца. Тренутно нудимо попусте за агенције чланице за ESRI и Ленска производе.

Учешће GIS заједнице

Особље San Gis учествује у неколико група укључујући GIS координаторе региона Сан Дијега, Географску информатичку асоцијацију Калифорније (CGIA), Асоцијацију урбаних и регионалних информатичких система (URISA), партнерства симбола Сан Дијега и GIS земље Јужне Калифорније. Те групе олакшавају регионалну GIS сарадњу.

Новине

San Gis новине под називом "Извор" објављују се једном месечно и дистрибуирају се путем електронске поште за све кориснике агенција чланица. Новине укључују ажурирања података у складишту, најаве састанака, описе пројеката и техничке савете.

Извештавање

San Gis месечно сачињава извештај у којем се документују задаци и услуге. Тај извештај наводи детаље броја произведених мапа, подршку веб сајта, телефонске позиве, чланску подршку и расположивост система. Недељни ажурирани извештај основне мапе такође је генерисан у комплетно ажурирање базне мапе у граду Сан Дијега.

Стандарди и процедуре

Одржавање података

Одржавање регионалне копнене базе

Дефиниција

San Gis одржавање регионалне копнене базе укључује дигитални унос и ажурирање централних линија путева, копна (паркинга) полигона, парцела полигона Опорезивача, поддिवизију граничних полигона, отворених полигона за рекреацију, речних линија и пратећих атрибута за сваку карактеристику укључујући адресе (само за град Сан Дијега). Акција одржавање активира се новом активношћу мапирања, изменама пратећих атрибута или детекцијом грешака у постојећим базама података. Оцавана копнена база представља катастар; са прометом обично у року од 30 дана од пријема мапе из обласне евиденције за отворене просторе. За парцеле промет је обично у року од 60 дана од дана пријема обавештења од Опорезивача. Представљање отворених простора показује просторе на којима постоје путна активност, представљање парцела показује процену парцеле онако како је дефинише Опорезивач. У напорима да се редукује дуплирање уложеног труда, San Gis и Опорезивач размењују дигиталне фајлове. У ситуацији када Опорезивач добија дигитални поднесак, San Gis чека пријем фајла од Опорезивача пре него да користи мапу да би израдили COGO унос. Тај процес обично резултира у уносу мапе у року од 15 дана од дана пријема фајла од Опорезивача. (Примедба: те одреднице се могу мењати у складу са измењеним моделом података са којима се тренутно ради).

Изворни документи

San Gis користи изворне документе које обезбеђују сектори чланови и/или окружни регистратор, укључујући поддивизионе мапе, мапе парцела, записе прегледа, сертификате измена, трасирање упражњених места, места за обуку и доколицу, прилагођавање линија отоврног простора, калтранских форми, историјских споменика и мапа пустиња, захтеве за приватним путевима, захтеве за именовањем путева, захтеве за блок опсегом, захтеве за адресирањем места и парцелне мапе опорезивача. San Gis добија снимљена изворна документа од окружног регистратора. San Gis уноси изворна документа која се не региструју или су регистрована као захтев за документом или неки други инструмент, само уколико је документ набављен од стране агенција чланица. San Gis не спроводи никакве истраге о документима. Немапирани простори не представљају се у приказу копна. Активност у вези са документом може се рефлектовати у парцелном приказу на основу интерпретације опорезивача. Коришћење изворних докумената ограничено је на следеће:

Цртежи празних простора и простора за обуку: Само цртежи који се односе на уличне тренинг просторе, празне делове улица, пешачке и немоторне симболе права кретања, и приступ одрекнутом и заштићеним правима користиће се за одржавање копнене базе. Подршавање линија простора: Само делови земљишних комада и изузећа из мапа који се односе на подешавање линије простора и званично су одобрени од стране агенције чланице (градски инжењер или окружни геометар) користиће се као изворни документ за одржавање копнене базе

Сертификат или измена: Само документи у којима се наводе измене, и мање промене мапа које утичу на геометрију и измене имена улица, као што је приказано на претходно снимљеној мапи користиће се за измену копнене базе.

Записи и нацрти: Евиденције нацрта које се тичу ЦалТранс права кретања, измене постојећих изворних докумената наведене у горњем тексту, и други претходно евидентирани копнени документи, немапирани простори, виши судски случајеви, и нацрти копна града Сан Дијега СМЕЈУ се користити у одржавању копнене базе.

Процедуре дигиталног инпута

Стандардне процедуре дигиталног инпута адаптиране кроз RUIS програм и документоване на страни 7.4 Стандардног RUIS приручника користе се за инпутовање изворних докумената у копнену базу. Дигитални мапирани поднесци могу се применити на копнену базу када их достави окружни реГИСтратор или сектор члан у формату који се користи у San Gis-у. San Gis уноси све друге ажуриране податке копнене базе из изворних докумената коришћењем метода уноса координатне геометрије (COGO). То резултира у просторној тачности базе података од +/-0.1 стопа. Захтеви за већином мапи које су процесуиране кроз округ или град Сан Дијега постављају се локалним декретом како би се показала како се веза две координате из постојећих контролних карти приказује на мапи граница. Међутим, не захтевавају сва друга инкорпорирана места координатну везу на граничним линијама њихових мапа. Сходно томе, унос неких инкорпорираних градских мапа резултира у мање прецизној просторној тачности. Локација нових поддивизија и парцелних мапа унесених од стране COGO од координатних веза показаних на мапи треба да буде одржива. Сви старији простори у околини, парцеле и централне линије путева померају се да се споје са новијим линијама. То прилагођавајуће прочишћење ради се ручно, једна по једна линија. Не користе се све окружујуће функције за прилагођавање. Само на одговарајућ начин обучени техничари за одржавање копнене базе раде посао чишћења и прилагођавања. Следеће су специфичне COGO процедуре:

Обавити затварање бочног кретања NAD 83 веза и граница документа и валидирати контролу, и базу лежишта. Затварање NAD 83 веза и граница које формирају затворен оквир затвориће се у 0.02'.

Утврдити координатну мрежу границе од најкраће NAD 83 везе.

Затварање граничног бочног кретања мора се затворити у 0.02'.

Интерна геометрија за централну линију, просторе и право кретања мора бити у складу са граничном геометријом у 0.02'.

Процес одржавања парцеле укључује додатне стандарде. За парцеле које се креирају мапама, линије се копирају од простора онако како су они унесени у просторни лејер; стога се користе горе наведени стандарди. За парцеле креиране уговорним документима или другим изворним документима, инпут је заснован на информацији приказаној у мапи Опорезивача. Уколико је неопходно од Опорезивача се траже додатни документи.

Додатни путни стандарди

У процесу додавања или неискривљања путних сегмената, San Gis користи пописни образац лејере из општинске, противпожарне (FDZ) и зоне надлежности јавне безбедности као позадинске лејере. Путеви нису неискривљени тамо где се те границе секу, осим ако другачије није договорено.

San Gis не брише никакве путне сегменте који представљају аутопутеве и имају приписан симбол аутопута, све док сектор за јавну безбедност агенције чланице не буду обавештене.

Додатни стандарди за парцеле

За парцеле креиране уговорним документима или другим немапираним изворним документима, инпут је заснован на информацијама приказаним у мапи Опорезивача. Уколико је неопходно од Опорезивача се траже додатна документа.

Атрибути

Атрибути географских карактеристика апсорбују се и складиште у San Gis бази података током уноса мапе укључујући COGO, простор, пут и опште субдивизионе COGO атрибути укључујући раздаљине, односе, и податке о закривљености.

Атрибути простора укључујући број простора, дескриптор и тип код.

Атрибути документа укључујући тип документа, број, суфикс, радни ред, идентификацију радног реда, датум евидентирања, евидентирани индикатор и вредности закључења х,у.

Централна линија пута укључујући путни сегмент, име пута²⁰, име пута³⁰, пуно име пута, суфикс, правац, идентификацију пута, апсолутне ниске и високе адресе, десна висока и ниска адреса, лева висока и ниска адреса. Стандардне вредности уносе се за сегласу, једносмерност, брзину и атрибуте и могућности вожње.

Примедба: Атрибути парцеле набављају се једном недељно од стране Опорезивача и додају се San Gis парцелним полигонима ради објављивања у складишту података. San Gis не одржава атрибуте парцеле.

Адресе

San Gis је одговоран за унос нових адреса места и за корекције постојећих адреса за град Сан Дијего. Тај задатак такође укључује одржавање односа између адреса, простора, парцела и путних сегмената по San Gis моделу података.

Адресе за неуврштену област округа се периодично шаљу San Gis-у од стране Обласног одељења за планирање и коришћење земљишта и учитавају се у San Gis базе података.

Додавање белешки

San Gis подржава сва историјски одржавана и у RUIS стандардима дефинисана додавања белешки, укључујући имена улица, опсеге блокова, адресе (само за град), бројеве мапа, имена мапа (само за град), бројеве простора (само за град) и бројеве опорезивачевих парцела (APN).

Грешке изворног документа

Особље San Gis ће у року од 24 сата извести о било каквој грешци у изворном документу од стране агенције члана именованог копненог ревизора (или о грешкама у подацима у копненој бази спречавајући ажурирање копнене базе са изворним документом), тражећи решење. У случају да изворни документ садржи грешку која се мора решити пре уноса у регионалну копнену базу, агенција члан одговорна је за проналажење решења или повраћај изворног документа у оригиналну форму, давањем одобрења копненом ревизору или регистрованом цивилном инжињеру за корекцију. San Gis ће комплетирати рад на изворном документу у грешци независно од одлуке копненог ревизора.

Интегритет података & стандарди прецизности

Копнена база се одржава, за податке које уноси San Gis, са 100% карактеристика представљених и 99% прецизности у вези са атрибутима карактеристика. Просторна прецизност копнене базе одржава се, за податке које уноси San Gis, у складу са следећим стандардима заснованим на координатном систему изворног документа:

Координатни систем изворног документа	Стандард просторне прецизности
NAD 83	0.1' на 95% нивоа поверења
NAD 27	5' на 95% поверења (у складу са постојећом мапом)
Локал	21' на 95% поверења (у складу са постојећом мапом)

Контрола квалитета

San Gis обавља следеће процесе контроле квалитета за копнену базу:

Менаџер операција San Gis-а проверава све радове одржавања копнене базе након што се уноса ArcStorm комплетира.

Недељни аутоматизовани процес ствара базу података свих евиденција главних некретнина опорезивача (MPR) APN које не постоје у San Gis-у. Та база података користи се као референца за уношење корекција.

Онлајн претрага се спроводи сваке недеље да би се идентификовале парцеле у бази података San Gis-а које се не слажу са MPR. Те парцеле се заставицом означавају за корекцију. Књиге мапа опорезивача се користе као референца за те корекције. Спроводи се периодични аутоматизовани процеси ради провере интегритета путних података.

Када је то подесно, менаџер операција San Gis-а се сусреће са званичницима из локалних места да појасни питања мапирања.

Када је неопходно, менаџер операција San Gis иде у теренске провере како би утврдио одговарајуће представљање путних карактеристика из стварног света на дигиталним мапама.

Када је неопходно, менаџер операција San Gis-а контактира окружног ревизора ради уноса у мапе или помоћ у одлуци у вези грешке. Окружни ревизор је ревизор евиденције за San Gis.

Распоред одржавања

Стандардни процес	Унос дигиталне мапе биће комплетиран у року од 4 недеље од пријема изворног документа од окружног реГИСтратора (искључујући време за измене грешака у изворном документу)
Хитан процес	Унос дигиталне мапе биће завршен у року од 10 радних дана од дана пријема изворног документа од агенције члана (искључујући време за корекцију грешака у изворном документу). Мапе за експедитовање биће уручене San Gis-у од стране агенције члана јасно означене ознаком "EXPEDITE". Рад неће започети док обим блокада путева не буде добављен за новокреиране путне сегменте. San Gis може захтевати одвојену документацију за верификацију EXPEDITE" мапа.
Процес дигиталне размене	Унос дигиталне мапе биће комплетиран у року од 15 дана од дана пријема дигиталног фајла од обласног ревизора.

Складиштење и приступ подацима

Копнена база се тренутно одржава на San Gis Атлас серверу коришћењем ArcStorm (покривеност) екстракта за графичке приказе и Оракл базу података за атрибуте. Техничари за мапе копнене базе проверавају области за унос карактеристика нових мапа или корекције постојећих графичких приказа. Ажурирања атрибута чине се директно у Ораклу. Приступ одржавању базе података одобрава се само San Gis интерном особљу. Све карактеристике копнене базе објављују се једном недељно у San Gis складишту података.

Друге карактеристике копнене базе

Језера и речна корита обично се не ажурирају у току одржавања копнене базе. Измене се чине на захтев агенција чланова или претплатника.

Одржавање отворених простора за доколицу

Дефиниција

San Gis лејер за отворене просторе за доколицу тренутно се одржава као покривање полигона у Арцсторм-у. Он представља наменски отворен простор као што је приказано на евидентираној поддизивији или мапи парцеле или путем одвојених евидентираних докумената. Биолошки и рекреативни одвојени су од других типова отвореног простора.

Изворни документи

Евидентирана поддизивија или мапе парцела или евидентирани уговорни документи.

Процедуре дигиталног инпута

COGO-исани из изворног документа.

Атрибути

Атрибути за отворене просторе за доколицу укључују изворни документ, надлежност и тип.

Коментар

Полигони се коментаришу или са "OPEN SPACE (отворен простор)" или са "BIOLOGICAL OPEN SPACE (биолошки отворен простор)"-

Интегритет података и прецизност стандарда

Пошто је одржавање San Gis лејера за отворен простор почело око 1990., само они објављени након тог времена се приказују. Био је учињен напор да се додају претходно

објављени "биолошки отворени простори" и трају напори да се додају претходни рекреативни простори након што су откривени. Прецизност отвореног простора не гарантује се због тих ограничења.

Контрола квалитета

Одржавање рада отвореног простора проверава се од стране San Gis менаџера операција након комплетирања едитовања мапа техничара.

Распоред одржавања

Отворен простор се одржава сходно пријему изворних докумената. Такође се улаже напор да се додају области које недостају онако како бивају окривене.

Одржавање zip кода

Дефиниција

San Gis zip код лејер се тренутно одржава као покриће полигона. Тај лејер представља петоцифрен поштански код САД за округ Сан Дијего. San Gis не подржава zip+4. Тај лејер не укључује zip кодове поштанских фахова који би, као и zip+4, били боље презентовани путем показне карактеристике него путем полигона.

Изворни документи

Поштанска служба САД периодично шаље промене zip кода San Gis-у (обично једном годишње).

Процедуре дигиталног инпута

Због природе изворних докумената који се користе за одржавање овог лејера, екранско дигитализовање се користи за уношење измена и додатака. Пажња се усмерава сврставању zip кода граница полигона са централним линијама путева на одговарајућ начин.

Атрибути

Једини атрибут сачуван са лејером zip код полигона јесте zip код. Током објављивања процеса, додатни атрибути добијени из USPS фајлова додају се бази података.

Коментари

Не одржавају се коментари за лејер zip кода.

Интегритет података и стандарди прецизности

Лејер zip кода одржава се са 100% презентованих карактеристика и 100% прецизности атрибуције карактеристика заснованих на USPS изворним документима који су стављени на располагање San Gis-у.

Квалитет контроле

Сав рад на одржавању zip кода проверава менаџер операција San Gis-а након комплетирања едитовања од стране техничара за мапе. Ажуриран лејер преноси се на San Gis особље за објављивање података које га упоређује и са тренутним лејером и са подацима који су на располагању из Thomas Brothers Maps. Менаџер операција разрешава сва неслагања или питања. Покриће, фајл за облике и Оракл табеле ажуриране су са ревидираним лејером.

Распоред одржавања

Обично се овај лејер ажурира једном годишње. Међутим, може се подешавати на основу одржавања активности копнене базе које могу мењати централну линију пута.

Одржавање федералног цензуса

Дефиниција

Лејер федералног цензуса се тренутно одржава као покриће полигона. Тај лејер представља простор цензуса Пописног бироа САД 2000 за округ Сан Дијего. Уручен је SANDAG-у као TIGER фајл и ректификован је да се подудара са San Gis копненом базом кроз заједнички SANDAG / San Gis пројекат. Цензус се мења тек сваких 10 година. Тренутно одржавање постоји само да би се обезбедио континуитет да се ивице полигона подударају са пратећим путним карактеристикама. То је неопходно зато што се путеви често померају током процеса одржавања.

Изворни документи

Неприменљиво. Одржавање цензуса примарно је ректификациони задатак, прилагођавајући се границама да би се поравнао са кретањима копнене базе.

Процедуре дигиталног инпута

Копи пута, парцела или других копнених карактеристика у цензус лејер да би се на одговарајућ начин поравнао са цензусним карактеристикама.

Атрибути

Једини атрибути запамћени са лејером цензус полигона су тракт и блок цензуса. Током процеса објављивања, додатни атрибути добијају се из демографских цензусних фајлова и они се додају у базу података.

Коментар

Не одржава се коментар за цензус лејер.

Интегритет и података и стандарди прецизности

Због поравнавања цензусних података, интегритет и прецизност се не могу гарантовати. Наш рад на одржавању за цензус само је ректификација и треба га посматрати у светлу улагања највећих напора.

Квалитет контроле

Сав рад на одржавању цензуса проверава менаџер операција San Gis-а након комплетирања едитовања од стране техничара за мапе. Ажуриран лејер предаје се особљу за објављивање података San Gis-а које га упоређује са тренутним лејером и лејером путева пре објављивања.

Распоред одржавања

Овај лејер се обично одржава на кварталном нивоу. Међутим, може се подешавати на основу активности одржавања копнене базе која може мењати централну линију пута.

Одржавање секторских података

Održavanje sektorskih podataka

Опорезивачеве књиге

Дефиниција

Опорезивачеве књиге се одржавају као покриће полигона. Лејер представља поделу Опорезивачевих парцела на разне књиге. Тај лејер је развио обласни

Опорезивач/ревизор/књиговођа у време док је одржавање парцела била његова одговорност. Пошто књиге ређају са парцелама а San Gis је сада одговоран за одржавање регионалних парцела, San Gis се сложио да одржава лејер опорезивачевих књига.

Изворни документи

Опорезивач обавештава San Gis када су урађена ажурирања која утичу на границе књига.

Процедуре дигиталног инпута

Копи карактеристика парцела или путева у лејер Опорезивачевих књига да би се на одговарајући начин поређале границе књига са San Gis копненом базом.

Атрибути

Број Опорезивачеве књиге и величина текста атрибута обухваћени су за сваки полигон. Величина текста је М (мали), С (средњи) или В (велики) (у енгл. S, M, L прим. прев) у зависности од величине полигона.

Коментари

За овај лејер не одржавају се коментари.

Интегритет податка и стандарди прецизности

Ректификовани за San Gis лејер парцеле.

Контрола квалитета

San Gis менаџер операција проверава одржавање Опорезивачевих књига након комплетирања едитовања од стране техничара за мапе. Ажуриран лејер се преноси San Gis особљу за објављивање података које га пореди са тренутним лејером и лејером парцеле пре објављивања.

Распоред одржавања

Промене граница Опорезивачевих књига раде се једном годишње, обично у мају или јуну.

Одржавање других података

Правне норме

Дефиниција

Лејер правних норми одржава се као покриће полигона. Тај лејер представља законске норме за службе за спровођење закона које су чланови Аутоматског регионалног правног информатичког система (AJRIS). Тај лејер су развили SDDPC за AJRIS. San Gis одржава те податке по уговору са AJRIS-ом.

Изворни документи

Изворни документи варирају у зависности од надлежности. Највећи број инпута добија се факсом или електронском поштом.

Процедуре дигиталног инпута

Копи карактеристика парцела или путева у лејер законских норми да би се на одговарајући начин поређала нормативна ограничења у копненој бази San Gis. Нормативне границе не

подударају се увек са границама надлежности. Из овог лејера је генерисан специјалан лејер за надлежност јавне безбедности.

Атрибути

Атрибути законских норми укључују број норме, поделу, сервисну област, надлежност, одговорну агенцију, коментаре, име норме, нормативну агенцију и код заједнице.

Коментар

За овај лејер се не одржава коментар.

Интегритет података и стандарди прецизности

Ректификовани у San Gis лејере путева, парела и/или општина.

Контрола квалитета

San Gis менаџер операција проверава одржавање Опорезивачевих књига након комплетирања едитовања од стране техничара за мапе. Ажуриран лејер се преноси San Gis особљу за објављивање података које га пореди са тренутним лејером и лејером парцеле пре објављивања.

Распоред одржавања

Овај лејер се обично одржава на кварталном нивоу. San Gis се труди да комплетира све захтеване измене пре креирања кварталног DIME фајла за AJRIS.

Надлежност јавне безбедности

Дефиниција

Лејер надлежности јавне безбедности се генерише из лејера законских норми коришћењем кода надлежности. Тај лејер представља границе надлежности које користе службе за спровођење закона, а које се не поклапају увек са политичким границама надлежности које одржава Опорезивач из области локалних пореза.

Изворни документи

Извор за овај лејер је покриће законских норми.

Процедуре дигиталног инпута

Видети законске норме.

Атрибути

Једини атрибут сачуван на овом лејеру је PSJUR (код надлежности).

Коментар

За овај лејер се не одржава коментар.

Квалитет контроле

Видети законске норме.

Распоред одржавања

Видети законске норме.

Индијански резервати

Дефиниција

Лејер индијанских резервата се одржава као покриће полигона. Овај лејер представља границе индијанских резервата за округ Сан Дијего. Овај лејер је развио Федерални биро за питања Индијанаца (BIA) и ректификован је у копнену базу San Gis од стране Окружног одсека за јавне радове. Сходно томе San Gis је преузео одговорност за овај лејер.

Изворни документи

Већина ажурирања индијанских резервата добијају се преко страница Опорезивача, евидентираних докумената или мапа.

Процедуре дигиталног инпута

Копи карактеристика парцела у лејер индијанских резервата да би се на одговарајућ начин поравнале границе резервата са копненом базом San Gis.

Атрибути

Атрибути за овај лејер долазе из BIA и не одржава их San Gis. Веб сајт BIA који је у претходном периоду прибављао те податке скинут је са мреже због неких правних питања. Није сигурно да ли постоји било какав други извор за ажурирање тих атрибута или да ће сајт BIA бити некад враћен на мрежу.

Коментар

За овај лејер се не одржава коментар.

Интегритет података и стандарди прецизности

Ректификовани у парцеле San Gis. Прецизност граница резервата не гарантује се због порекла овог лејера података.

Контрола квалитета

San Gis менаџер операција проверава одржавање Опорезивачевих књига након комплетирања едитовања од стране техничара за мапе. Ажуриран лејер се преноси San Gis особљу за објављивање података које га пореди са тренутним лејером и лејером парцеле пре објављивања.

Распоред одржавања

Ажурира се на кварталном нивоу, по потреби.

Школе

Дефиниција

Школски лејер се одржава као поинт шејп фајл. Тај лејер представља локацију свих јавних и приватних школа од обданишта до колеца. Тај лејер стваран је у више наврата од стране више сектора. San Gis је креирао најновију верзију користећи информације из директоријума Окружног већа за образовање 1999.

Изворни документи

Не постоји један извор за овај лејер података. San Gis покушава да дође до ажурираних информација из бројних веб сајтова школских дистрикта из телефонског именика. Директоријум окружног веће за образовање такође се користи као референца за ажурирање.

Процедуре дигиталног инпута

Овај лејер креиран је коришћењем подударана адреса. Већина школа показује се у поравнању на путним сегментима. Неке су померене у школску област на основу

ортофотографије. Поинт ажурирања и додаци комплетирају се на екрану, тренутно коришћењем ArcView-а. Већина ажурања смештена су у школске области уколико се оне могу утврдити из ортофотографије.

Атрибути

San Gis добија атрибуте за овај лејер података из директоријума Окружног већа за образовање.

Коментар

За овај лејер се не одржава коментар.

Интегритет података и стандарди прецизности

Школски лејер има статус "напуштеног лејера". Ниједан градски илии окружни сектор нема директну одговорност за те податке. Особље San Gis га одржава на нивоу "највиших напора".

Квалитет контроле

San Gis особље за објављивање података, а не особље задужено за операције, комплетира ажурирања школског лејера. Када су ажурирања завршена, друго особље задужено за објављивање података прегледа ажурирани лејер и упоређује га са тренутним лејером ради поклапања у атрибутима итд.

Распоред одржавања

Сваког лета чини се напор да се ажурира овај лејер коришћењем веб сајтова школских дистрикта у телефонским именицима. San Gis-у се такође подносе извештаји о грешкама и додацима од стране градских/окружних сектора и грађана који користе податке преко нашег веб сајта.

Библиотеке

Дефиниција

Лејер за библиотеке се одржава као поинт шејп фајл. Тај лејер представља локацију свих јавних библиотека у округу Сан Дијего. Лејер је конструисан упоређивањем адреса из списка адреса које је San Gis-у доставила Окружна библиотека 1999.

Изворни документи

Ми периодично добијамо ревидиран списак библиотека из наших агенција чланова па се ажурирања примењују.

Процедуре дигиталног инпута

Овај лејер је конструисан коришћењем упоређивања адреса. Већина библиотека приказана је поређана на путним сегментима. Неке су померене у сајт библиотека на основу ортофотографије. Показна ажурирања и додаци комплетирају се на екрану, тренутно коришћењем ArcView-а. Већина ажурирања се стављају на сајт библиотека уколико се то може утврдити из ортофотографије.

Атрибути

San Gis добија атрибуте за овај лејер података из списка адреса које обезбеђује Окружна библиотека.

Коментар

За овај лејер се не одржава коментар.

Интегритет података и стандарди прецизности

Лејер за библиотеке има статус "напуштеног лејера". Ниједан градски или окружни сектор нема директну одговорност за те податке. Особље San Gis га одржава на нивоу "највиших напора".

Квалитет контроле

San Gis особље за објављивање података, а не особље задужено за операције, комплетира ажурирања школског лејера. Када су ажурирања завршена, друго особље задужено за објављивање података прегледа ажурирани лејер и упоређује га са тренутним лејером ради поклапања у атрибутима итд.

Распоред одржавања

Сваког лета чини се напор да се ажурира овај лејер коришћењем веб сајтова школских дистрикта у телефонским именицима. San Gis-у се такође подносе извештаји о грешкама и додацима од стране градских/окружних сектора и грађана који користе податке преко нашег веб сајта.

Резолуција грешке копнене базе података

San Gis добија извештаје о грешкама од агенција чланова, клијената и јавности. San Gis прихвата извештаје о грешкама у разним форматима, укључујући телефонске позиве, емејлове, факс поруке, маркиране мапе итд. San Gis проверава исправку у односу на званична документа и када је неопходно са нашим агенцијама за јавну безбедност пре ажурирања. Већина корекција грешака чини се у року од недељу дана од дана подношења извештаја, па су тако исправке на располагању у објављеном (шерованом) окружењу San Gis-а следећег понедељка. Када званична документа противрече извештају о грешки или када грешка није одобрена од стране наше агенције за јавну безбедност, San Gis обавештава лице које је поднело извештај да ће корекција бити одложена.

Програми за чишћење података

Особље за операције San Gis-а обавља неколико програма за чишћење који су у оптицају током трајања нормалног одржавања. Ти програми укључују подешавање блокирања путева, додавање уобичајено коришћених назива за приватне улице, смањење "континуираних" путних сегмената, додавање атрибута копнених лејера и специјална појачавања копнене базе. Лејери за одржавање се такође усклађују тамо где је то неопходно. Напр. највећи броје законских норми треба подешавати на путевима, поравнање парцела са општинским границама итд.

Објављивање података

Складиштење података

Дефиниција

Мисија San Gis-а је да одржи складиште података за своје чланове и јавност. Термин "складиште података" користи се на много начина широм технолошке индустрије, али је складиште података San Gis-а заиста магацин података. Пре оснивања San Gis-а, окружни и градски сектори чували су већину GIS података на локалним серверима. RUIS је централно чувао лејере базне мапе. Да би начинио мапу коришћењем података из разних

сектора, корисник је морао да се конектује на 2 или више сервера широм опсежне мрежне области коришћењем NFS склопова. Тај метод био је проблематичан из више разлога. Приступ је често био спор због ширине области која је потребна за GIS податке. Секторске операције могле су бити погођене због приступа серверу из других сектора. И што је најважније, било је неколико проблема са приступом подацима. На пример, уколико би сектор изводио чишћење на сету података или би они били ван функције због ажурирања, други сектори би могли користити неважеће податке или не би могли приступити подацима који су им потребни.

San Gis је усвојио политику да одвоји оперативне податке од података објављених 1997. Објављени подаци су на располагању на једном централном Оракл серверу којем је могуће приступити свуда са мреже града и округа. Сектори могу бирати распоред за објављивање њихових GIS података а могу уклањати карактеристике или атрибуте из безбедносних разлога. San Gis сарађује са секторима да би "измасирао" њихове оперативне податке у објављени формат. На пример, оперативна база података може укључивати само код за указивање на тип карактеристике, тако да San Gis може додати дескриптивно поље. Тај процес чини податке више приступачнијим за корисника за секторе који не познају у танчине податке другог сектора.

Извор података

San Gis аутоматски ажурира складиште података са сервера за одржавање једном недељно. Тај процес омогућава актуелну копнену базу података за све GIS кориснике округа или града. Међутим, већину од 200 лејера мапа у San Gis складишту података не одржава директно San Gis. Аранжмани за објављивање података направљени су са секторима који дају допринос. Неки сектори су аутоматизовали процес. Други сектори снабдевају San Gis ажурираним подацима једном годишње. Многе друге базе података ажурирају се на захтев.

Округ, град и SANDAG дају већину изворних података. Неколико лејера података добијени су и објављени од стране San Gis кроз споразуме о давању дозволе. Сектори који траже од других сектора или агенција требају упутити захтев San Gis-у, тако да подаци могу бити објављени за све чланове с правом приступа. На директна трговина фајловима података не гледа се с одобравањем због проблема са утврђивањем ауторитативног извора података.

Процедуре ажурирања

Сви San Gis лејери података ажурирају се у складишту података кроз аутоматизоване процедуре. Путеви, парцеле, простори, рекреативни простори и адресе ажурирају се једном недељно. Редовно заказана секторска ажурирања такође су аутоматизована.

Аутоматизована ажурирања примењују се у складишту података дан након што су подаци примљени. За годишња ажурирања на захтев обично је потребно 2 дана, али може бити потребно и 2 недеље да буду процесурана, у зависности од промена у структури података итд. Особље San Gis добија податке и чини визуелну проверу како би упоредили нове податке са претходном верзијом. Поља се проверавају између нових и старих верзија да би се видело да ли је дошло до неких структуралних измена података. У неким случајевима, San Gis преображава податке у извештавање и обавља чишћење да би решили проблеме карактеристика. Неки лејери се користе да генеришу друге. На пример, лејер за изборни округ користи се да генерише скупштину, сенат и области супервизора.

Процесуирање атрибута

Особље San Gis испушта поља која је конструисао софтвер. Особље такође испушта поља која сараднички сектори не желе да објаве. Особље често испушта оперативна поља која

могу бити веома важна за сарадничке секторе али не значе ништа осталим корисницима. Међутим, таква поља бивају упамћена за случај да буду потребна сарадничком сектору или кориснику. Додатна описна поља често се спајају са подацима да би били близи кориснику. За неке лејере испоручују се само карактеристике и кључ а San Gis припаја атрибуте из другог извора. Најбољи пример тога је лејер парцеле. Сви атрибути парцеле припајају се полигонима из фајла који San Gis-у испоручује окружни Опорезивач сваке недеље. Исто тако, код демокрафских атрибута за цензус спајају се праћења цензуса и блок полигони.

Интегритет података и стандарди прецизности

San Gis је директно одговоран само за интегритет и прецизност лејера које одржава. Одговорност је сарадничких сектора да прибављају метаподатке који описују услове и дозвољена корисћења за сваки лејер података. San Gis ће одбацити унос или ажурирање података који би се показали збуњујућим за општу корисницку зајединцу, али ми не одбацујемо податке због додатака, одломака или других конструкционих проблема. Ми о тим проблемима обавештавамо сараднички сектор и апелујемо на њих да побољшају своје процедуре одржавања.

Контрола квалитета

За не-аутоматизована ажурирања, особље San Gis-а изводи горе описане кораке. Онда када се особље увери да је лејер спреман за ажурирање, лејер података се преноси другом особљу ради провере стандарда и квалитета података. Било каква питања или проблеми решавају се и коначна верзија се шаље администратору базе података San Gis-а ради ажурирања базе података. Администратор базе података може одбити лејер, изменити име лејера или имена атрибута. Та питања бивају разрешавана између аналитичара San Gis-а и ДБА.

Безбедност

Лејер и поље безбедности на располагању су кроз Оракл/СДЕ. Неки сектори су објавили своје GIS податке у San Gis-у али су приступ ограничили само на свој сектор или на мали сет корисника. Контактирајте San Gis ради договора о објављивању ваших података на лимитиран број читалаца.

Распоред одржавања

Постоји списак објављених лејера података и учесталости ажурирања. San Gis складиште података расте и мења се сваке недеље, па ако вам је потребна ажурирана листа контактирајте San Gis.

Прибављање података

Дефиниција

San Gis набавља дигиталне податке из других извора и објављује их у складишту података. То укључује податке приватних компанија као сто је страница Thomas Brothers-а и лејер координатне мреже, као и аранжмани са SANDAG-ом и другим јавним агенцијама. San Gis такође учествује у размени података као сто су програми Земаљске ортофотографије, а у име агенција чланица.

Изворни документи

Дигитални подаци се обично добијају путем CD-ROM-а од компанија и агенција које дају дозволу за податке. Подаци из других агенција као сто је SANDAG обично се уступају San Gis-у. Подаци се испоручују или у "шејп" фајлу или у формату покривености.

Процедуре ажурирања

За ажурирања за одобрене податке или податке добијене из других агенција обично је потребно 2 недеље да би се процесуирали, у зависности од измена структуре података итд. Особље San Gis добија податке и спроводи визуелну проверу да би упоредили нове податке са претходном верзијом. Проверавају се поља између нових и старих верзија да би се видело да ли су учињене било какве структуралне измене. Просецни подаци за објављивање немају имена поља која су блиска корисницима, па је масирање података увек део процеса аквизиције.

Процесуирање атрибута

Особље San Gis испушта непотребна поља, мења имена поља и додаје дескриптивна поља када је то потребно, а пре објављивања добијених података.

Интегритет података и стандарди прецизности

Особље San Gis обавља лимитиране провере интегритета података пре прихватања лиценцираних података. Некада се подаци уручују у различитим координативним системима или пројекцијама од оних који су тражени. Такође наилазимо на грешке због којих смо принуђени да одбацимо податке које нуде продавци.

Контрола квалитета

Посто се аналитичар San Gis-а увери да је лејер спреман за ажурирање, лејер података се преноси другом особљу ради провере података у вези стандарда и квалитета. Сва питања решавају се, а коначна верзија се шаље администратору базе података San Gis-а ради ажурирања базе података. Администратор базе података може одбити лејер, изменити име лејера или имена атрибута. Та питања бивају разрешавана између аналитичара San Gis-а и DBA..

Распоред одржавања

Одобрени подаци се обично ажурирају једном годишње након уплате накнаде за лиценцу. Подаци добијени од других агенција ажурирају се на захтев.

Руковођење метаподацима

Дефиниција

Рец метаподаци значи «подаци о подацима». San Gis одржава метаподатке за све лејере у складишту података San Gis-а. Метаподаци се тренутно чувају у приступној бази података и објављују се периодично, а дистрибуирају се путем електронске поште нашим GIS корисницима. Зато сто је складиште података колекција података које достављају градски и окружни сектори, ми зависимо од сектора за доставу метаподатака за њихове приложене лејере. San Gis планира да евентуално инкорпорира метаподатке у нашу геобазу података тако да они буду на располагању на мрежи и да им се може приступити кроз ArcGIS производе.

Изворни документи

Метаподаци су на располагању за секторе ради комплетирања и повраћаја San Gis-у ради уноса у нашу базу података метаподатака. Неки сектори шаљу метаподатке електронски путем Ворд-а или хтмл докумената. Ми прихватамо формат који ви шаљете. Важно је само послати метаподатке San Gis-у.

Процедуре ажурирања

Особље San Gis-а обавља ажурирање метаподатака током целе године на «по потреби» основи због додатака лејерима или измена у именима лејера или атрибута. Каталог метаподатака се проверава ради прецизности, ажурира се и објављује сваког лета.

Атрибути

San Gis метаподаци укључују пројекцију мапа, координатни систем, прикупљање података или методу конверзије заједно са другим општим информацијама о лејеру мапа. Ми такође покушавамо да обухватимо описне информације за сваки атрибут и код. Има много лејера података који нису дефинисани због тога што сараднички сектор није доставио информације.

Интегритет података и стандарди прецизности

Каталог метаподатака верификује се у односу на базу података складишта података једном годишње на лето. Каталог се ажурира са додацима лејера, изменама имена лејера и изменама атрибута. Лејери се такође повремено и бришу.

Контрола квалитета

Видети горњи текст.

Распоред одржавања

Каталог метаподатака се тренутно електронски објављује једном годишње крајем лета.

Окружење San Gis података

San Gis користи три различита и одвојена окружења за GIS базе података: 1) оперативно, 2) заједничко ("шеровано") и 3) јавно. Сваки ниво је оптимизиран за специфично коришћење. Сви San Gis подаци чувају се у Оракл базама података. Циљ и садржај сваког сервера података описан је на страницама које следе. Троугао који се налази испод овог текста илуструје како се подаци померају из детаљног оперативног окружења које може укључивати више пословних табела повезаних са мапама, у шеровано окружење за интерно коришћење чланова, и коначно у јавно окружење. Подаци се у току поступка оптимизирају, ради лакшег коришћења.

Оперативно окружење

Најнижи ниво, најдетаљнији подаци се користе од стране San Gis оперативних система. Може укључивати многе атрибуте који нису потребни другим секторима или нису одговарајући за шеровање (осетљиви, безбедносни итд.)

Структура података дизајнирана и подешена да подржи оперативне системе (чита/пише). San Gis оперативни подаци су копенена база, федерални цenzус, zip код и други регионални лејери.

У San Gis оперативном формату, укључено је неколико табела које се односе на 12 GIS лејере

Приступ ограничен само на San Gis интерно особље.

Многи сектори такође одржавају сопствене оперативне базе података које се периодично достављају San Gis-у ради објављивања у шерованом окружењу.

Оперативна база података

San Gis оперативни сервер је Sun E450 именован Атлас. Он се користи ArcStorm и ArcGIS 8.2 софтвером за 6 до 8 едитора и домаћина Оракл базе података (чита/пише). Тај сервер такође извршава неколико послова објављивања података.

"Шеровано" окружење

Презентује оперативне податке у поједностављеном облику
За интерну употребу у оквиру града и округа
Неки оперативни атрибути уклоњени
Нека дескриптивна поља додата
Замагљени осетљиви подаци
Структура података дизајнирана и подешена да подржи read-only (само читање) приступ
Подаци се уносе једном недељно из оперативне базе података San Gis
Подаци периодично сакупљени из секторских система града и округа
Шерована база података садржи приближно 250 GIS лејера

Градски корисници

San Gis шеровани сервер је Sun E450 именован San Gis. Он опслужује "шејп" фајлове и фајлове покривености и домаћин је read-only (само читање) Оракл бази података са преко 250 лејера мапа. Он је опслужује CDE и клијент лиценце за преко 400 Оракл корисника. Овај сервер извршава дневне послове објављивања података.

Јавно окружење

Подаци који се заједнички користе од стране више корисника у поједностављеној форми
За коришћење од стране опште публике
Неки лејери и атрибути уклоњени
Даље замагљивање података
Структура података дизајнирана и подешена да подржи реад-онлу интернет апликације
Подаци унесени из San Gis шерованог сервера на кварталном нивоу
Јавна база података садржи око 65 GIS лејера

San Gis јавно окружење укључује веб сервер (Laguna) и Оракл сервер за податке (Otaу). Оба су Compaq Windows 2000 сервери. Laguna је домаћин ArcIMS софтверу за интерактивно мапирање и Able Commerce софтверу за "продавницу" података. Oтау је домаћин read-only Оракл бази података са око 65 лејера мапа.

Политика, процедуре и пракса

Власништво над подацима

San Gis преузима власништво над свим географским подацима креираним од стране особља округа и града Сан Дијега без обзира на то како је финансирано креирање података. San Gis (а некад RUIS) филозофија била је да је целина вреднија од скупине делова. Милиони долара су потрошени на стварање и одржавање San Gis копнене базе, као деобног добра града и округа. Та копнена база поставила је темеље и олакшала је стварање многих других лејера података. Сви лејери података шеровани су и заједничко су власништво чланова San Gis-а.

Лиценцирање података

Сви географски подаци креирани од стране San Gis-а, особља округа или града лиценцирају се кроз San Gis.

Објављивање података

Ниједан лејер података не може бити објављен за накнаду или бесплатно од стране било ког градског или окружног сектора консултантима, студентима, јавним агенцијама или приватним компанијама. Та функција је централизована у San Gis-у и сви подаци се објављују само на лиценцу или накнаду. Нема изузетака. Веће San Gis-а ратификује овакву политику једном годишње.

Захтеви за јавним евидентирањем

Дигитална мапа San Gis изузета је из захтева за јавним евиденцијама што је наведено у Закону владе Калифорније 6254.9 Контактирајте San Gis ради даљих информација.

Коришћење података од стране градских/окружних консултаната

Пракса бесплатног објављивања уз споразум о даљем необјављивању прекинута је са увођењем насих снижених цена за податке у 2000. Окружни и градски консултанти и контрактори требају се обратити San Gis-у ради добијања свих неопходних података ради комплетирања њиховог рада. Нема изузетака San Gis обезбеђује списак консултаната који су добили претплату на податке. Видети прилог Е за пример. Тај извештај се генерише на кварталном нивоу и на захтев.

Цене

Цене дигиталних података не установљавају се на основу трошкова израде података, одржавања, рада који је уложен у екстракцију података или другим формулама повраћаја трошкова. Извршни директор San Gis-а препоруцију ценовник лејера података на основу потражње и расположивости тржиста. Борд директора San Gis-а одобрава цене. Често се одобрава учесце сектора у успостављању цена. San Gis цене података драстично су снижене у 2000. због увођења самоуслуге функција интернет преузимања и стварања стандардних ЦД производа.

Приход

Приход прикупљен из лиценцирања података примењује се на годишњи буџет San Gis-а. Дугорочни циљ је да се сакупи довољно прихода да смање обавезе годишњег буџета града и округа на нулу.

Троскови сектора

Годишњи San Gis-ов буџет дели се 50/50, град/округ. GIS менаџери у округу и граду тада утврђују како да поделе одговорност у вези финансирања између сектора.

Захтеви за мапама

San Gis пружа ограничену подршку бесплатних мапа секторима члановима. Политика је да се настави пружање услуга граду и округу бесплатно док год се то не злоупотребљава. Очекује се да већина особља града и округа научи да ствара сопствене мапе пре него да се континуирано ослањају на подршку San Gis-а.

Техничка подршка

Особље San Gis-а пружа ограничену техничку подршку насим члановима и клијентима без наплате. Неки примери укључују CDE постављање, ArcWiew функционалност, обуку, питања у вези коришћења података и подршку корисничким групама.

Додавања лејера података

Нови лејери података обично се лако објављују у GIS подацима и CDE. Изузетак би били веома велики фајлови који могу захтевати прибављање додатног простора на диску. Уколико сте направили нов лејер података за који сматрате да би био од користи другима, контактирајте канцеларију San Gis да би смо се договорили око његовог објављивања. Метаподаци морају бити приложени за све нове лејере података. Увек проверите са San Gis-ом пре него сто створите нове податке да бисте избегли дуплирање. San Gis вам такође помаже да креирате нове лејере података. Уобичајен захтев који примамо је за подударењем адресе дигиталној адреси фајла стварањем поинт лејера. То је релативно лако учинити у зависности од прецизности адреса.

Извештавање о проблемима са подацима

Молимо да нас обавестите о било каквим проблемима са путевима и парцелама путем телефона, емејла или факса. Ми ћемо истражити проблем и учинити неопходне измене. San Gis је коначно одговоран за статус свих лејера података. И док ми не можемо контролисати ток и прецизност сваког лејера података којег одржавају наши чланови, можемо утврдити ток и прецизност за вас, контактирањем одговарајућег особља. Обично, ми можемо убедити сектора да учини корекције које су идентификоване са мањим проблемом. Међутим, некада особље и финансије не омогућавају чињење таквих ажурирања. Када сумњате, увек контактирајте San Gis. Молим вас да не претпостављате да неко ве' зна за грешку коју сте ви пронашли.

Ажурирање веб сајта/унапређење

Много особља града и округа подржава клијенте који користе San Gis веб сајт на редовној основи. Све сугестије и притужбе се размартају у циљу побољшања веб сајта и обезбеђивања боље јавне услуге.

Милан КЛИСАРИЋ,
Виша школа унутрашњих послова

"РУКОВОЂЕЊЕ У ПОЛИЦИЈИ"
Аутор мр Обрад Стевановић

Почетком ове године у оквиру издавачке делатности Полицијске Академије (ПА)- Београд, изашло је из штампе друго измењено и допуњено издање уџбеника "Руковођење и командовање", под измењеним називом "Руковођење у полицији", аутора мр Обрада Стевановића. Разлике у називу, садржају и структури овог издања, условљене су пре свега променом назива наставног предмета у Наставном плану и програму Полицијске академије, за чије потребе је уџбеник и штампан. У припреми овог уџбеника аутор је користио доступну домаћу и страну стручну и научну литературу из области управљања и руковођења организацијама, као и теорију и праксу управљања полицијом и руковођења у полицији.

Књига је обима 327 страна (што је за 50 страна више од првог издања), илустрована адекватним шемама, табелама, обрасцима и прилозима. Осим што је по својој намени уџбеник, намењен студентима наведене високошколске установе, представља и монографију, којом је целовито и свеобухватно обрађена проблематика руковођења у полицији. По својој структури обухвата уводни и седам посебних делова.

У уводном делу руковођење у полицији тумачи се као људски рад, научна дисциплина, наставни предмет и као садржај полицијске обуке.

Тако се руковођење етимолошки посматрано, јавља са друштвеном поделом рада, на извршну и руководећу делатност, чија је основна сврха, пре свега, опстанак организованих људских заједница и организација. Руковођењем се усмерава организација према постављеним циљевима, те је према томе ова делатност истовремено и управљачка делатност. Посматрано вредносно, руковођење може бити успешно или неуспешно, а резултат овог другог је најчешће распад организације којом се руководи.

Задатак руковођења у полицији, као научне дисциплине у настајању, је проучавање законитости по којима се тај рад одвија, применом сазнања и методолошких достигнућа различитих научних дисциплина, као што су: теорија система, кибернетика, психологија, социологија, економија и др. Аутор аргументује потребу да се руковођење конституише у релативно самосталну научну дисциплину, теоријским и практичним разлозима, који су као две основне димензије руковођења међусобом дијалектички повезане. Познате филозофске, опште и посебне научне методе су основна полазишта у сазнавању научних чињеница у области руковођења, са тенденцијом изграђивања сопствене материје научног истраживања.

Руковођење, с обзиром на будућу професију студената ПА, је засновано и као наставна дисциплина (предмет), која има за циљ да на целовит и методолошки коректно уређен и пракси прилагођен начин обрађује проблематику руковођења у полицији као специфичном организационом систему. Однос ове према другим наставним дисциплинама на ПА није ригидан и ограничавајући, већ напротив комплементаран и дијалектички, тако што се у овој дисциплини руковођење фундаметално обрађује, а у другим пак специфично, односно примерено пословима и задацима других организационих јединица Министарства унутрашњих послова (криминалистичка полиција, управни послови и др.). Такође, аутор

износи да овај наставни предмет претендује да чини општу основу садржаја полицијске обуке на ПА, али и да те садржаје користи за даље развијање сопствене теорије.

У првом делу разматрају се теоријске основе руковођења, са тежиштем на појмовима организација, систем и руковођење и на основним теоријама управљања и руковођења у организационим системима, односно у организацијама.

Организација се посматра као субјект, делатност и структура, са набрајањем и описивањем свих структурних елемената. Такође се, на основу објашњења појма организације, даје дефиниција система. У контексту ових разматрања, полицијску организацију карактеришу специфични унутрашњи односи и правила обављања посла.

Аутор у овом делу разграничава и објашњава међусобом сличне и сродне, али ипак различите појмове: управљање, руковођење, командовање (наређивање) и менаџмент. У ову сврху дају се прегледно табеле са више дефиниција ових појмова, домаћих и страних аутора. Управљање се дефинише као највиша управљачка делатност организације, која обухвата одређивање циљева и стратешких задатака организације, финансирање и политика њене употребе. Руковођење се такође дефинише као управљачка делатност на nižем организационом нивоу од управљања, чији су основни циљеви опстанак организације, њено складно функционисање, остваривање циљева због којих постоји и њен развитак у свом окружењу. Посебно се наглашава да руковођење и командовање нису синоними, већ је да је командовање једна од функција руковођења, која се остварује доделом задатака (наређивањем).

У разматрању теоријских извора обрађују се и међусобно компарирају основне поставке традиционалних и новијих теорија-школа руковођења и њихових типичних представника и то: Класична школа (Ф.Тејлор, Х.Гант, Ф.Гилберт, Х.Фајол, Х.Емерсон, Арвик и М.Вебер), Бихејвиористичка (Елтон Меј, Мери Фолет, Честер Бернард), Опште организационе теорије (системски приступ, кибернетски приступ) и Савремене теорије управљања (теорија динамичног ангажовања, теорија управљања променама Исака Адизеса, ситуациони приступ).

У другом делу обрађују се полиција као организациони систем и систем руковођења у полицији.

У овом делу дефинише се појам полиције као организационог дела (подсистема) Ресора Јавне Безбедности Министарства унутрашњих послова, који пре свега обухвата униформисане припаднике полиције и јединице полиције опште и специјализоване надлежности, али и припаднике криминалистичке полиције. Њена основна функција је заштита безбедности грађана и институција у Републици. Такође се дају и суштинска обележја полиције (структурна сложеност организације, законитост и непрекидност у обављању послова, динамичност, професионализам и непристрасност). Даље, у овом делу се, условно (јер се делокруг полиције изводи из делокруга МУП-а), одређују делокруг и надлежност полиције, као законских и организационих категорија, које обухватају кључне области рада и то: заштита живота, личне и имовинске сигурности грађана, њихових слобода и права; послови одржавања јавног реда и мира, послови обезбеђења, контроле и регулисања саобраћаја, контроле преласка преко државне границе и послове сузбијања криминалитета (послови криминалистичке полиције). Такође се, прегледно-табеларно и текстуално даје најактуелнија структура организације МУП-а, у којој се виде основне врсте полицијских јединица и то: орг. јединице у седишту МУП-а, образовне установе, специјализоване полицијске јединице, редовне, односно територијалне полицијске јединице, различитог нивоа руковођења, све до оперативног (полицијске станице). У даљем тексту су обрађена видна службена обележја униформисаних припадника полиције: униформа, чинови, ознаке, и посебно, право на употребу силе и ватреног оружја, као иманентног обележја полиције.

У трећем пододељку овог дела, обрађени су системи руковођења у полицији. Најпре се даје дефиниција руковођења у полицији, као управљачка делатност руководећих радника (од Министра до вође патроле), али и руководећих органа, којим се обезбеђује складно функционисање полицијских јединица ради остварења постављеног циља. Затим се одређују нивои руковођења: стратегијски, координирајући (на тактичком нивоу) и оперативни. Од организационих типова руковођења, аутор разликује класични, савремени и мешовити. У оквиру класичног обрађују се линијски, функционални и линијско-штабни. Линијски систем се даље разврстава на персонално-патријархални (карактеристичан за мање полицијске јединице), ког карактеришу непосредни односи руководиоца и непосредних извршилаца и пирамидални (веће пол.јединице), кога карактеришу више нивоа у хијерархији, поштовање принципа једностарешинства, и доношење одлука од стране руководиоца на врху пирамиде. Функционални систем карактерише руковођење организацијом од стране специјалиста за поједине области и непоштовање принципа једностарешинства. Линијско-штабни систем, има особине линијског са штабним елементом, који има помоћни, плански, саветодавни и слични значај. У склопу система руковођења у полицији, аутор указује на значај материјално-техничких средстава на ефективност процеса руковођења, и посебно обрађује поједина електронска, оптоелектронска и рачунарска средства.

У трећем делу обрађују се фактори, методе, принципи и проблеми руковођења у полицији. Најважнији фактори, различите природе (људске и ситуационо-амбијенталне) и различите снаге утицаја на људе у процесу руковођења, према аутору, су: ауторитет, одговорност, поверење, дисциплина, морал, време и простор. Ауторитет као јединство моћи и власти, дели се на статусни, стручни, харизматски, политички и традиционални. У објашњавању утицаја ауторитета, аргументовано се истиче и фаворизује стручни ауторитет у комплементарном јединству са позитивним карактерним особинама руководиоца (поштење, објективност, храброст, смелост и др.) и његовим радним квалитетима. Одговорност, као обавеза за законито, безбедно и ефикасно извршавање службених задатака, аутор дели на статусну, стручну, моралну, политичку, правну, објективну, субјективну, колективну, интерну и екстерну. У полицијској пракси могуће су различите комбинације наведених одговорности и међусобом се углавном не искључују. Аутор даје претпоставке за успешно успостављање система одговорности (индивидуална и дефинисана одговорност, сразмерна ауторитету и др.), као и могуће грешке у структурисању одговорности (несразмерна одговорност, преклапање одговорности и др.). У сложеним и високоризичним ситуацијама, руководиоца је посебно одговоран за животе и здравље полицајаца из тима којим руководи, као и за поверена материјално-техничка средства. За изграђивање правилних и добрих међуљудских односа и кохезије колектива у целини непходан је фактор поверења. Аутор обрађује значај поверења као интерактивног односа између свих припадника полиције, а посебно руководиоца и оперативних извршилаца службених задатака. Међутим, посебно се наглашава да је за успешно функционисање полицијске организације потребно изграђивање поверења између полиције и грађана. Да би се ово остварило на жељеном и потребном нивоу, полиција треба да учини све да у свести грађана полицију најмање симболишу службена палица и ватрено оружје. Функционисање полицијске организације, односно непосредно вршење послова из надлежности и руковођење том организацијом је незамисливо без дисциплине, као безусловне потчињености појединаца и јединица полиције закону, својим дужностима и наређењима руководиоца. Аутор наводи механизме изграђивања и развијања дисциплине и дели их у стимулативне (супортивне) и репресивне. Морал и етика (полицијски етички кодекс) су неопходан људски фактор у процесу руковођења. Аутор наводи и објашњава индикаторе доброг и лишег морала, као вољног фактора у извршавању службених задатака и у вези са тим посебну обавезу руководиоца на изграђивању и јачању морала у својој

јединици и неуралисању свих узрока и појава који га нарушавају. Полицијски етички кодекс треба да помогне припадницима полиције не само да не застрале у служби, већ и да своју професионалност доведу до нивоа њиховог уважавања и поверења у јавности попут лекарске професије. Време као фактор руковођења обрађује се као физички-апстрактан појам и као временски услови. Од расположивог времена за припрему и реализацију донетих одлука, као и од правилног економисања у моногоне ће зависти успех у извршавању службених задатака. Од расположивог времена зависи каква ће се одлука донети. Донекле сличну улогу имају и временски-метео услови, али полиција често извршава задатке и по најнеповољнијим временским условима. Простор се обрађује као физички фактор руковођења у смислу да руководиоци треба да познају све карактеристике простора на коме се извршавају службени задаци и како то све утиче на припаднике полиције у тактичком, техничком, организационом и моралном смислу.

Методе руковођења обрађене су као карактеристике поступања руководиоца према потчињенима у вези са извршавањем задатака. У полицији се најчешће срећу аутократска, демократска, либерална и патерналистичка метода, а настају комбинацијом присиле, патернализма и уверавања. Аутор сматра, да је за полицијску организацију најприменија комбинација демократско-аутократске методе. Међутим, сваки руководиоца, био аутократ или демократа, може бити добар или лош, што зависи од карактера појединих унутрашњих послова и конкретног задатка који се извршава (рекли бисмо и од моралног и радно-извршног стања у којем се налази конкретна полицијска јединица). Аутор разграничава појмове метод руковођења (односи се на организацију) од стила руковођења (односи се на руководиоца као појединца).

Принципи (начела) руковођења, као општи теоријски ставови и полазишта, а засновани на пракси, имају велики значај за функционисање система руковођења. Аутор наводи и објашњава више принципа, а посебну пажњу посвећује принципима: једностарешинства и субординације, законитости и правичности. Једностарешинство и субординациони однос представљају структуралне везе између припадника полиције (надређених и потчињених), док је принцип законитости генерално обрађен кроз принципе употребе силе не само у духу позитивно правних прописа наше земље, већ и међународних конвенција које регулишу ову материју.

На крају овог дела, аутор је направио осврт на проблеме савременог руковођења, који се могу поделити на стручне, организационе и личне људске проблеме. Да би руководиоца био успешан у свом послу, осим познавања теоријских основа руковођења у полицији, мора поседовати и посебна стручна знања за процес руковођења и вештину обављања ове врсте делатности, а која се стиче кроз практично оспособљавање кроз руководећа радна места различитог нивоа руковођења. Организацијски проблеми се свде на проблеме организационе структуре, сложености задатка, предвиђања будућности, метода рада и техничких средстава. Људске-личне проблеме аутор сврстава у кључне факторе за постојање организације и извршење било ког задатка. Посебно је интересантна интерпретација теорије о утицају природе човека (склоност ка потчињавању, слобода духа, одговорност и креација) на процес руковођења.

У четвртном делу детаљније се проучава процес руковођења и његових девет функција (послова): праћење и процењивање, одлучивање, планирање, организовање, наређивање, координација, контрола, информисање и представљање и анализа и вредновање.

Делатност праћења и процењивања је предуслов свим осталим руководећим делатностима, а обухвата стање безбедности (безб. догађаји-врсте, број, место и време извршења, носиоци и узроци) на одређеној територији и временском периоду, као и стање у полицијској јединици (резултати рада и међуљудски односи). Аутор разграничава појмове оцене (време садашње) и процене безбедносног стања (време будуће-предвиђање).

Делатност одлучивања за аутора представља процес (технологију) идентификације проблема, затим утврђивање могућих алтернатива (могућности) његовог решења и избор најповољније алтернативе, при чему се наглашава значај сагледавања ризика у овом избору. Аутор, такође, аналитички објашњава садржај, битна обележја и врсте одлука које се доносе у полицији.

Планирање као свесна мисаоно-стваралачка делатност, обрађује се по свим елементима и то: утврђивање циљева постављених задатака и најподеснијих начина њихове реализације, што представља идејни део одлуке; предуслови квалитетног планирања (квантификација елемената планирања, примена научно-теоријских метода, временска и просторна усклађеност активности, ограничења у планирању, реалност и спроводљивост планова, и др.); врсте планова по различитим критеријумима (време, садржај, општост, организациони ниво и форма), тако да се описују и објашњавају (текстулно и табеларно) дневни (дневни распоред рада, налог за извршење службеног задатка и др.) и периодични (годишњи програм рада МУП-а, месечни планови рада орг. јединица и др.) планови, планови разноврсних делатности (развојни, ангажовања, мобилизације, опремања и др.), начелни основни, помоћни, затим стратегијски, координирајући и оперативни и др. Објашњена је форма израде планова (такстуална, табеларна, графичка и комбинована) и у том смислу посебно је обрађено мрежно планирање и линијски дијаграм. Аутор је посебно истакао међузависност наведених елемената и утврђивање одговорности руководиоца различитих нивоа руковођења у процесу планирања, као и разлику између планова и програма који се сачињавају у полицији.

Организовање, као функција руковођења којом се са речи (одлуке, плана) прелази на дело (акцију), у својој структури обухвата: основне претпоставке доброг организовања (темељне припреме, правовремено и потпуно информисање и комуницирање и др.); нормативне (упутства, правила и процедуре) и стручне припреме (континуирано образовање и усавршавање кадрова, непосредне стручне и психофизичке припреме), које чине основ образовно-васпитне компоненте руковођења у полицији; моралне (етичке) припреме, чије су основне претпоставке добри међуљудски односи, добри резултати рада, познавање безбедносне проблематике и поштивање људских и хуманитарних права; организационо-технолошке припреме, чија је суштина у обликовању (трансформисању) организационе структуре полицијске јединице у функционалну, при чему аутор у објашњавању тежиште даје на организовању у редовном вршењу послова у полицијским станицама; логистичке припреме, које обухватају материјално-техничке, финансијске, интендантске, информатичке, аналитичке, персоналне, санитетске и безбедносне припреме. У склопу организовања аутор посебно обрађује организовање рада полиције на безбедносном сектору и сарадњи са другим оперативним линијама рада (криминалистичком, саобраћајном и управном), затим организовање делатности сталног дежурства и основне карактеристике организовања и спровођења концепта и стратегије деловања полиције у локалној заједници (community policing).

Наређивање (синоним-командовање), као функција руковођења којом се воља, односно одлука руководиоца преноси на потчињене, заснива се на основним принципима једностарешинства и субординације и др. Према различитим критеријумима, аутор наређивање дели на усмена, писана и комбинована, затим која се издају на радном састанку, командирском извиђању, преко средстава везе, приликом испраћаја у службу и у току извршења задатка. Од аката наређивања обрађују се заповест, наредба, наређивање, налог, директива и инструкција.

Координацијом се као руководном функцијом обезбеђује складно функционисање делова (организационих целина) полицијске организације у току извршења задатка по месту, времену и ангажовању људства и МТС, при чему аутор наглашава да је најбоља координација непосредна-када је руководиоца присутан извршавању службених задатака. Према различитим критеријумима координација се дели на интерну и екстерну,

вертикалну и хоризонталну, дијагоналну или функционалну. Физичка обележја координације: простор и време, аутор детаљније објашњава са аспекта њихових физичких својстава. Да би се избегле физичке сметње у остваривању просторне и временске координације, потребно је њихово планирање.

Контрола као функција руковођења се обрађује по следећим елементима: циљ контроле (сагледавање односа планираног и реализованог, пружање помоћи оперативним радницима у извршавању сложенијих задатака и отклањање препрека и блокада у процесу рада), разврставање контроле према различитим критеријумима (према времену, начину планирања, садржају, субјекту и др.), при чему се посебно обрађују интерна и екстерна (парламентарна, судска, цивилна, и контрола јавног мњења), форме контроле (реферисање, извештавање, смотре и др.), планирање контроле (елементи планирања-основ и време вршења, орган који врши контролу и др. и сачињавање извештаја или елабората о извршеној контроли), специфичности контроле у полицији које произилазе из специфичне улоге полиције у друштву.

Информисање (размена информација у полицијском систему које се односе на безбедносно стање, као и стање, рад и резултате рада у полицијској јединици) и представљање, као две уско везане функције руковођења се обрађују у једном одељку. У овом одељку аутор разграничава појмове обавештавање, извештавање, комуницирање, евидентирање и документовање. Од врста информисања обрађени су интерно, екстерно, хитно, дневно и периодично. Од основних проблема информисања аутор наводи потребе брзог и ефикасног преноса информација и могућности заштите поверљивих података.

Анализу, аутор обрађује као руководну функцију и као методу која се примењује у скоро свим функцијама (фазама) руковођења. Аутор наводи генерални циљ анализе (откривање појава или чињеница које су битно утицале на извршење задатка) и више посебних циљева. Наводе се и објашњавају квалитативна, квантитативна, каузална, предметно-фазна и друге врсте анализе. У истом одељку, такође се наводе и објашњавају елементи вредновања рада запослених у полицији.

Пети део обухвата заједничке основе руковођења полицијом при извршавању посебних безбедносних задатака.

Аутор најпре разграничава појмове редовних од ванредних безбедносних задатака, где ове друге карактеришу неубичајеност, повременост, тежа предвидљивост, ангажовање специјалних и привремених састава полиције и успостављање посебног система руковођења, а извршавају се ради лишења слободе опасних лица, успостављања јавног реда и мира нарушеног у већем обиму, извршења сложенијих асистенција, пружања помоћи грађанима у отклањању последица елементарних непогода, талачке ситуације, оружане побуне и др. Овакви задаци се извршавају у форми "акција или интервенција". Такође, аутор у кратким цртама износи етиологију посебних безбедносних проблема (субјективне објективне узроке). У оквиру услова обрађују се форме посебних безбедносних стања, при чему се аутор позива на међународне правне акте о људским и хуманитарном праву, по којима се немирнодопска друштвена стања деле на унутрашње немире, ванредна стања, немеђународне оружане сукобе и међународне оружане сукобе. Основна премиса је да полиција и у таквим друштвеним стањима наставља да остварује своју основну функцију-заштиту унутрашњег поретка, односно безбедности грађана. Од услова посебно се објашњавају утицаји просторних, временских и информатичких елеманата на функционисање и организацију полиције (редовних и специјализованих полицијских јединица, као што су Жандармерија, САЈ и др.). Рад руководиоца полиције при извршавању посебних безбедносних задатака дели се на четири фазе: до пријема наређења, по пријему наређења, у току извршења наређења и по извршењу задатка. У оквиру сваке фазе детаљно се објашњава рад руководиоца. Тако у првој фази то су активности праћења и процењивања безбедносног стања, одржавања готовости јединице,

проучавање и преношење ранијих искустава, јачање дисциплине, морала и психолошке припреме; у другој фази су проучавање и схватање задатка, предузимање хитних мера, прорачун времена, процена ситуације, доношење одлуке, израда докумената, преношење одлуке на потчињене, организовање садејства и сарадње и организовање логистичког обезбеђења задатка; у трећој фази рад руководиоца је усмерен на непосредну реализацију планираних мера и радњи, односно на контролисање ситуације и људи и предузимање евентуалних интервентних и корективних мера и у четвртој фази када се изврши службени задатак прикупља се јединица и врши смотра, врши се кратка анализа рада и резултата и сачињава детаљан извештај о реализацији задатка.

Шести део *садржи специфичности руковођења полицијом при извршавању појединих сложенијих полицијских задатака, као што су лишавање слободе извршилаца тешких кривичних дела, ванредна и посебна обезбеђења, асистенције и сузбијање грађанских нереда.*

У оквиру лишења слободе посебно се истиче значај планирања ове мере (ризици се свде на минимум) и посебно се разматра руковођење полицијским мерама и радњама којима се лица лишавају слободе и то: блокада, рација, заседа, претресање земљишта и потера. Наведене оперативно-тактичке мере и радње се обрађују комплементарно и у међузависној вези и јединствено по својој структури и то: појмовном одређењу, циљевима, условљавајућим факторима, организацији-поретку полицијске јединице, етапном-фазном поступању, опремању и логистичкој подршци, садејству и сарадњи полицијских јединица и других субјеката безбедности. Такође се разграничава појам блокаде од појма рације. Ванредна и посебна обезбеђења сврставају се у групу посебних безбедносних задатака. Поред појмовног одређења, разматрају се условљавајући фактори, планирање и координација активности са свим субјектима безбедности, мере безбедности и степеновање посебног обезбеђења.

Руковођење сложеним асистенцијама се обрађује од појмовног одређења асистенције као једне врсте помоћи полиције другим државним органима, разматрања захтева, процене лица-извршеника, затим превентивних безбедносних мера које се примењују у припремној фази и конкретним поступцима на самом лицу места до сачињавања извештаја и анализе о пруженој асистенцији.

Грађански нeredи се дефинишу као тежи облик нарушавања јавног реда и мира у већем обиму, а руковођење полицијом при њиховом сузбијању је посебно отежано из разлога великог броја присутних грађана на малом простору који показују велику агресивност у понашању, рушилачке намере и акције, при чему полиција мора да поступа по националном законодавству и принципима употребе силе, која је скоро увек потребна у оваквим случајевима, како је то предвиђено међународним правним актима (принцип пропорционалности, потребе, поступности и др.). Такође се разматра организациона структура полиције за сузбијање грађанских нереда (главни и оперативни штаб полиције, снаге за превентивне мере, интервентне снаге, снаге и средства подршке и снаге за обезбеђивање интервенције) и сваки елемент се посебно описује и објашњава.

Руковођење се према овој структури дели на три нивоа: један је главни штаб који се формира на нивоу полиције као организационе целине, други је оперативни штаб који се формира на нивоу територијалне организационе јединице и трећи је команда јединице у интервенцији. У сузбијању грађанских нереда заступљене су пре свега специјализоване полицијске јединице, које носе главни терет активности, као што су непосредна интервенција, специјализовани задаци-употреба хемијских средстава, извлачење и привођење изгредника, пружање прве помоћи и документовање, подршка интервенцији-водени топови, специјална возила, службени пси и др. и редовне полицијске јединице које предузимају превентивне мере и обезбеђење интервенције (обезбеђење јавног скупа, важних објеката, саобраћајно обезбеђење, оперативно-криминалистичко, противпожарно и

др.). Посебно су и детаљно обрађени планирање и облици полицијске интервенције (издавање наређења и упозорења, блокада и запречавање пролаза, потискивање и растурање масе, привођење изгредника и др.), као и стројеви-поретци (кордони) полицијских јединица у случајевима сузбијања грађанских нереда.

Седми део обухвата стилове руковођења, унутрашње односе у полицији и однос полиције и јавности.

Према аутору стилови руковођења се односе на руководиоце као појединце и обухватају њихове интелектуалне, карактерне и психофизичке способности и особине. Сагласно наведеним својствима стилови (усмереност) руковођења се деле на производно-технолошки, социјално-психолошки, екстерни и уравнотежени који се сматра најбољим обзиром да обједињава све претходне у једну оптималну вредност. Поред ове поделе, аутор се позива и на стране ауторе (Редин), тако да се наводе и објашњавају и други стилови руковођења као што су: уздржани (бирократа и дезертер), ангажовани (развојни и мисионар), прегалачки (добродушни и чист аутократа) и интегрисани; као и (Адижес) искључиви произвођач, искључиви администратор, искључиви предузетник, искључиви интегратор, бескористан руководиоцац и добар (идеалан) руководиоцац, који у реалном животу са описаним особинама и не постоји, односно постоји само комплементаран руководећи тим. Аутор наводи мноштво пожељних и позитивних особина које треба да поседују руководиоци, од којих се посебно захтевају стручност, односно познавање безбедносне проблематике, а још више способност организовања и усмеравања људи у решавању проблема.

Унутрашњи односи се обрађују са аспекта кадровске политике (планирање, селекција и едукација полицијских кадрова) и мотивационог механизма, у склопу чега се посебно објашњава значај Масловљеве "теорије људских потреба". Основни закључак аутора је да у оклањању сметњи и блокада у процесу рада руководиоци треба да дају приоритет стимулацији и награђивању доброг рада, а да дестимулацију лошег рада треба избегавати. Посебна пажња у овом делу рада посвећена је односима полиције и јавности, у коме аутор наглашава значај доброг комуницирања полиције са јавношћу и равијањем разноврсних облика сарадње по линији безбедносне проблематике, али и уопште у друштвеном животу. И на крају овог дела појмовно се одређују и објашњавају стратегија и технике руковођења. Аутор истиче основне почетне задатке сваког руководиоца након његовог постављења на руководеће радно место, који су превасходно техничке природе, као што је упознавање са безбедносном проблематиком и радно-организационим проблемима, радним особљем и др. У технике руковођења спадају и комуницирање, као једно од најзначајнијих обележја полицијске професије и вештина припремања и вођења радних састанака.

X X X X X

Друго измењено и допуњено издање књиге-уџбеника "Руковођење у полицији" је резултат даљег научног усавршавања аутора у овој области, односно истраживања релевантних информација у сфери управљања, руковођења и менаџмента уопште, а посебно у полицији. Аутор је дошао до нових оригиналних идеја, дефиниција и увиђања каузалистичких веза између битних елемената руковођења као теоријске дисциплине и практичне делатности односно вештине. У изради ове монографије показан је висок ниво умећа у примени различитих научних метода, као што су историјско-компаративни, аналитичко-синтетички, индуктивно-дедуктивни, статистички и др., којима се на дијалектички начин повезује теоријска мисао са праксом руковођења. Наведена чињеница, као и обиље разноврсних и инструктивно-усмеравајућих информација из живота и рада полиције, односно руковођења и непосредног обављања послова и извршавања службених задатака, чини ову књигу не

само научно вредном, већ јој даје и карактер употребне вредности за руковођење у полицији на свим нивоима руковођења и за све структуре и категорије руководиоца.

С обзиром на наведено, ова књига може се користити за едукацију и обуку у свим образовним установама МУП-а, а посебно у оним које се баве изучавањем проблематике руковођења у полицији и обуком полицијских кадрова на основним и последипломским студијама. Било би корисно да и руководиоци свих врста полицијских јединица МУП-а обогате свој библиотечки фонд са овом књигом.